

χαμαλίξ (το) = βαριά δουλειά χωρίς ανάλογο κέρδος, δουλειά που γίνεται με το ζόρι.
χαμάλτς (ο) = χαμάλης, αχθοφόρος.
χάμκους (επιθ) = αφράτος. || *χάμκου ψουμί* = αφράτο ψωμί ||
χαμούρ (το) = κουρκούτι, τροφή για χοίρους.
χάμουρα (τα) = τα εξαρτήματα για τη σαγή των υποζυγίων.
χάμουργκας (ο) = τυφλοπόντικας.
χάμπαβου (επιθ) = μαλακό, χαλαρό, αφράτο.
χαμπάρ (το) = είδηση, πληροφορία, νέο. (τα χαμπάρια)
χαμπαρίζου (ρ.) = δίνω σημασία, ακούω με προσοχή, υπολογίζω κάποιον. (συνήθως λέγεται αρνητικά) || *δε χαμπαρίζου* ||.
χαμπέρ (το) = (βλ. λ. *χαμπάρ*)
χαμπλά (επιρ) = χαμηλά, κάτω.
χαμπλός (επιθ) = χαμηλός, όχι ψηλός.
χαμπλώνου (ρ.) = χαμηλώνω.
χαν (το) = πανδοχείο, χάνι.
χα-να = θα. || *χα-να φέρου* = θα έφερνα ||. || *χα-να πάου* = θα πήγαινα ||.
χάντακας (ο) = γκρεμός, βαθιά χαράδρα, σπηλιά.
χαντακουμός (ο) = μεγάλη ζημιά, καταστροφή.
χαντακώνου (ρ.) = καταστρέφω, κάνω ζημιά.
χαντζής (ο) = ιδιοκτήτης πανδοχείου.
χαντούμς (ο) = ευνούχος.
χαρά (η) = γάμος.
χαραή (η) = πολύ πρωςί, χάρωμα.
χαράλ (το) = μεγάλο τσουβάλι, χαλαρωμένο πράγμα.
χαράμ (το) = άδικο, να σου βγει σε κακό.
χαραμουφάης (ο) = αυτός που ζει παρασιτικά, τεμπέλης.
χαρανί (το) = χάλκινο καζάνι με χερούλια.
χαραρέτς (το) = επιθυμία για εκδίκηση. || *τουν είχα χαραρέτς* = ήθελα να τον εκδικηθώ ||.
χαρτς (το) = λάσπη για σοβάτισμα.
χαρτσί (το) = σχολικό βιβλίο, χαρτί.
χαρχάλ (το) = α) οδόντωση στην άκρη κάποιου πράγματος, β) το λειρί της κότας.
χαρχαλουτός (επιθ) = οδοντωτός.

χασάπκου (το) = α) κρεοπωλείο, β) είδος δημοτικού χορού.
χάσκας (ο) = έθιμο της αποκριάς με βρασμένο αβγό δεμένο σε κλωστή στην άκρη του κλώστη.
χάσκας (επιθ) = αυτός που χαζεύει με το στόμα ανοιχτό.
χασκεύου (ρ.) = χαζεύω.
χάσκου (ρ.) = αφίνω κενό, δεν εφαρμόζω καλά.
χασκώ (ρ.) = (βλ. λ. *χασκεύου*).
χασλίξ (το) = χαρτζιλίκι, δώρο.
χασουμιρώ (ρ.) = χάνω τον καιρό μου, χωρίς να δουλεύω.
χατάλ (το) = ζημιά, βλάβη.
χαταλής (επιθ) = ζημιάρης, εριστικός.
χατάς (ο) = (βλ. λ. *χατάλ*).
χατζηλίξ (το) = οι Άγιοι Τόπιοι.
χατζής (ο) = προσκυνητής των Αγίων Τόπων.
χατζίνα (η) = η γυναίκα προσκυνητής των Αγίων Τόπων.
χατσιλ (το) = κάσσομα πόρτας ή παραθύρου.
χάφτου (ρ.) = (βλ. λ. *χάβου*).
χάχας (επιθ) = χαζός.
χασιά (η) = μπουκιά.
χειρόβουλο (το) = ολόκληρο το φυτό η σίκαλη (βρίζα) μετά το θερισμό, χρησιμοποιείται για το δέσιμο των δεματιών του θερισμένου σιταριού.
χειρότσια (τα) = γάντια
χιλδόν (το) = χελιδόνι.
χιλδόνα (η) = (β. λ. *χιλδόν*).
χινόπουρου (το) = φθινόπωρο.
χιρά (η) = χεριά, όσο χωράει μια παλάμη.
χιργκιλές (ο) = αγέλη μεγάλων ζώων σε βοσκή.
χιρνώ (ρ.) = αρχίζω, κάνω την αρχή. [(Αορ) *χίρσα*].
χιρόβουλου (το) = δεμάτι από θερισμένα φυτά βρίζας που τα χρησιμοποιούμε να δένουμε τα δεμάτια.
χιρόπκου (το) = χεράκι, μικρό χέρι.
χιρούλ (το) = πόμολο, χειρολαβή.
χλιαρ (το) = κουτάλι.
χλιάρα (η) = κουτάλα.
χλιάφτας (επιθ) = αυτός που τρώει τα πάντα, εύπιστος.
χλιος (επιθ) = χλιαρός. (η *χλια*, το *χλιο*).

χλιώνου (ρ.) = ζεσταίνω, κάνω κάτι χλιαρό.
χλω (ρ.) = χουχουλίζω, ζεσταίνω με το χνότο μου. [(Αορ) *χο-ύλτσα.*] « *χούλτσιν ου κιρός θα λιώσ του χιόν* = ζέστανε (χουχούλιασε) ο καιρός και θα λιώσει το χιόνι.»
χνερ (το) = πάθημα, χουνέρι.
χνες (επιρ) = μυρωδιά από χωνί κρασιού, μυρωδιά από στόμα μεθυσμένου.
χνι (το) = χωνί.
χνιούμι (ρ.) = ορμώ, χιμώ επάνω σε κάποιον.
χνουμ (η) = ψιλοτριμμένο άχυρο.
χοβ (το) = κάθε φορά,
χόβουλ (η) = πυρωμένη στάχτη με υπόλειμμα φωτιάς.
χόσκια (τα) = αστεία, ανέκδοτα, σόκιν.
χουβαρνταλίκ (το) = γενναιοδωρία.
χουβαρντάς (επιθ) = γενναιοδωρος, ανοιχτοχέρης.
χούι (το) = συνήθεια, χαρακτήρας ανθρώπου.
χουιάζου (ρ.) = φωνάζω δυνατά να φύγει κάποιος, γιουχαΐζω.
χουιλής (επιθ) = αυτός που έχει κακές συνήθειες.
χουκάς (ο) = πήλινο ή γυάλινο δοχείο για γλυκό κουταλιού.
χουλέβια (τα) = καλύμματα ποδιών από χονδρό ύφασμα.
χουλό (το) = απόστημα, καλόγερος, δοθιήν.
χουμαλιάζου (ρ.) = σιγοβράζω ή σιγοψήνω πολύ καλά το φαγητό.
χουν (η) = στενό μέρος του εδάφους, στενωπός.
χουρατάς (ο) = συγκέντρωση των γειτόνων, στο σοκάκι της γειτονιάς τα καλοκαιρινά βράδια και συζήτηση για όλα τα θέματα και τα γεγονότα της ημέρας.
χουράφ (το) = χωράφι, αγρός.
χουρίζου (ρ.) = κόβω, μοιράζω, διαλύω το γάμο.
χουρντάς (ο) = αποκόμματα από δέρματα γουναρικών για συρραφή και κατασκευή γούνινων ενδυμάτων.
χουρσιά (η) = κοψιά, κόψιμο, χώρισμα.
χουρσμός (ο) = χωρισμός, αποχωρισμός.
χουρταστικός (επιθ) = χορταστικός, αρκετός.
χουρτσαίνου (ρ.) = χορταίνω.
χουρχλάζου (ρ.) = βράζω, κοχλάζω.
χουρχουλάζου (ρ.) = (βλ. λ. *χουρχλάζου*).

χούρχουλας (ο) = το σημείο που πετιέται το υγρό που βράζει.
χουρώ (ρ.) = χωράω, βρίσκω μέρος να μπώ ή να βάλω κάτι.
χουσμέτσο (το) = δουλειά του σπιτιού, βοήθεια σε εργασία. || *φουκαλνούσιν κι έκλανιν, δυο χουσμέτσια έκαμνιν* ||.
χουσμικιάρς (ο) = υπηρέτης για τις δουλειές του σπιτιού.
χουσμιτσέου (ρ.) = κάνω διαφορες δουλειές, κάνω θελήματα.
χουτζέτσο (το) = τίτλος κυριότητας ενός ακινήτου.
χουτζιούμ (το) = διάλειμμα για ξεκούραση.
χουχουβάλα (η) = κουκουβάγια.
χουχουιάης (ο) = ο γέρος ή ο χήρος μιας οικογένειας. (από χειμωνιάτικο παιγνίδι σαν αίγιμα).
χουχουιάσινα (η) = η γριά ή η χήρα μιας οικογένειας.
|| *ήταν κι καπούταν ένα σπιτσο πούχιν έναν χουχουιάσιν, μια χουχουιάσινα, έναν πέτσινου, μια αρνίθα κι δυο πουλακίθις. Ποιό είναι ;* = ήταν και κάπου ήταν ένα σπίτι (μια οικογένεια) που είχε: ένα γέρο, μια γριά, έναν άνδρα, μια γυναίκα και δυο κορίτσια. Ποιό είναι; ||
χράζουμι (ρ.) = χρειάζομαι, έχω ανάγκη. [(Αορ) *χράσκα*].
χρεία (η) = αποχωρητήριο, ανάγκη.
χρουνιάτσικους (επιθ) = ετήσιος, ο ηλικίας ενός έτους.
χρουνίζου (ρ.) = κλείνω ένα χρόνο ζωής.
χρσος (επιθ) = χρυσός. (*η χρση, του χρσο*).
χρσος (ο) = χρυσός. (το μέταλλο)
Χρστούιννα (τα) = Χριστούγεννα.
χσιαφ (το) = (βλ. λ. *ξιαφ*).
χτσειν (το) = χτένι.
χτσίζου (ρ.) = κτίζω.
χτσιακιάζου (ρ.) = προσβάλλομαι από φυματίωση.
χτσιακιάρς (επιθ) = ο φυματικός.
χτσεινίζου (ρ.) = χτενίζω.
χτσεινός (επιθ) = χθεσινός.
χτσω (ρ.) = κτυπώ.
χτω (ρ.) = (βλ. λ. *χτσίζου*).
χύνου (ρ.) = χύνω. [(Αορ) *έχσα & έυσα*].
Χώρα (η) = η Χώρα, μια από τις δύο συνοικίες της Σιάτιστας.
χώρια (επιρ) = χωριστά, εκτός.

---= Ψ =---

Ψαλίδα (η) = χαρταετός χωρίς καλάμια.

ψαλιτσκό (το) = μνημόσυνο.

ψείρας (επιθ) = ψειριάρης.

ψεύτρου (η) = ψεύτρα.

ψευτς (ο) = ψεύτης.

ψεύτσικους (επιθ) = ψεύτικος.

ψια (επιρ) = πολύ λίγο. || *έφαγάμι ψια ψουμί κι ψια σουρί* = φάγαμε λίγο ψωμί με λίγο τυρί ||.

ψισνός (επιθ) = ο χθεσινοβραδινός, ο της περασμένης βραδιάς.

ψιουψιουρίζου (ρ.) = ψιθυρίζω.

ψιφιρίζου (ρ.) = ψιλοκοιτάζω, εξετάζω κάτι με λεπτομέρεια με αποτέλεσμα να καθυστερώ.

ψίχα (επιρ) = (βλ. λ. ψια).

ψλα (επιρ) = ψηλά, επάνω.

ψλος (επιθ) = ψηλός.

ψλώνου (ρ.) = ψηλώνω.

ψνίζου (ρ.) = ψωνίζω.

ψουμώνου (ρ.) = ωριμάζω, παχαίνω, χορταίνω.

ψουραφίτς (ο) = είδος ψωρίασης, παιδική αρρώστια.

ψουφίμ (το) = ψοφίμι, πτώμα ζώου.

ψόφους (ο) = πολύ κρύο, παγωνιά, ομαδικός θάνατος ζώων.

ψυχκό (το) = ψυχικό, ελεημοσύνη.

ψυχουπαιδ (το) = υιοθετημένο παιδί.

ψυχουπιάνουμι (ρ.) = τρώω κάτι και ξεγελώ την πείνα μου. [(Αορ) *ψυχουπιάσκα*].

ψχη (η) = α) ψυχή, β) άτομο οικογενείας ή ομάδος. || *πέντζι ψχες είμιστσι* = είμαστε πέντε άτομα ||.

ψχος (ο) = ψυχοσάββατο.

ψώρας (επιθ) = ψωριάρης.

---= Ω =---

« ΣΙΑΤΙΣΤΙΝΗ ΝΤΟΠΙΟΛΑΛΙΑ »

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Ο λαός ανέκαθεν είχε και έχει τη διάθεση να παρουσιάζει τις διάφορες καταστάσεις, τη συμπεριφορά των ανθρώπων του αμέσου περιβάλλοντός του, ακόμα και αυτήν των ζώων ή των φυσικών φαινομένων, με ένα σκωπτικό και ευτράπελο τρόπο. Έτσι, με την αχαλίνωτη φαντασία του, έπλασε τους μύθους με τους οποίους εξηγούσε τα διάφορα φαινόμενα, συμπεριφορές και καταστάσεις. Στη συνέχεια απλοποίησε τους μύθους αυτούς με απλές εκφράσεις, που απλά ονομάζουμε «παροιμίες» ή «παροιμιώδεις φράσεις». Το φαινόμενο αυτό δεν είναι μόνο παλαιό αλλά και σήμερα ο λαός συνεχίζει να προσθέτει νέες τέτοιες στον ήδη απέραντο και αμέτρητο πλήθος παροιμιών.

Αν θελήσουμε να δώσουμε κάποιο συγκεκριμένο ορισμό γι' αυτές, δεν είναι εύκολο, γιατί το πλήθος αυτών των εκφράσεων εκτός από το ότι είναι σύντομες και τις περισσότερες φορές ευτράπελες και σκωπτικές, δεν έχουν κοινά χαρακτηριστικά. Όπως κοινή προέλευση, κοινή φύση και μορφή και δεν εκπληρούν κοινό σκοπό. Υπάρχει μια απεριόριστη ποικιλία από γνωμικά, συντομεύσεις μύθων, μεταφορές, αλληγορίες, παρομοιώσεις, κοινές καθημερινές φράσεις, εντολές και συμβουλές, τις περισσότερες φορές αντιφατικές.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι «παροιμίες» είναι σύντομα αποφθέγματα, τις περισσότερες φορές με αλληγορική σημασία, κοινά στο στόμα του λαού και εκφράζουν με σκωπτικό τρόπο αλήθειες βγαλμένες από την πείρα της ζωής.

-
-
-
-
-
-
-
-

«ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ»

~*~*~*~*~*~*~*~*~*

(ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ)

(«ΟΣΑ ΜΥΘΙΑ ΤΟΣΑ ΑΛΗΘΙΑ»)

Αγαπητέ αναγνώστη

Πιστεύω πως όλα, όσα έχουν σχέση με την παράδοση, πρέπει να διατηρηθούν από όλους και με όποιο τρόπο μπορεί ο καθένας, Γιατί όλα αυτά είναι οι ρίζες μας, είναι η ζωή μας που φεύγει, είναι η ίδια η ιστορία μας. Ας φροντίσουμε να μη σκεπαστούν από τη στάχτη της λήθης που σκορπά πάνω τους ο χρόνος. Ό,τι υπάρχει ακόμα στη μνήμη μας ας το διαφυλάξουμε γιατί έχουμε υποχρέωση να το παραδώσουμε σαν κληρονομιά σ' εκείνους που θα έρθουν πίσω μας.

Η πίστη μου αυτή με οδήγησε για άλλη μια φορά στο να αποτολήσω την ΣΥΛΛΟΓΗ μερικών παραδοσιακών στοιχείων, όπως είναι Παροιμίες, Παροιμιώδεις φράσεις, Ευτράπελες ιστορίες, Σιατιστινά ανέκδοτα κ.λ.π. να τα κλείσω στις σελίδες ενός βιβλίου για να μείνουν εκεί για πάντα, συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση ενός κομματιού της μεγάλης πολιτιστικής παράδοσης της Σιάτιστας.

Πολλές, από τις φράσεις αυτές, θα τις συναντήσεις και σε άλλα μέρη του ελλαδικού χώρου γιατί δεν είναι όλες αποκλειστικά Σιατιστινές. Από ένα απέραντο πλήθος παροιμιών που υπάρχουν, επελέγησαν εκείνες, που κυρίως χρησιμοποιούνται από τους Σιατιστινούς στην καθημερινή τους κουβέντα. Αυτές, μαζί με τις καθαρά Σιατιστινές, αποτελούν το σύνολο των στοιχείων αυτού του βιβλίου.

Ανάμεσά τους παρεμβάλλονται και διάφορες μικρές ιστορίες, πέρα για πέρα αληθινές, λέω αληθινές γιατί τις παραθέτω έτσι ακριβώς όπως τις διηγήθηκαν εκείνοι που τις έζησαν από κοντά και που πολλές φορές ήταν οι ίδιοι ήρωες των ιστοριών αυτών. Το μόνο που έκαμα κι εγώ μου συγχωρηθεί αυτή η ιεροσυλία, είναι που άλλαξα τα ονόματα των πρωταγωνιστών, για λόγους ευνοήτους...

Από τα παιδικά μου χρόνια με ενδιέφεραν οι διηγήσεις τέτοιων μικρών ιστοριών της καθημερινής ζωής και ήταν χαρά μου να πηγαίνω στο μαγαζί του πατέρα και του παππού μου, που ήταν «κέντρο διερχομένων» αργόσχολων και γραφικών τύπων της Σιάτιστας (Χώρας και Γεράνειας) κάθε ηλικίας, τάξεως και επαγγέλματος, και να ακούω για τα παλιά, αλλά και για τα επίκαιρα γεγονότα.

Το μαγαζί του πατέρα μου ήταν στην πλατεία «Τρία Πηγάδια» και είχε πρόσβαση για όλους αυτούς τους τύπους. Από το πρωί και μέχρι αργά το βράδυ «στα νυχτέρια», ο ξύλινος καναπές, που ήταν στην αριστερή μεριά, όπως έμπαινες στο μαγαζί, απέναντι από τους μπάγκους, δεν έμενε άδειος. Εκεί κάθονταν αραδιασμένοι όλοι αυτοί οι αργόσχολοι και αρχίζαν ατέλειωτες ιστορίες, στρίβοντας τσιγάρο και παίζοντας με τα ροζιασμένα χέρια τους χοντρά κομπολόγια. Μιλούσαν για τα παλιά τότε με τα αντάρτικα σώματα των Μακεδονομάχων, για τους ληστές που έπιαναν τουςπραματευτάδες σε ερημικούς δρόμους, για τα βασανιστήρια των Ελλήνων από τους Τούρκους και αργότερα από τους Κομμουνιστές Βουλγάρους, για φαντάσματα, για μάγισσες («μαϊστρις» όπως τις έλεγαν) και για πολλές-πολλές φάρσες, που τότε ήταν μια από τις λίγες ψυχαγωγίες τους. Σχολίαζαν τα γεγονότα και προπαντός αναφέρονταν σε συμβάντα που οι ίδιοι έπαιξαν κάποιο ρόλο. Ανάμεσα σ' όλα αυτά έμπαιναν και τα οικογενειακά τους προβλήματα, οι τυχόν διαφορές με τους γείτονες ή τους συγγενείς τους, τις πεθερές και τις νύφες ... Οι διηγήσεις τους ήταν απλές, στρωτές, άδολες... Πολλές φορές ο ένας συμπλήρωνε τον άλλον.

λο, αλλά και μερικές φορές που υπήρχε κάποια διαφωνία και η κουβέντα φούντωνε επικίνδυνα, ο παππούς μου άρχιζε να χτυπά το σφυρί στο μπάγκο ή στο παπούτσι που κρατούσε και αυτό ήταν το σύνθημα ... η κουβέντα ξανάβρισκε τον ήσυχο ρυθμό της...

Οι διηγήσεις που άκουσα σαν παιδί στο μαγαζί μας, αλλά και αργότερα μεγάλος, είναι πολλές, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα ξεχωριστό βιβλίο. Εδώ όμως παρεμβάλλω μερικές απ' αυτές όπως έρχονται στη μνήμη μου. . . .

Αγαπητέ αναγνώστη.

Το μαγαζί και ο ξύλινος καναπές υπάρχουν ακόμα, αυτοί όμως που κάθονταν σ' αυτόν, έφυγαν, ας μη χαθούν και τα λόγια τους. Ας γίνει αυτό αιτία που θα τους κρατήσει ζωντανούς κοντά μας.

Σιάτιστα 15 Οκτωβρίου 1996

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΧΑΤΣΙΟΥΛΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1η : Η αλληγορική σημασία των φράσεων που περιέχονται στο βιβλίο αυτό, οι αντιφάσεις των και τα διαφορούμενα νοήματά τους, δημιούργησαν ένα σοβαρό πρόβλημα και κάποιο μπέρδεμα στην προσπάθεια να ομαδοποιηθούν και να καταχωριστούν ανάλογα με τη σημασία τους. Για το λόγο αυτό καταχωρίστηκαν κατά αλφαβητική σειρά με βάση το αρχικό τους γράμμα.-

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2η : Οι παροιμίες και οι παροιμιώδεις φράσεις που ακολουθούν στην παρούσα Συλλογή, είναι γραμμένες με το Σιατιστινό Γλωσσικό Ιδίωμα . Ο αναγνώστης ας έχει υπ' όψιν του ότι για την καλλύτερη απόδοση και σωστή προφορά των λέξεων και φράσεων, να συμβουλευτεί τις παρατηρήσεις που περιέχονται στο Πρώτο μέρος του βιβλίου σχετικά με το Σιατιστινό Γλωσσικό Ιδίωμα._

--= A =--

« **Αβγό** από **πέτρινον**.» Η φράση λέγεται στην περίπτωση που η προσφορά κάποιου είναι ανύπαρκτη. Σαν το αβγό που γεννά ο πετεινός.

-Τσί τούφιριν ου θειος τ απ' του παζάρ;
- Αυγό από **πέτρινον**.

« **Αγαπάει** **ου** **Θος** **των** **κλέφτῶν**, **αγαπάει** **κι** **των** **νοικουκῶν**.» Μπορεί μερικές φορές ο κακός να ξεφεύγει την τιμωρία και να μας δίνει την εντύπωση ότι τον αγαπά και τον προστατεύει ο Θεός. Τις περισσότερες όμως φορές, η Θεία Πρόνοια φροντίζει τους καλούς ανθρώπους, αφού την τελευταία στιγμή ένα ασήμαντο γεγονός ή μια πιο ώριμη σκέψη, μας γλιτώνει από κάποιο κακό που μας απειλεί.

«**Αγουράζ**, **δεν** **πλάει**.» | Λέγεται για όποιον δεν μιλά για τα μελλοντικά του σχέδια και δεν φανερώνει τις ιδέες, τις γνώσεις και τις προθέσεις του, αλλά προσπαθεί να συγκεντρώσει πληροφορίες από τους άλλους.

« **Άδειου** **σακί** **ουρθό** **δε** **στρεκ**.» Ο φτωχός και ο αδύναμος δεν μπορεί να ξεπεράσει τις δυσκολίες της ζωής. Χρειάζεται τη βοήθεια κάποιου. Δεν έχει τις δυνάμεις να αντισταθεί και να

σταθεί όρθιος. Μοιάζει με άδειο τσουβάλι, που χωρίς στήριγμα δεν στέκεται όρθιο.

« **Αϊλί** **απ'** **των** **Αλή** **πόχασιν** **τῶ** **γουμάρα** **κι** **πιαλάει** **να** **νηβρει**.» Αλίμονο σε εκείνον που θα του συμβεί κάτι κακό. Η φράση λέγεται σαν απάντηση από τον παθόντα για τα τυπικά παρηγορητικά λόγια και τη συμπάθεια που δείχνουμε. Όλα αυτά δεν μπορούν να διορθώσουν την κατάσταση.

«**Άκσις**; **πε** **μ** **άκσα**.» Άκουσες ; πες μου «άκουσα». Αυτά που σου είπα είναι η πραγματική αλήθεια και να τα βάλεις καλά στο μυαλό σου.

« **Ακούει** **απ'** **δεν** **ακούει** ;» Δεν ακούει τις συμβουλές μου. Δεν συμμορφώνεται με τίποτα.

« **Άκου** **παπά** **μ** **απ'** **του** **σακί**.» Η φράση απευθύνεται στον ενδιαφερόμενο για τον οποίο λέγονται με υπονοούμενα διάφορες παρατηρήσεις και σχόλια. «Άκουγε αυτά που λένε, για σένα τα λένε ».

« **Ακούσκιν** **αυτό** **του** **κουρίτῶ**.» ή « **Σάματῶ** **ακούσκιν** **αυτό** **του** **κουρίτῶ**.» Διαδόθηκε ή νομίζω πως διαδόθηκε, ότι αυτό το κορίτσι έκανε κάτι ανήθικο.

« **Ακούσκιν** **ένας** **λόγους**.» Κυκλοφόρησε κάποια είδηση.

« **Ακουστά** **των** **έχου**.» Δεν τον γνωρίζω, αλλά έχω ακούσει να μιλούν γι' αυτόν.

« **Ακριβοπουλώ** **τη** **μάνα** **μου** **ια** **να** **μη** **την** **πάρει** **άλλους**.» Η φράση λεγεται όταν κάποιο προϊόν έχει υπερβολική τιμή με αποτέλεσμα να μη το αγοράζει κανένας. Μια τέτοια υπερεκτίμηση δίνει την εντύπωση ότι αυτός που διαθέτει το προϊόν δεν θέλει να το πουλήσει.

« **Αλαφρά** **ιουρτσή**.» Με τη φράση αυτή χαρακτηρίζεται ειρωνικά ο αφελής, ο εκκεντρικός ή ο χαζός. Είναι σαν την ελαφρά εορτή που δεν της δίνουμε σημασία και δεν την γιορτάζουμε.

« **Άλλα** **λέει** **η** **θεια** **μ** **κι** **άλλα** **ακούν** **τ'** **αφτσιά** **μ**.» Μερικοί άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν αυτά που τους λέμε. Άλοι, επειδή δεν τους συμφέρει να ακούσουν αυτά που τους λέμε. Άλλοι

Σχόλιο [WD1]:

πάλι ακούν μόνο εκείνα που περιμένουν να ακούσουν. Για όλους αυτούς λέμε την παραπάνω φράση.

« Άλλοι σκάβουν κι κλαδεύουν, κι άλλοι πίνουν κι χουρεύουν.» Τη φράση αυτή τη λέμε για να δείξουμε ότι γύρω μας υπάρχει αδικία. Άλλοι προσπαθούν, κουράζονται, εργάζονται και υποφέρουν και άλλοι απολαμβάνουν τα κέρδη από τους κόπους και τις προσπάθειες των άλλων.

« Άλλουν ξάλλου » Έγινε έξαλλος, κάνει πράγματα ακατανόητα, ξετρελάθηκε.

« Άλλού ου παπάς κι αλλού τα ράσα τ.» Χαρακτηριστική φράση για να δείξει πόσο ακατάστατος είναι κάποιος.

« Άλλους κλάν κι άλλους παίρν του φλουρί.» Η παραπάνω φράση δείχνει διαμαρτυρία κάποιου που τις προσπάθειες και τις προσφορές του τις καρπώνεται άλλος.

=====

Η ΧΑΡΑ

Η παραπάνω φράση ίσως να βγήκε από το παρακάτω γεγονός

Κάποτε στη Χώρα γινόταν « χαρά » (γάμος). Ήταν Αύγουστος μήνας απόγευμα Κυριακής και η ζέστη ήταν μεγάλη. Η πομπή ξεκίνησε νωρίς μετά το μεσημεριανό φαγητό, από το σπίτι του γαμπρού. Τα χάλκινα όργανα που συνόδευαν με τα επιτραπέζια και καθιστικά τραγούδια, το γαμήλιο φαγητό, μπήκαν μπροστα και η πομπή ξεκίνησε. Με τα γαμήλια όμως έθιμα, έπρεπε να πάνε όλοι μαζί να πάρουν τον κουμπάρο και με τον κουμπάρο να πάρουν τη νύφη και να πάνε στην εκκλησία. Η νύφη στολισμένη περίμενε στο σπίτι της από ώρα. Αλλά τόσο η αγωνία της όσο και το νυφικό που ήταν πολύ σφιγμένο πάνω της καθώς και το πλούσιο μεσημεριανό φαγητό την έκαναν να μη νοιώθει άνετα. Ένα φούσκωμα μέσα της την τυραννούσε. Έκανε μια προσπάθεια να απαλλαγεί, να ανακουφιστεί, αλλά τίποτα. Το μόνο που της έμεινε να κάνει ήταν η υπομονή. Έπρεπε να υποφέρει και λίγο, μια φορά γινόταν νύφη...

Επιτέλους ακούστηκαν τα όργανα. Ήρθε ο γαμπρός με τον κουμπάρο και τους δυο « μπράτσους » και ύστερα από τα τυπικά,

όλοι μαζί ξεκίνησαν επιτέλους για την εκκλησία. Η νύφη με πολύ κόπο βάδιζε δίπλα από τον « μπράτσο », που τη συνόδευε στην εκκλησία σχεδόν κρεμόταν από το μπράτσο του. Όταν έφτασαν μπροστά από τον Άγιο Δημήτριο, η μουσική σταμάτησε και άρχισαν να ανεβαίνουν τα σκαλιά, επικρατούσε μια σχετική ησυχία. Η νύφη άρχισε να ανεβαίνει τα σκαλιά, αλλά και το τυραννικό φούσκωμα όλο και μεγάλωνε, την ενοχλούσε τρομερά. Στα μισά της σκάλας η νύφη δεν μπόρεσε να κρατηθεί άλλο κοντοστάθηκε. Ένας δυνατός κρότος ακούστηκε. « Τι ξαλάφρουμα ήταν αυτό ! ... επιτέλους θα μπουρέσου να χαρώ κι ιγώ σα νυφ » σκέφτηκε με ανακούφιση, ξαλαφρωμένη.

Με τον « κρότο » που έκαμε η νύφη και ύστερα από το πρώτο ξάφνιασμα αυτών που ήταν κοντά, άρχισε να απλώνεται η συνταρακτική είδηση : « Η νυφ έκλασιν. » Ο πεθερός της νύφης που τη στιγμή εκείνη ήταν κοντά « στο ηχητικό γεγονός », θέλησε να καλύψει τη νύφη. Πήρε από την τσέπη του ένα φλουρί και μιλώντας δυνατά για να τον ακούσουν όσοι ήταν γύρω, το έδωσε στο « μπράτσο » λέγοντας:

« - Ας κολοούν μπράτσομι (εύγε, μπράβο) καλά έκαμεις κι έκλασιν. Πάρι ένα φλουρί. »

Η νύφη που άκουσε τα λόγια του πεθερού της, θύμωσε που το φλουρί θα το έαιρνε άλλος και είπε την παραπάνω φράση:

« - Άλλους κλαν κι άλλους παίρν του φλουρί. »

=====

« Άλλους του μακρύ τ κι άλλους του κουντό τ.» Ο καθένας με τις απαιτήσεις του και τις ιδέες του. Δεν υπάρχει ομοφωνία.

« Άλλου του κλάσιμου κι άλλου του βήξιμου.» Οι διαφορές των δύο αυτών πράξεων είναι ολοφάνερη. Η φράση λέγεται όταν προσπαθεί κάποιος να δικαιολογήσει μια πράξη ή να συνταιριάσει ανόμιες καταστάσεις.

« Άμα αδειάσου θα νάρθου.» Όταν βρω κάποια ευκαιρία θα έρθω.

« **Αμα δεν κλάψ του πιδί, δεν τ' διν η μάνα τ να φάει.**» Τις περισσότερες φορές πρέπει να διεκδικούμε τα δικαιώματά μας ή να ζητούμε αυτό που θέλουμε, αυτό που μας ανήκει και να μη περιμένουμε να λυθούν τα προβλήματα μόνα τους.

« **Αμα έφκίαναν όλις οι μιλίσσις μελ, θανάτρουγαν κι οι ιουφτω μι τα χλιάρια.**» Αν όλοι οι άνθρωποι ήταν εργατικοί και αξιοποιούσαν τις ικανότητές τους, τότε ο κόσμος θα ζούσε καλύτερα. Δυστυχώς όμως δεν είναι όλοι εργατικοί και παραγωγικοί, όπως δεν είναι όλες οι μέλισσες παραγωγικές, υπάρχουν και οι κηφήνες.

« **Αμα ήταν καλή η δλεια, θα δούλιβαν κι οι διασπουτάδισ.**» Με την εργασία βέβαια εξοικονομούμε εκείνα που μας χρειάζονται στη ζωή. Η εργασία όμως είναι και μια δύσκολη υπόθεση που μερικοί προτιμούν να την αποφεύγουν και να μη εργάζονται. Τέτοιοι είναι οι δεσποτάδες μας λέει η παραπάνω φράση. Τη φράση τη λέμε για να ειρωνευτούμε κάποιον που από τεμπελιά δεν εργάζεται.

« **Αμα δεν τσαίριαζαν δε θα συμπεθέριαζαν.**» Η φράση λέγεται, με κάποια ειρωνική διάθεση, στην περίπτωση που δύο άνθρωποι, αμφιβόλου ηθικής, αναπτύσσουν μεταξύ τους φιλικούς ή συγγενικούς δεσμούς.

« **Αμα ιρασ ου λύκουσ τουν κατοουρούν τα σκλια.**» Πολλά δυσάρεστα είναι τα επακόλουθα των γηρατειών. Γενικά ή φράση αυτή αναφέρεται και στην περίπτωση που όταν ο άνθρωπος ξεπέσει κοινωνικά, ηθικά ή οικονομικά τότε γίνεται περιγέλος όλων.

«**Άμα σ'κουτσει, έλα.**» ή «**Άμα σ' κρατσει, έλα.**» Αν έχεις το θάρρος και την τόλμη, έλα. Με τη φράση αυτή φοβερίζουμε ή προκαλούμε κάποιον.

« **Αμ ρουτούν.**» Με τη φράση αυτή θέλουμε να πούμε ότι για κάθε μας ενέργεια πρέπει πρώτα να εξετάσουμε την κάθε περίπτωση, όπως κάνουν και οι άλλοι για μας.

« **Ανάθιμα του γουνιό σ.**» Η φράση απευθύνεται στο κακό παιδί αναθεματίζοντας τον πατέρα, αφού αυτός ευθύνεται για την κακή συμπεριφορά του παιδιού του.

« **Αν άκουγιν ου Θος τς καραμούζις, θα ψουφούσαν όλα τα γουμάρια.**» Λέγεται στη περίπτωση που κάποιος εύχεται, ελπίζει ή απαιτεί παράλογα πράγματα. Οι καρακάξες, όπως και τα κοράκια τρέφονται με σάρκες ψόφρων ζώων και για να είναι πάντα χορτάτες εύχονται να ψωφίσουν όλα τα γαϊδούρια.

« **Ανάπουδους χρόνους, δικατρείς μήνις.**» Ποτέ μια αναποδιά δεν έρχεται μόνη, αλλά έρχονται πολλές μαζί και ο χρόνος που χρειάζεται για να τις αντιμετωπίσεις φαίνεται μακρύς. Δεν φτάνει που το έτος είναι ανάποδο, έχει και δεκατρείς μήνες, μας λέει η παραπάνω φράση. Όμοια είναι και η φράση: «*Ήταν στραβό το κλήμα, το 'φαγε κι ο γαϊδαρος.*»

« **Άναψαν οι πουδιές τς.**» Πήραν φωτιά οι ποδιές της. Έχει φούριες. Η φράση λέγεται για εκείνη που προσπαθεί να τελειώσει πολλές επίγους δουλειές, επειδή προέκυψε κάποιο ευχάριστο γεγονός.

« **Αν δε βρεξ θα σταξ.**» Πιστεύουμε και ελπίζουμε ότι από αυτή την περίπτωση κάτι θα κερδίσουμε, μπορεί να μη είναι πολλά, αλλά οπωσδήποτε κάτι θα είναι. Πρέπει να είμαστε ευχαριστημένοι έστω και με τα λίγα. Μπορεί να μη βρέξει δυνατά, οπωσδήποτε όμως θα ψιχαλίσει.

« **Αν η ζήλια ήταν ψώρα, θ' ακουλούσιν ολ η χώρα.**» Η φράση αυτή παρομοιάζει τη ζήλια με την ψώρα που σιγά σιγά μας δημιουργεί μια τρομερή κατάσταση. Ευτυχώς όμως που η ζήλια δεν είναι μεταδοτική όπως η ψώρα, αν ήταν έτσι, τότε θα γέμιζε όλη η χώρα.

« **Ανθίζ κι λουλουδιάζ.** » Οι προσπάθειές του δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα. Η υγεία του πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο. Ανθίζει αλλά καρπό δεν κάνει. Η φράση φανερώνει μια πικρή ειρωνεία.

« **Αντάμ μπαμπαντάμ.**» Από πολύ παλιά. Από παππού σε παππού.

«**Αντάμα ουμιλούμι, αχώρια κουβιντζιάζουμι.**» Η φράση λέγεται όταν μετά από προσπάθεια κλείνεται μια συμφωνία, στη συνέχεια όμως δεν εφαρμόζεται αυτή επειδή κάποιος επα-

νέρχεται στην αρχική του άποψη και θέση και κάνει τα αντίθετα ή άλλα από τα συμφωνηθέντα.

« **Άντραν θέλου, τώρα τουν θέλου.**» ή « **Γαμπρόν θέλου, τώρα τουν θέλου.**» Χαρακτηριστική φράση για τους βιαστικούς και ανυπόμονους. Για να γίνει σωστά μια δουλειά πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και γι' αυτό χρειάζεται κάποιος χρόνος. Η βιασύνη δεν ωφελεί.

« **Άξτους κι άφαντους**» Αυτός ούτε φαίνεται αλλά και ούτε μιλάει κανένας γι αυτόν. Η φράση κρύβει κάποια κακία και λέγεται όταν αναφερόμαστε για άτομο που έχει εξαφανιστεί αφήνοντας πίσω του πολλές εκκρεμότητες.

« **Απάν κι ξιαπάν**» Αυτό λέγεται στην περίπτωση που κάποιος ανεβάζει τις τιμές κάποιου αγαθού. Με άλλα λόγια βάζει «καπέλο» στις τιμές.

«**Απέταξιν τα πλια τς.**» Τελείωσε τις υποχρεώσεις που είχε για τα παιδιά της. Γενικά τακτοποιήθηκαν όλες οι υποχρεώσεις της.

« **Απέταξιν του πλι.**» Χάθηκε μια για πάντα κάποια ευκαιρία.

« **Απιτάχνισι σαν η πουρδή απ' του βρακί.**» Αυτός μπαίνει στη συζήτηση χωρίς να έχει το λόγο, έτσι ξαφνικά, απερίσκεπτα και έχει γνώμη για όλα. Το ίδιο είναι και « **Απιτάχνισι σαν τουν πόπουρδα**»

« **Απλών του ζναρ ια καβγά.**» Χαρακτηριστική η φράση που δείχνει τον τύπο εκείνο του ανθρώπου, που πάντα ζητάει αφορμή να κάνει καβγά.

« **Απόλκιν μια γλώσσα . . .**» Άρχισε να φωνάζει και να βρίζει χυδαία.

- Τσι να σ' πω μαρ Δέσπου. Ιγώ πήγα μι ν καλή μ ν καρδιά να νι ουρμένψου, ια του καλό τς κι αυτσή απόλκιν μια γλώσσα ... μ' έκαμιν δυο παράδισ.

« **Απόμκιν μι του δάχλου στου στόμα.**» Έμεινε χωρίς βοήθεια ή υποστήριξη, όπως τα μικρά παιδιά που περιμένουν κάτι και δεν τους το δίνουν.

« **Απόμκιν μύθους.**» Με την ξεδιάντροπη αυτή πράξη του, έγινε αφορμή να σχολιάζεται από όλους. Η πράξη του και το όνομά του έγιναν μύθος, παραμύθι.

« **Απόμκιν σαν η Σούλτου μι ν ίκνα.**» Έμεινε ξαφνικά με τα όνειρά της και τις προσδοκίες της απραγματοποίητες.

« **Απ' όξου απ' του χουρό πουλλά τραγούδια λες.**» Η φράση απευθύνεται σ' εκείνους που τα πάντα τα βρίσκουν εύκολα και, χωρίς να γνωρίζουν τις συνθήκες και τις δυσκολίες, έχουν για όλα πρόχειρες λύσεις. Όταν κάποιος είναι έξω από το χορό άνετα κριτικάρει τους χορευτές και προτείνει πολλά τραγούδια. Αυτό δεν θα το έκανε αν ήταν πιασμένος στο χορό ο ίδιος.

« **Απ' όξου κούκλα κι μέσα πανούκλα.**» Γνωστή η παραπάνω φράση και λέγεται για πρόσωπα και πράγματα που εξωτερικά και επιφανειακά είναι ωραία, καθαρά και περιποιημένα, αλλά εσωτερικά είναι βρώμικα, ψεύτικα και άχρηστα.

« **Απουλνάει του νιρό κατ' απού μ ψάθα.**» Η φράση αναφέρεται στον τύπο εκείνο που ενεργεί κρυφά και ύπουλα, ενώ θέλει να δείχνει ότι είναι καλός.

« **Απού ν Τριτς ως ν Τσιτράδ.**» Λέγεται για πράγμα ή έργα πρόχειρα και μικρής αντοχής. Αντέχουν από την Τρίτη μέχρι την Τετάρτη.

« **-Απού ποιον βαράς ;**» « **-Απ' αυτόν βαρώ.**» - Ποιον υποψιάζεσαι ότι σου έκαμε κακό; - Αυτόν υποψιάζομαι.

« **Απού σκλι διρμάτς δε ένιτσι.**» Από δέρμα σκυλιού δεν γίνεται τουλούμι. Μη προσπαθείς και μη αγωνίζεσαι για να φέρεις σε σωστό δρόμο αυτόν τον άνθρωπο, στο τέλος θα αποτύχεις. Ο άνθρωπος αυτός δεν έχει τίποτα καλό επάνω του για να το αξιοποιήσεις.

« **Απού σόι του βασίλειου.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά στην περίπτωση που γίνεται ένα συνοικέσιο μεταξύ οικογενειών που είναι κοινωνικά ή ηθικά του αυτού χαμηλού επιπέδου.

« **Απ' του ήσυχου του πουτάμ να φουβάσι.**» Πολλές φορές τα φαινόμενα απατούν. Πολλοί άνθρωποι με την αθόρυβη, ήσυχη και υποκριτική συμπεριφορά τους, περνούν ανάμεσά μας απαρατήρητοι. Μερικοί όμως απ' αυτούς είναι ικανοί

για όλα. Αυτούς, μας λέει η παραπάνω φράση, να τους υπολογίζεις και να τους φοβάσαι.

« **Απ' του χερ σου μαχαίρ.**» Άμεση ενέργεια. Από την αγορά κάποιου αγαθού, στην κατανάλωση.

« **Απ' το ιδώ παν κι οι αλλ.**» Τη φράση αυτή τη λέμε στην περίπτωση που δραπετεύουμε από κάποια συγκέντρωση ή χώρο ή κάποια επικίνδυνη κατάσταση για να γλιτώσουμε από κάποιο κίνδυνο, κάποια αγγαρεία ή ευθύνη.

« **Αρά κι καπ.**» Αραιά και κάπου. Λέγεται για κάτι που γίνεται, σε ακανόνιστα και αραιά διαστήματα.

« **Αρα-μάρα, ό,το ίγκιν ίγκιν.**» Συγχωρημένα, ό,τι έγινε έγινε, ας το ξεχάσουμε.

« **Αρατα - πήρατα.**» Έτσι λέμε για να χαρακτηρίσουμε τα ασυνάρτητα, τα χωρίς ειρμό και λογική λόγια. « *Άλλα αντ' άλλων.*»

« **Αρά τα σκόρδα να χουντραίν.**» Όσο λιγότεροι τόσο καλύτερα. Η φράση θέλει να μας πει, ότι σε μια συντροφιά ή σε ένα συνεταιρισμό ατόμων, όσο περισσότερα είναι τα μέλη τόσο περισσότερες διαφωνίες θα υπάρχουν. Για να μπορούν να συνεργάζονται καλύτερα, πρέπει οι ανεπιθύμητοι και οι διαφωνούντες να φεύγουν. Όσο πιο αραιά είναι τα σκόρδα τόσο χοντρότερα και καλύτερα γίνονται.

« **Ασκιφτους νους, διπλός ου κόπους.**» Όταν κάποιος δεν σκέπτεται και δεν κάνει σωστό προγραμματισμό των εργασιών, τότε μπερδεύεται και κουράζεται διπλά. Όμοια είναι και η φράση « *όποιος δεν έχει μυαλό έχει πόδια*».

« **Ας μι λεν κυρά Μπιίνα κι ας ψουφώ απού την πείνα.**» Η φράση λέγεται γι' αυτούς που κάθε τους σκέψη και ενέργεια είναι το πώς θα επιδειχτούν, θα δημιουργήσουν ψεύτικες εντυπώσεις για αξίες που δεν έχουν. Σκοπός τους είναι να ακούγονται γι αυτούς κολακευτικά λόγια. Όλα τα άλλα τα βάζουν σε δεύτερη μοίρα.

« **Ασμπόρστου νιρό** » Αμίλητο νερό. Λέγεται το νερό που φέρνουν οι κοπέλες την πρωτομαγιά ή την πρωτοχρονιά το πρωί από τη βρύση ή το πηγάδι χωρίς να μιλήσουν σε κανένα.

« **Άσσι να κοιμηθούμι.**» Άντε ή ελάτε να κοιμηθούμε.

« **Άσσι να πάμι.**» Άντε ή ελάτε να πάμε.

« **Άσσι να φάμι.**» Άντε ή ελάτε να φάμε.

(Διάφορες προτροπές και προσκλήσεις.)

« **Αϊριφτου νάνι.**» Αζήτητο να είναι. Λέγεται για κάτι που η χρήση του μας θυμίζει δυσάρεστες καταστάσεις επειδή χρησιμοποιείται σε περίπτωση ανάγκης. Για καλό ή για κακό ας βρίσκεται κάπου κι ας μη χρειαστεί να χρησιμοποιηθεί ποτέ.

« **Αϊρστου κιφάλ.**» Λέγεται για άτομο που δεν θέλει να αλλάξει ιδέες, συνήθειες, νοοτροπίες. Δεν μπορεί τίποτα να του «γυρίσει το κεφάλι».

« **Αυτά παλιά κι άλλα κινούρια.**» Αυτά είναι παλαιά προβλήματα και ας τα ξεχάσουμε. Τώρα έχουμε καινούρια και ας φροντίσουμε γι' αυτά. Η ίδια φράση λέγεται και όταν ένα δυσάρεστο γεγονός θα επαναληφθεί, αφού η αιτία που το προκάλεσε παραμένει.

« **Αυτά πούξιραν οι Σιατισνοί τάμαθαν κι οι Βρουγκιτανοί.**» Αυτά που ήξεραν μόνο οι Σιατιστινοί τα έμαθαν και οι κάτοικοι της Βρουγκίτσας (του Καλονεριού.) Αυτά που γνωρίζαμε εμείς τα έμαθαν και οι άλλοι. Οι πονηριές μας δεν μπορούν πια να ξεγελάσουν κανένα.

« **Αυτός είναι ια του διάουλου πισκέσ.**» Αυτός δεν έχει τίποτα καλό πάνω του. Το καλύτερο που μπορείς να κάνεις γι' αυτόν είναι να τον αποφύγεις, στέλνοντάς τον πεσκέσι στο διάβολο.

« **Αυτός είναι κι άλλους δεν είναι.**» Υπάρχουν μερικοί που έχουν μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους. Φαντάζονται ότι είναι οι μοναδικοί και αναντικατάστατοι στον κόσμο, έχουν γνώμη για όλα και θέλουν να επιβάλλουν τη γνώμη τους. Σ' αυτούς του τύπους αναφέρεται ειρωνικά η παραπάνω φράση.

« **Αυτό σι μάρανιν.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά και απευθύνεται σε κάποιον, που ενώ έχει πολλά άλλα σοβαρά προβλήματα να λύσει, θέλει πράγματα ακατόρθωτα, αφού δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις να τα πραγματοποιήσει. Όμοια είναι και η φράση: « *Όλα τάχει η Μαριορή, ο φερετζές της λείπει* ».

« **Αυτή η στρούγγα δε βγάν καλό μαζούλ.**» Αυτή η παρέα, η συναναστροφή, η κίνηση, η ιδέα με ανησυχεί και με φοβίζει γιατί στο τέλος δεν θα έχει καλά αποτελέσματα.

« **Αφίν ου λύκουσ παστρουμά ;** » Λέγεται για όποιον δεν έχει μέσα του το αίσθημα της οικονομίας και της αποταμίευσης, αλλά φροντίζει για την εφήμερη μόνο καλοπέρασή του, μοιάζει με το λύκο που όσα βρει τα καταναλώνει.

« **Αφκι του γάμου κι σείρι ια πορνάρια.**» Για κάποια παράλογη απαίτηση χρησιμοποιούμε τη φράση αυτή. Να αφήσουμε δηλαδή τη στρωμένη δουλειά που κάνουμε, την ησυχία μας ή την άνεσή μας και να μπλεχτούμε σε περιπέτειες με άγνωστα αποτελέσματα.

« **Αχραξτους νάνι.**» Αχρείαστος να είναι. Εύχομαι να μη βρεθούμε στην ανάγκη να του ζητήσουμε βοήθεια.

« **Αχώρια τα τσιανάκια μας.**» Ξεχωριστά τα υπάρχουντά μας. Όταν οι άνθρωποι δεν μπορούν να συνεργαστούν, να συνυπάρξουν και να συζητήσουν, καλά θα κάνουν να χωρίσουν και ο καθένας να κάνει τη ζωή που θέλει.

=====

ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΟ

Η *Τσιάνια* (Σουλτάνα) έμεινε ανύπαντρη. Τα χρόνια περνούσαν και ο αναμενόμενος γαμπρός δεν έρχονταν για να την « *ξεσ-κλαβώσει* ». Ιδιαίτερα προσόντα δεν είχε. Ούτε προίκα είχε αλλά και από εμφάνιση ήταν μάλλον άσχημη και με τα χρόνια η ασχήμια της αυτή χειροτέρευε. Για να ζει έκανε διάφορες δουλειές στα σπίτια των σιατιστινών όπου εξοικονομούσε τα λίγα που της χρειαζόταν και προπαντός το κρασάκι, γιατί με τα χρόνια άρχισε να το «τσούζει». Πολλές φορές τριγυρνούσε στους δρόμους μεθυσμένη. Από αυτό έμεινε και η φράση που λέγεται για να χαρακτηρίσουμε την κατάσταση ενός μεθυσμένου. « *Αυτός ίγκιν ντζίπ Τσιάνια* » δηλαδή πολύ μεθυσμένος, σαν την Τσιάνια της ιστορίας μας.

Η εικόνα που παρουσίαζε η ηρωίδα μας ήταν άσχημη, προκαλούσε τη λύπη και τη συμπόνια. Αυτή τη συμπόνια ένοιωσε και η κυρα-Θουμαή και πήρε την απόφαση να την παντρέψει για να συμμαζευτεί η « *κατράνου* » Η Θουμαή πήγαινε τακτικά στο διπλανό χωριό τη *Βρογκίστα* (Καλονέρι) που είχε πολλές τούρκικες οικογένειες. Ανάμεσα στους Τούρκους ζούσε κι ο Μουσταφάς μόνος κι έρημος. Τις δυο αυτές ερημιές θέλησε η Θουμαή να τις ενώσει και να κάνει μια οικογένεια. Μίλησε πρώτα στην Τσιάνια που την βρήκε ξεμέθυστη κι εκείνη χωρίς δισταγμό δέχτηκε. Τι κι αν ήταν Τούρκος!.. Πήγε μετά στη Βρογκίστα βρήκε τον Μουσταφά και με τα λόγια παρουσίασε μια Τσιάνια « ουρί του Παραδείσου ». Ο Μουσταφάς δέχτηκε να έρθει στη Σιάτιστα για να συναντηθούν με την υποψήφια νύφη. Από τη στιγμή εκείνη η Θουμαή δε σταμάτησε. Με κάθε τρόπο βάλθηκε να αναστυλώσει την Τσιάνια και πρώτα απ' όλα θέλησε να την κάνει να μη πίνει, τουλάχιστο μέχρι να καταφέρουν να δώσει την

υπόσχεση γάμου ο υποψήφιος γαμπρός « να δώσ του λόγου ου γαμπρός.»

Έφτασε η μέρα που όρισαν κι ο Μουσταφάς ανέβηκε στη Σιάτιστα και τράβηξε ίσια στο σπίτι της Θουμαής. Μαζί οι δυο τους πήγαν στο σπίτι της Τσιάνιας. Η πόρτα ήταν ανοιχτή. Μπαίνουν στη « μισιά » και η Θουμαή φωνάζει:

- *Μαρ Τσιάνια πού είσι;*

- *Ιδώ είμι.* ακούγεται από το κατώι η φωνή της Τσιάνιας. Τη Θουμαή « έζωσαν τα φίδια ». Πήγε το γαμπρό στο « σιαχνισί» και του είπε να περιμένει να φέρει τη νύφη, γιατί « αντρέπιτσι να βγει μόναχ ».

Κατέβηκε στο κατώι και τι να δει. Η Τσιάνια ήταν και πάλι μεθυσμένη.

- *Τσι είνι ιτούτα τα μύθια μαρ. Ου γαμπρός σι καρτσιράει ψλα. Αντζι σμαζόξ ψίχα.*

- *Τσι να κάμου μαρ Θουμαή; ήπια ψίχα ια να μι βαστάξν τα πουδάρια μ που έτριμαν.*

Η Θουμαή δεν είπε κουβέντα. Την άρπαξε και σβαρνίζοντας την πήγε στο διπλανό δωμάτιο την τακτοποίησε όπως-όπως και της είπε να φέρει το δίσκο για να κεράσει το γαμπρό. Πήγε μετά στο « σιαχνισί » που περίμενε ο Μουσταφάς. Σε λίγο με συρτά βήματα παρουσιάστηκε στη ανοιχτή πόρτα η Τσιάνια με μάτια κατακόκκινα από τη ρακή και με το δίσκο που έτρεμε. Στηρίχτηκε για μια στιγμή στο περβάζι, πήρε μια ανάσα και προχώρησε. Όταν έφτασε στη μέση του δωματίου σταμάτησε και τότε ακούστηκε ένας δυνατός κρότος που έτριξαν τα απέναντι τζάμια. Η Τσιάνια έκλασε! Η Θουμαή για να καλύψει το γεγονός, « ια να τ' απουскиπάσ » άρχισε να βήχει δυνατά. Αλλά « άλλου του κλάσιμου κι άλλου του βήξιμου » που λέει κι η παροιμία. Ο Μουσταφάς πετάχτηκε επάνω και χωρίς να πει κουβέντα έφυγε βιαστικά.

- *Τσι έφκιασις μαρ αντζίχριστ! έκλασις του γαμπρό;*

- *Ια μ' απουλύθκιν. . .*τραύλισε με κομένη την ανάσα της η Τσιάνια. *Αλλά πως του κατάλαβιν ου τούρκους; αφού δεν ξερ Ρο-υμέικα.*

- *Ρουμέικα μπουρεί να μη ξερ, « Τζουτσ » δεν ακούει;*

.....

=====

== B ==

« **Βαγ του κιφάλ τ στον τρουβά.**» Είναι ριψοκίνδυνος. Έχει πολύ θάρρος. Δεν υπολογίζει ακόμα και τη ζωή του.

Τον καιρό των ληστών που δρούσαν στα βουνά, δεν λήστευαν μόνο τους περαστικούς, αλλά πολλές φορές σκότωναν τα θύματά τους, έκοβαν τα κεφάλια, τα έβαζαν μέσα σε τορβάδες και τα έστελναν στους συγγενείς των θυμάτων για εκφοβισμό ή σε όποιον ήθελαν να εκβιάσουν. Χρειαζόταν μεγάλο θάρρος να μετακινηθείς μόνος σου σε ερημικά περάσματα. Όσοι αποφάσιζαν ή ήταν αναγκασμένοι να κάμουν κάτι τέτοιο, έπρεπε να το πάρουν απόφαση ότι το κεφάλι τους μπορούσε να βρεθεί κομμένο μέσα σε τορβά. Από το γεγονός αυτό έμεινε και η παραπάνω φράση.

« **Βαρά η καλουϊρκή.**» Τα πράγματα δεν είναι εύκολα. Η φράση λέγεται για όποιον δεν είναι συνηθισμένος να εργάζεται και αναγκάζεται να το κάνει.

« **Βάρισιν του μαχαίρ του κόκαλου.**» Με τη στάση τους, τη συμπεριφορά τους και τα μαρτύρια που μου έκαμαν, εξαντλήθηκε η υπομονή μου και δεν αντέχω άλλο. Το μαχαίρι έφτασε πια στο κόκαλο, το κακό έφτασε στο απροχώρητο, δεν πάει άλλο.

« **Βάρ' τα πίσου να τ' αρμέξουμι.**» Η φράση αυτή λέγεται όταν κάποιος επιμένει και ξανασυζητά κάποια υπόθεση που έχει τελειώσει ή που ξαναδιαπραγματεύεται κάποια συμφωνία που έχει κλείσει.

« **Βαρ του κακό να εγ χειρότσιρου.**» Προσπάθησα με την τιμωρία να τον διορθώσω, αλλά η όλη κατάσταση με έχει απο-

γοητεύσει. Με την αυστηρότητα και την τιμωρία γίνεται χειρότερος. Αρκετές φορές το κακό δεν χτυπιέται με το κακό, αλλά με άλλους ηπιότερους τρόπους.

« **Βάρτου - χάλαστου.**» Λέγεται όταν κλείνεται μια συμφωνία με αμοιβαία υποχώρηση και των δύο συμβαλλομένων.

« **Βάρτσι βούρτσις κι λανάρια.**» Η παραπάνω φράση λέγεται όταν προσπαθούμε βιαστικά την τελευταία στιγμή να προλάβουμε να τελειώσουμε πολλές δουλειές, που έπρεπε να είχαν γίνει πριν από καιρό.

« **Βαστούν τα κότσια τ.**» Είναι ακόμα γερός και δυνατός, τον κρατάνε τα πόδια του. Αυτά λέγονται για μεγάλους στην ηλικία. Την ίδια όμως φράση τη λέμε και για άτομα που έχουν την ψυχική αντοχή και τη θέληση να αγωνιστούν στη ζωή.

« **Βγάλι βγάλι κι μη βαντς, γλήγουρα στουν πάτου φταντς.**» Όταν έχεις μόνο έξοδα χωρίς κανένα έσοδο τότε τα οικονομικά σου είναι σε πολλή άσχημη κατάσταση.

« **Βγαν απού τσ μύγα αζούγκ.**» Είναι τόσο τσιγκούνης που προσπαθεί να βγάλει και από τη μύγα ακόμα το ξίγκι.

«**Βουβάθκα κι μουγκάθκα.**» Μόλις άκουσα αυτά που μου είπαν ξαφνιάστηκα ή ντροπιάστηκα και δεν ήξερα τι να πω. Έκλεισα το στόμα μου και δεν μίλησα.

« **Βρήκιν η φακή τ' αγγειό τς.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά στην περίπτωση που δύο άτομα με τις ίδιες ιδέες και νοοτροπίες κάνουν παρέα. Η φράση έχει την ίδια σημασία με τη φράση: « *Γκύλτσιν ου τσέντζιρς κι βρήκιν του καπάκ.*»

« **Βρήκιν στρουμένου τραπέζ.**» Τα βρήκε όλα έτοιμα. Η φράση λέγεται όταν κάποιος, χωρίς να προσπαθήσει ο ίδιος, «πετυχαίνει» στη ζωή. Την επιτυχία του όμως αυτή την χρωστά στις προσπάθειες και τους κόπους κάποιου άλλου. (κληρονομιά, προίκα, έτοιμη εργασία κ.λ.π.)

« **Βρήκιν του μπάρμπα τ.**» Τιμωρήθηκε από κάποιον όπως του άξιζε. Όμοια και η φράση: «*βρήκε το μάστορά του.*»

« **Βρήκεις ντιρέκ να ξτσεις**» Βρήκες κολόνα να ξυστείς. Η φράση λέγεται ειρωνικά όταν κάποιος στηρίζει τις ελπίδες του

και περιμένει βοήθεια από άτομο ανίκανο, ανέντιμο και αναξιόπιστο.

« **Βρήκεις φαϊ; κάσι, βρήκεις ξύλου; φεύγα.**» Μια καλή συμβουλή μας δίνει η παραπάνω φράση. Όταν μας καλούν για φαγητό να πηγαίνουμε, εκείνο που πρέπει να αποφεύγουμε είναι οι φασαρίες, οι καβγάδες και το ξύλο.

« **Βρουμάει μπαρούτσ.**» Κάπου εδώ κοντά υπάρχει κίνδυνος ή η υπόθεση αυτή και η κατάσταση που διαμορφώνεται, μπορεί να μας βάλει σε μεγάλους μπελάδες.

« **Βρώμια ψάρια, καλά παζάρια.**» Τα φρέσκα ψάρια είναι καλά, αλλά είναι ακριβά και δεν πωλούνται εύκολα, ενώ τα μπαγιάτικα είναι φθηνά και ο κόσμος τα αγοράζει. Η φράση λέγεται όταν οι πελάτες αδιαφορούν για την ποιότητα και παρσύρονται από τη χαμηλή τιμή. Με τον τρόπο αυτό γίνεται μεγάλη κατανάλωση και το εμπόριο κινείται ικανοποιητικά.

=====

ΠΟΙΟΣ ΠΕΘΑΝΙΝ;

Ο Χρήστος και ο Παναγιώτης είχαν γνωστό κατάσταση στη Σιάτιστα. Ο Λιόλιος ήταν τακτικός πελάτης του καταστήματος αυτού, είχε όμως ένα πρόβλημα. Δεν μπορούσε να ξεχωρίσει ποιος ήταν ο Χρήστος και ποιος ο Παναγιώτης, τους μπερδευε. Κάποτε έμαθε ότι ο Χρήστος, ο ένας καταστηματάρχης, πέθανε. Το πρόβλημά του έγινε σοβαρό. Ποιος να ήταν άραγε ο Χρήστος που πέθανε; Για να λύσει την απορία του πήγε στο κατάστημα και αφού είπε δυο παρηγορητικά λόγια στον Παναγιώτη τον ρώτησε:

-*Δε μ' λες, ποιος απού τς δυο πέθανιν, ισύ ή ου άλλους;*
Η ερώτηση ξάφνιασε τον Παναγιώτη. Επειδή όμως γνώριζε πόσο αφελής ήταν ο Λιόλιος, του είπε:

- Ου άλλους πέθανιν.

Ικανοποιημένος ο Λιόλιος έφυγε. Στο δρόμο όμως ξανασκέφτηκε. « *Ποιος ήταν ου άλλους ;*» Το πρόβλημα δεν είχε λυθεί. Για μια στιγμή σταμάτησε με σκοπό να γυρίσει και να ξαναρωτήσει. Μετά νάνωσε όμως και συνέχισε το δρόμο του μονολογώντας:

- Τσι μι νοιαζ. Τώρα απόμκιν ένας στου μαγαζί κι δε θα τουν μπιρδεύου.



« - Γαμπρέ μ ιασι είσι μύξαβους;

« - Είμι απ' του χειμώνα.

« - Αμ ιγώ σι ξέρου κι απ' του καλουκαίρ...»

Ο παραπάνω διάλογος λέγεται όταν κάποιος έχει τη συνήθεια να δικαιολογείται πάντοτε, επιρρίπτοντας τις ευθύνες του σε άλλους. Μ' άλλα λόγια : Σε ξέρουμε, αυτό το κάνεις τακτικά, δεν χρειάζεται να δικαιολογείσαι.

« Γαμπρόν θέλου, τώρα τουν θέλου.» ή « Αντραν θέλου, τώρα τουν θέλου.» Χαρακτηριστική φράση για τους βιαστικούς και ανυπόμονους. Για να γίνει σωστά μια δουλειά πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και γι' αυτό χρειάζεται κάποιος χρόνος. Η βιασύνη δεν ωφελεί.

« Γαμπρόν μι μάτια θελτσ.» Να μη είσαι πολύ απαιτητικός γιατί αυτό που ζητάς αυτή τη στιγμή δεν μπορείς να το βρεις όπως το θέλεις. Πρέπει να συμβιβαστείς με ό,τι υπάρχει.

« Γαμπρός γιος δε ένιτσι κι η νύφη θυγατσέρα.» Ο γαμβρός ποτέ δεν μπορεί να γίνει πραγματικός γιος και ούτε η νύφη να γίνει θυγατέρα. Η αγάπη των πεθερικών προς τον γαμβρό ή τη νύφη, όσο κι αν είναι μεγάλη, ποτέ δεν θα είναι τέτοια όση είναι προς τον πραγματικό γιο ή την θυγατέρα. Πάντα υπάρχει μεταξύ τους κάποιο χάσμα που δεν γεφυρώνεται ποτέ.

« Για να φας ψάρια πρεπ να μουσκέψ τουν κώλου σ.» Για να αποκτήσεις τα αγαθά που σου χρειάζονται πρέπει να προσπαθήσεις.

« Γκαργκατσούινα πιλτσέκου να σι δάγκουνα στου σβέρκου.» Φράση χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Χρησιμοποιείται σαν επωδός σε διάφορα σκωπτικά τραγούδια.

« Γκυλαντέινις. » Η λέξη αυτή είναι σχετικά καινούρια στη σιατιστινή διάλεκτο και προήλθε από το ρήμα «γκλω» (κυλώ) και τη λατινική λέξη «dies - diei» που θα πει ημέρα. Το νόημά της είναι « άσε να κυλούν οι ημέρες. Να κοιτάς μόνο τη δουλειά σου και να μη νοιάζεσαι για τίποτα άλλο ».

« Γκίλτσιν ου τσέντζιρς κι βρήκιν του καπάκ.» Η φράση αυτή έχει την ίδια σημασία με προηγούμενη φράση : «βρήκιν η φακή τ' αγγειό τς».

«Γκκριμίσ απ' τω ιδώ.» Γκρεμίσου, φύγε να μη σε βλέπω. « σύρε στα κομμάτια.»

« Γλυκός ου ύπνουσ του προύι, γυμνός ου κώλουσ τη Λαμπρή » ή

« Όποιους κοιμάτσι του προύι δεν έχει τη Λαμπρή βρακί.»

Με την τεμπελιά και την καλοπέραση δεν μπορούμε να προκόψουμε. Όποιος αγαπάει τον πρωινό ύπνο και το «χουζούρι» είναι τεμπέλης. Ένας τέτοιος οπωσδήποτε δεν μπορεί να έχει ό,τι χρειάζεται και όταν το χρειάζεται.

« Γουμαρνός πρόσουπους, χαριτουμέυ ζουή.» Όταν κάποιος αποβάλλει από μέσα του τη ντροπή και το φιλότιμο και συμπεριφέρεται σαν γάιδαρος, τότε δε νοιάζεται τι γίνεται γύρω του. Νοιώθει ότι η ζωή του είναι χαριτωμένη. Ζει σε πελάγη ευτυχίας.

« Γουρούυ στου σακί.» Όταν κλείνουμε μια συμφωνία χωρίς να γνωρίζουμε αυτό που διαπραγματευόμαστε ή όταν αγοράζουμε κάτι χωρίς προηγουμένως να τα έχουμε ιδεί, τότε λέμε ότι αγοράζουμε γουρούι στο σακί.

ΡΙΞ - ΠΛΥΣ.

Τα παρακάτω δύο περιστατικά συνέβησαν στην Σιάτιστα το πρώτο στην «Μπάρα» την περίοδο της κατοχής και το δεύτερο στην περιοχή του «Φαρδύκαμπου» την άλλη χρονιά μετά την αποχώρηση των κατακτητών.

Η Σιάτιστα για όσους δεν την γνωρίζουν είναι χτισμένη στις πλαγιές του όρους Βέλια σε 1000 μέτρα περίπου υψόμετρο με τα γύρω βουνά της ξερά και φαλακρά. Τα περίφημα αμπέλια και τα λίγα χωράφια της βρίσκονται χαμηλότερα σε μια ζώνη από τα Βορειοανατολικά μέχρι και τα Δυτικά της και σε απόσταση αρκετών χιλιομέτρων.

Την εποχή της γερμανικής κατοχής, αλλά και παλαιότερα, δεν υπήρχαν μεταφορικά μέσα και οι καλλιεργητές των αμπελιών ήταν αναγκασμένοι να πηγαίνουν στα αμπέλια με τα πόδια ή αν διέθεταν γάιδαρο, ήταν προνομιούχοι. Η πορεία κρατούσε από μια μέχρι δυο ώρες κι άλλες τόσες η επιστροφή. Φαγητό λίγο, κούραση μεγάλη, ταλαιπωρία αφάνταστη, αλλά κρασί καλό.

« *Ου Νιάκουσ*» (ο Γιάννης) ύστερα από μια κουραστική μέρα στο αμπέλι, που ήταν στο «*Μπουγάζι*», πέρα από την «*Καινούρια Μπάρα*», έφτασε κουρασμένος στη «*Μπάρα*» στη διασταύρωση του δρόμου προς τη Σιάτιστα, που ήταν το μικρό ταβερνάκι του Πορπύρη, κάθισε σε μια καρέκλα και σκεπτόταν πώς θα ανεβεί με τα πόδια στη Σιάτιστα, κουρασμένος και νηστικός όπως ήταν... Για «καλή» του ή για «κακή» του όμως τύχη έφτασε ένα γερμανικό φορητό αυτοκίνητο από την Κοζάνη με προορισμό τη Σιάτιστα. Ο Γερμανός οδηγός κατέβηκε για λίγο, έκαμε ένα πρόχειρο έλεγχο στα

λάστιχα και στη μηχανή του αυτοκινήτου κι ετοιμαζόταν να φύγει. Αυτό ήταν! το μυαλό του Νιάκου δούλεψε, ήταν μια μοναδική ευκαιρία να φτάσει στο σπίτι του γρήγορα και ξεκούραστα και τη στιγμή που ο Γερμανός ανέβηκε στο αυτοκίνητο, τον πλησιάζει ο Νιάκος και του λέει:

- *Καμαράτ να ριχτώ ουπάν;* (Φίλε, να πηδήσω επάνω;) Ο στρατιώτης τον κοίταξε με εκείνο το υπεροπτικό ύφος που είχαν οι Γερμανοί κατακτητές, του πέταξε ένα ξερό «*Νιξ*» (όχι) και έβαλε μπροστά το αυτοκίνητο.

Ο Νιάκος άκουσε την απάντηση του Γερμανού, δεν ήξερε όμως τι θα πει «*Νιξ*» και με τη λαχτάρα που είχε να γλυτώσει την πεζοπορία νόμισε πως του είπε «*ριξ*» (πήδησε) και με ένα πήδημα χωρίς να γίνει αντιληπτός από τον οδηγό, ανέβηκε στην καρότσα του αυτοκινήτου. Εκεί βολεύτηκε επάνω σε κάτι κασόνια, όσο μπορούσε καλύτερα, άνοιξε τον «*τρομβά*», που του έβαζε φαγητό, η *Σαννούκου* (Αννα) η γυναίκα του, μπομποτά, καμιά ελιά, λίγο μπάτζιο κανένα πράσο ή κρεμμύδι και το παγούρι με το κρασί, έφαξε να βρει κάτι να φάει, αλλά λίγα ψίχουλα είχαν μείνει, τράβηξε το παγούρι και με μεγάλη χαρά κατάλαβε ότι κάτι είχε μείνει. Η απόλαυσή του ολοκληρώθηκε όταν ήπια και τις τελευταίες γουλιές του κρασιού. . .

Μερικές φορές λίγα ταπεινά πράγματα μας φέρνουν κοντά στην ευτυχία. Τα «μεγάλα οράματα», τα μεγαλόπνοα σχέδια, οι φιλοδοξίες μας, μας οδηγούν σε λαβύρινθους ματαιοπονίας, αγωνίας, άγχους και δυστυχίας. . . Εκείνη τη στιγμή, με εκείνο το «τίποτα», ο Νιάκος ήταν ευτυχισμένος. Τα τέσσερα περίπου χιλιόμετρα του ανηφορικού και χαλικοστρωμένου δρόμου για τη Σιάτιστα τα απόλαυσε. Το γερμανικό αυτοκίνητο μπήκε στη Σιάτιστα πέρασε την πλατεία της «*Γεράνειας*» και συνέχισε να ανηφορίζει για τη «*Χώρα*». Εκεί στον Άγιο Μηνά κατάλαβε ο Νιάκος ότι ο Γερμανός ξέχασε να τον κατεβάσει στη «*Γεράνεια*» που έπρεπε να κατεβεί και για να του το θυμίσει άρχισε να φωνάζει στο στρατιώτη οδηγό:

- *Ω καμαράτ! σταμάτα να κατσέβου. Δε θέλου να πάου σ Χώρα.*

Ο Γερμανός οδηγός άκουσε τις φωνές και τότε αντιλήφθηκε ότι είχε έναν λαθρεπιβάτη. Σταμάτησε το αυτοκίνητο κατέβηκε και με βίαιο

τρόπο τράβηξε κάτω τον φουκαρά το Νιάκο και άρχισε να του φωνάζει στη γλώσσα του και να τον χτυπά με τις μπότες του και όπως τον κρατούσε τον έβαλε μπροστά στο κάθισμα για να τον πάει να τον παραδώσει στην ασφάλεια της μονάδος του. Φαίνεται όμως ότι σκέφτηκε τις συνέπειες που θα είχε και ο ίδιος και χωρίς άλλη κουβέντα έσπρωξε κάτω τον Νιάκο, έβαλε μπροστά το αυτοκίνητο και έφυγε προς τη Χώρα στη μονάδα του. Ο καημένος ο Νιάκος σηκώθηκε, πήρε τον «τρουβά» του και γεμάτος απορίες κατηφόρισε για το σπίτι του. . . Γιατί του φέρθηκε έτσι ο Γερμανός; Αφού αυτός του είπε «ριξ». Γιατί έτσι ξαφνικά του έσβησε τις ευτυχισμένες στιγμές; γιατί;...

Δεν ξέρω αν μπόρεσε να δώσει απάντηση σ' αυτό το γιατί....

Το δεύτερο περιστατικό συνέβη στην περιοχή νοτιοδυτικά της Σιάτιστας κοντά στον «Φαρδύκαμπο» με ήρωα τον *Νιώτα* (Παναγιώτη). Ο Νιώτας έβασκε τα λίγα του πρόβατα στην περιοχή και λίγο πιο εκεί ήταν, και είναι ακόμα, μια παλιά βρύση που έτρεχε το λίγο της νεράκι και δρόσιζε ζώα και ανθρώπους. Στην ίδια περιοχή πριν λίγες ημέρες κατασκήνωσε μια μικρή στρατιωτική μονάδα από Άγγλους στρατιώτες, που ήρθαν στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση από τους Ιταλούς και Γερμανούς, σαν σύμμαχοι.

Ο Νιώτας αφού άφησε λίγο πιο πάνω να βόσκουν τα πρόβατα κατηφόρισε προς τη βρύση να γεμίσει το παγούρι του νερό. Από μακριά είδε ότι στη βρύση ήταν κάποιος στρατιώτης και από περιέργεια πλησίασε σιγά, κάθισε κάτω από μια αγρογκορτσιά λίγο πιο πέρα και παρακολουθούσε τον Άγγλο στρατιώτη. Ο στρατιώτης δεν αντιλήφθηκε τον Νιώτα και συνέχισε το ξύρισμα με την ησυχία του, το βούρτσισμα των δοντιών, το σχολαστικό καθάρισμα των νυχιών κ.λ.π. και δεν είχε σκοπό να τελειώσει. Η περιέργεια του Νιώτα ικανοποιήθηκε βέβαια, αφού για τόση ώρα παρακολουθούσε, αλλά από την άλλη η δίψα του και η υπομονή του που είχε εξαντληθεί, πλησίασε τον Άγγλο με άγριες διαθέσεις... Εκείνος μόλις αντιλήφθηκε πίσω του τον Νιώτα τραβήχτηκε στην άκρη και με μια χαριτωμένη κίνηση έδειξε στον Νιώτα τη βρύση λέγοντας στη γλώσσα του «*πλιζ*» (παρακαλώ πέρασε) Ο Νιώτας ακούγοντας τον Άγγλο να του λέει «*πλιζ*»

του φάνηκε ότι του έλεγε «*πλυσ*» (πλύσου) και απότομα του λέει: «*Δε θέλεις να πλυθώ, να πιο νιρό θέλεις.*» Γέμισε με την ησυχία του το παγούρι, ήπια νερό με τη χούφτα του και ανηφόρησε εκεί που τον περίμεναν τα πρόβατά του...

Τι σου είναι αλήθεια το να ξέρεις να μιλάς ξένες γλώσσες !!!

=====



« **Δαγκά κι αῦρστα.**» Τη φράση αυτή τη λέμε όταν δανείζουμε σε κάποιον χρήματα, ενώ ξέρουμε ότι δεν πρόκειται ποτέ να μας τα επιστρέψει. Είναι τα λεγόμενα «Θαλασσοδάνεια.»

«**Δε γλιτώνεις, τουν Θεο μπάρμπα ναχς.**» Μια προειδοποίηση και μια απειλή ότι εάν δεν συμμορφωθείς και δεν κάνεις αυτό που πρέπει, δεν γλιτώνεις την τιμωρία, ακόμα κι αν έχεις τον ίδιο το Θεό θείο.

« **Δείξι τα νάμια σ.**» Φανέρωσε, κάνε γνωστά σ' όλους τα ελαττώματά σου. Η φράση λέγεται για να προφυλάξουμε κάποιον που για χάρη επιδείξεως λέει ή κάνει πράγματα τα οποία δείχνουν τα ελαττώματα και τον κακό του χαρακτήρα.

« **Δέκα μέτρα κι μια κόβι.**» Πριν πάρεις μια απόφαση, πριν αναλάβεις μια υπόθεση πρέπει πρώτα να μετράς καλά όλες τις περιπτώσεις. Πριν να κόψεις το πανί να το μετράς δέκα φορές, γιατί το λάθος δεν διορθώνεται.

« **Δε μ' ακουlnάει ύπνους.**» Οι πολλές σκέψεις για τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσω δεν με αφήνουν να κοιμηθώ.

« **Δε μ' απόμκιν νους στου κιφάλ μ.**» Οι πολλές φροντίδες, οι στενοχώριες και τα προβλήματα με κάνουν να μη μπορώ να σκεφτώ σωστά και λογικά. Συγχύστηκα τόσο πολύ που δεν μπορώ να πάρω μια σωστή απόφαση. Μέσα στο κεφάλι μου νοιώθω ένα κενό.

« **Δε μ' ιουμών του ματς.**» Δεν μου γεμίζει το μάτι. Αυτό το πράγμα δεν με ενθουσιάζει. Έχω πολλές αμφιβολίες για την ποιότητα αυτού του πράγματος ή αυτού του ανθρώπου.

«**Δεν μ' κάμν καρδιά.**» Το φιλότιμό μου και η αγάπη μου γι' αυτόν δεν με αφήνουν να του κάμω παρατήρηση ή να τον τιμωρήσω. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για κάποιο αντικείμενο. «*Δεν μ' κάμν καρδιά να του πιτάξου.*». Αν και είναι άχρηστο αυτό το πράγμα, το αγαπώ και δεν μπορώ να το πετάξω. Η παραπάνω φράση λέγεται και στην αντίθετη περίπτωση που η κακή συμπεριφορά κάποιου με έκανε να χάσω τη αγάπη και τη συμπάθεια που είχα γι αυτόν. Στην περίπτωση αυτή λέγονται και οι φράσεις: «*Τσάκσιν η καρδιά μ.*» και « *τουν έβγαλα απόυ ν καρδιά μ.*»

«**Δε μόρχιτσι απόυ ράστς.**» Δεν βρίσκω την κατάλληλη ευκαιρία. Η φράση αυτή λέγεται συνήθως όταν περιμένουμε να βρούμε την κατάλληλη ευκαιρία για να τιμωρήσουμε κάποιον ή να ζητήσουμε από κάποιον κάποια εξυπηρέτηση. Λέγεται πάλι και όταν θέλουμε να επισκευάσουμε κάτι και η θέση του δεν μας βολεύει για να εργαστούμε άνετα.

« **Δεν αδειοάζου** » Δεν ευκαιρώ.

« **Δεν ακούσκιν αυτό του κουρίτσς.**» Το κορίτσι αυτό είναι ηθικό και στέκει ψηλά στην εκτίμηση τρου κόσμου. Δεν ακούστηκε κάποιος κακός λόγος γι αυτό το κορίτσι.

«**Δεν αφίν τα δυο αντάμα.**» Καταστρέφει και ρημάζει τα πάντα. Ξεπουλά ό,τι βρει μπροστά του. Όμοια περίπου είναι και η φράση : « *Ρίπουν δεν αφίν.*»

«**Δεν είδαμι απ' τα μάτσια, θα ειδούμι απ' τα φρύδια;**» Αφού δεν μπορέσαμε μέχρι τώρα να βελτιώσουμε τη ζωή μας, αν και χρησιμοποιήσαμε όλες μας τις δυνάμεις, θα μπορέσουμε άραγε να το πετύχουμε αυτό στο μέλλον με άλλον τρόπο ; Αφού δεν μπορέσαμε να δούμε με τα μάτια μας, θα μπορέσουμε να δούμε με τα φρύδια ; αναρωτιόμαστε με τη φράση αυτή.

« **Δεν είνι σόι.**» Δεν είναι καλής ποιότητας. Δεν είναι από καλή ράτσα, από καλό σόι.

« **Δεν έχ βρακί στου κώλου τς.**» Αυτή ή κοπέλα δεν έχει καθόλου προίκα επειδή είναι φτωχή ή επειδή δεν φρόντισε να ετοιμάσει τα προικιά της. Η παραπάνω φράση λέγεται και για όποιον δεν φρόντισε ή δεν μπόρεσε να έχει τα απαραίτητα που χρειάζεται.

« **Δεν εχ ιμάν.**» Αυτόν τον άνθρωπο δεν πρέπει να του έχεις εμπιστοσύνη. Δεν έχει φιλότιμο και ανθρωπιά. Είναι ικανός να κάνει κάθε απάτη και κάθε ανέντιμη πράξη.

« **Δεν εχ πέτσονουν.**» Δεν είναι έξυπνος, δραστήριος και θαρραλέος για να αντιμετωπίσει τη ζωή. Δεν έχει μέσα του τη φλόγα εκείνη για πρωτοβουλίες και δράση.

« **Δεν εχ στουν ήλιου μοίρα.**» και « **Δεν εχ απαντουχή απόυ καέναν.**» Οι παραπάνω δυο φράσεις χαρακτηρίζουν τη φτώχεια κάποιου που δεν έχει και ούτε περιμένει από πουθενά οικονομική ή οποιαδήποτε άλλη βοήθεια.

« **Δένι κάθι μέρα τς μάνα σ η χαρά.**» Δεν μπορεί κάθε ημέρα να βγαίνεις κερδισμένος ή δεν είναι δυνατόν κάθε ημέρα να καλοπερνάς σαν να είσαι στο γάμο της μητέρας σου.

« **Δένι ια τα δόντζια σ.**» Δεν είναι για τα δόντια σου.

« **Δένι ια τα μούτρα σ.**» Δεν είναι για τα μούτρα σου.

Οι δυο παραπάνω φράσεις μας λένε πως αυτό που ζητάς δεν είσαι άξιος, δεν έχεις τις ικανότητες, για να το αποκτήσεις και να το απολαύσεις.

« **Δεν κλαυ ια να μη φυράν.**» ή « **Θελ να κλασ κι να μη φυράν.**» Δεν κλάνει για να μη χάσει βάρος ή ενέργεια. Η φράση αυτή χαρακτηρίζει το πάθος της τσιγγουιάς.

« **Δε μπουρώ να τουν κάμου ζαπ.**» Δεν μπορώ να τον ηρεμήσω, να τον συμμορφώσω, να τον χαλιναγωγήσω. Είναι πολύ ατίθασος και δυνατός, που μου είναι δύσκολο να τον κάμω να ηρεμήσει. Αυτό το αντικείμενο ή το έπιπλο είναι πολύ βαρύ και δεν μπορώ να το χρησιμοποιήσω εύκολα ή να το μετακινήσω επειδή με εμποδίζει.

« **Δεν πατάει σι σάπιου ξύλου.**» Δεν είναι επιπόλαιος, αλλά πολύ προσεκτικός και πονηρός. Αποφεύγει τις κακοτοπιές και

δεν αναλαμβάνει να κάνει κάτι που δεν είναι βέβαιος για το αποτέλεσμα.

« **Δεν τα στσένιτσι.**» Δεν τα αισθάνεται, δεν τα νοιώθει για δικά της παιδιά, δεν τα φροντίζει ή αδιαφορεί για διάφορα.

« **Δεν τουν ακούν τα πουδάρια τ.**» Είναι γέρος και αδύνατος και τα πόδια του δεν υπακούουν στη θέλησή του να τον μεταφέρουν. Δεν μπορεί να βαδίσει.

« **Δεν τουν εχ σι καμιά αράδα.**» Δεν του έχει καμιά εκτίμηση. Του συμπεριφέρεται σαν σκουπίδι.

« **Δεν τουν χαμπαρίζ.**» Δεν τον υπολογίζει καθόλου. Δεν ακούει τις συμβουλές ή τις υποδείξεις του.

« **Δέσι του κιφάλ σ μι χειρόβουλου.**» Λέγεται ειρωνικά για όποιον πιστεύει σε υποσχέσεις για βοήθεια ή τακτοποίηση κάποιας υποθέσεως από πρόσωπο, που δεν πρέπει να του δείχνουμε εμπιστοσύνη. Η υπόθεσή του οπωσδήποτε δεν θα γίνει.

« **Δε φταν του σκνι.**» Τα οικονομικά μας είναι άσχημα και δεν μπορούμε να κάνουμε αυτό που θέλουμε.

« **Δε χαμπαρίζ.**» Δεν υπολογίζει τίποτα. Δεν ακούει κανένα. Κάνει πάντα αυτό που θέλει.

« **Δικαπέντσιν ου Αύγουστους ; πυρώσ κι μη αντρέπισι.**» Από τις δεκαπέντε Αυγούστου και μετά δεν είναι ντροπή το να ζητάς τη ζεστασιά της φωτιάς. Στην περιοχή μας τα πρώτα κρύα του Φθινοπώρου έρχονται νωρίς και από τις πρώτες βροχές του Αυγούστου η θερμοκρασία πέφτει αρκετά και καμιά φορά η φωτιά στο τζάκι είναι ευχάριστη.

« **Διμένου σκλι, δε φλαγ κουπάδ.**» Ο κάθε άνθρωπος για να δημιουργήσει πρέπει να κινείται ελεύθερα. Η στέρηση της ελευθερίας περιορίζει τη δραστηριότητα και την παραγωγικότητα.

« **Δλεια δεν είχαμι κι δλεια βρήκαμι.**» Η φράση αυτή λέγεται για να δείξουμε τη δυσαρέσκεία μας, όταν μας αναθέτουν να κάνουμε μια εργασία που δεν είναι της ειδικότητάς μας και που δεν θα μας φέρει κανένα κέρδος. Ενώ έχουμε να κάνουμε δική

μας δουλειά, πρέπει να την αφήσουμε και να ασχοληθούμε με άλλα πράγματα.

« **Δλεια δεν είχαμι τουν πούρτσιου κούριβάμι**» Λέγεται στην περίπτωση που δεν έχουμε να κάνουμε κάποια σοβαρή εργασία. Δεν έχουμε κάποια δουλειά και κουρεύουμε τον τράγο.

« **Δλειά μι φούντζις.**» Όπως μια φορεσιά έχει πρόσθετα πολλά στολίδια και φούντες, έτσι και η δουλειά αυτή, μας λέει η παραπάνω φράση, έχει φούντες, δηλαδή εμπόδια και μπερδέματα. Την παραπάνω φράση τη λέμε για μια εργασία ή μια υπόθεση που είναι άχαρη και μπερδεμένη.

« **Δούλιπι να φας κι κρύψι νάχεις** ». Με την εργασία εξοικονομούμε τα απαραίτητα για τη ζωή. Αν θέλουμε όμως να εξασφαλίσουμε το μέλλον, τότε χρειάζεται να κάνουμε μια σχετική αποταμίευση. Η παραπάνω φράση λέγεται και διαφορετικά. « *Δούλιπι να φας κι κλέψι νάχεις.*»

« **Δυο καρπούζια μ' ένα χερ δεν βαστσιούντζι.**» Η παραπάνω φράση λέγεται στην περίπτωση που κάποιος ασχολείται συγχρόνως με πολλές δουλειές. Όπως είναι φυσικό μία απ' αυτές, αν όχι όλες, δεν θα γίνει σωστά.

« **Δυο κωλ σ' ένα βρακί δε χουρούν.**» Για να μπορέσει μια ομάδα, μια οικογένεια ή ένας συνεταιρισμός να επιβιώσει και να έχει καλά αποτελέσματα, πρέπει να υπάρχει ένας αρχηγός, ένας συντονιστής. Δύο αρχηγοί δεν μπορούν να συνυπάρχουν. Δεν μπορούν να χωρέσουν μέσα στην ομάδα, στην οικογένεια ή στο συνεταιρισμό, όπως δύο κώλοι σε ένα βρακί δεν μπορούν να χωρέσουν. Όμοια είναι και η φράση : « *Δυο κοκόρια δε ζουν σ' ένα κοτέτσι.*»

« **-Δω μ Θε μ . - Σπαράξ να σ' δώσου.**» -Δώσε μου Θεέ μου. - Προσπάθησε και θα σου δώσω. Χωρίς τη δική μας προσπάθεια και ο Θεός ακόμα μας ξεχνά. Δεν είναι κακό πράγμα το να ζητούμε τη βοήθεια του Θεού και των συνανθρώπων μας, κακό είναι να στηρίζουμε την επιβίωσή μας μόνο σε ξένη βοήθεια, χωρίς εμείς να προσπαθούμε.

« Δω μ κυρά μ τουν άντρα σ κι ισύ πάρι τουν κόπανου.»
Η φράση μιλάει για τις παράλογες απαιτήσεις μερικών ανθρώπων. Θέλει η γυναίκα αυτή να ανταλλάξει το μικρό παιδί της (τον κόπανο) και να πάρει τον άνδρα της άλλης. Να φορτώσει τις φροντίδες και τις υποχρεώσεις στους άλλους. -

ΨΟΥΜΙ ΘΕΛΟΥ

«Ου Κουσαντούλιτς» χρόνια κι χρόνια, μέσα στο μικρό του μαγαζί «τ' αργαστήρ», καθόταν σ' ένα χαμηλό σκαμνάκι, σχεδόν σταυροπόδι, μπροστά από ένα μικρό αμόνι και δίπλα το φυσερό «του μηχαν» που φυσούσε και άναβε τα κάρβουνα. Γύρω του δυο-τρία σφυριά, τσιμπίδες, κοπίδια . . . όλα αραδιασμένα δίπλα στο καμίνι. Απέναντί του κρεμασμένο στη γωνιά σε μια μαύρη από τα κάρβουνα σακούλα φύλαγε το βιολί του. Η δουλειά του ήταν να κάνει καρφιά για πέταλα, καρφιά με στρογγυλό και πλατύ κεφάλι για τις μεγάλες ξύλινες πόρτες, πέταλα για τα μουλάρια, μεντεσέδες, τζινέτια, σύρτες και διάφορα άλλα μικροαντικείμενα. Δούλευε από το πρωί μέχρι το βράδυ, πολλές φορές και τη νύχτα με τη γκαζόλαμπα που κάπνιζε. Ήταν τεχνίτης καλός, αλλά όσο κι αν χτυπούσε το σφυρί στο αμόνι, το μεροκάματο ήταν μικρό.... Το μαγαζί του ήταν στη γειτονιά μας, δίπλα του ήταν κι άλλα πιο μεγάλα μαγαζιά που έκαναν μεγαλύτερα εργαλεία. Εμείς τα παιδιά πολλές φορές σταματούσαμε και τον βλέπαμε. Του πηγαίναμε διάφορα κομμάτια σίδερα, χοντρές λαμαρίνες, παλιά μέγαρα καρφιά, του τα δίναμε έτσι χωρίς αντάλλαγμα. . . Τι να πάρεις απ' αυτόν ! Μερικές φορές όταν αυτά που του πηγαίναμε ήταν αρκετά, για να μας ευχαριστήσει ξεκρεμούσε τη σακούλα, έβγαζε το βιολί του, το δοκίμαζε με δυο τρεις δοξαριές και μας έπαιζε διάφορα κομμάτια...

Παιδιά δεν είχε. Ζούσε με τη γυναίκα του σ' ένα χαμόσπιτο στη διπλανή γειτονιά. Τα χρόνια περνούσαν κι αυτός εκεί σταυροπόδι στο σκαμνάκι κάθε μέρα, χειμώνα-καλοκαίρι, λες και ήταν ριζωμένος σαν ένα στεγνό πουρνάρι. Μια μέρα παραξενευτήκαμε που δεν είδαμε το μαγαζί του ανοιχτό. Μάθαμε ότι ήταν άρρωστος. Αυτό το έμαθαν και οι συγγενείς του και πήγαν να τον δουν. Κάθισαν γύρω από το

χαμηλό αχυρόστρωμα και τον ρωτούσαν «τσι τραβάει η καρδιά τ », τι θα ήθελε να του φέρουν. Ο ένας τον ρωτούσε: « -Να σ' φέρου ένα πουρτουκάλ ; », ο άλλος « -Να σ' φέρου μια μαρέγγα ; » « -Να σ' φέρου πιπρουζάχαρ ; » Ο καθένας προσφερόταν να του φέρει μέχρι και του πουλιού το γάλα. . . Εκείνος τους κοίταξε όλους γύρω - γύρω και με όση δύναμη του είχε απομείνει είπε :

« - Ψουμί θέλου. πνω.»

Σε λίγες ημέρες μάθαμε ότι πέθανε νηστικός, όπως νηστικός είχε ζήσει όλη του τη ζωή.

== E ==

« Έβαλαν του λύκου να φλαξ τα πρόβατα.» Η παραπάνω φράση με τη μεταφορική της σημασία λέγεται όταν τοποθετούμε κάποιον σε μια υπεύθυνη θέση, ενώ είναι γνωστό ότι είναι ο πιο ακατάλληλος. Όπως ένα κλέφτη για τη φύλαξη χρημάτων, ένα γυναίκα για την προστασία γυναικών ή έναν απατεώνα να απονείμει δικαιοσύνη κ.λ.π. Αυτό είναι σαν να βάζουμε το λύκο για να φυλάγει τα πρόβατα.

« Έβαλαν του μουρό να βγαλ του φιδ απού ν τρύπα.» Αυτό το λέμε στην περίπτωση που κάποιος ριψοκίνδυνος αναλαμβάνει να κάμει μια δύσκολη και επικίνδυνη δουλειά.

« Έβαλιν στον Θε φουνή.» Η φράση αυτή λέγεται για εκείνον που φωνάζοντας δυνατά απαιτεί, διαμαρτύρεται και απειλεί «θεούς και δαίμονες»

« Έβαλιν του νιρό σ' αυλάκ.» Εξασφάλισε την επιτυχία, την εργασία, το μέλλον του. Όπως ο μυλωνάς όταν βάλει το νερό μέσα στο κανάλι τότε ο νερόμυλος δουλεύει ασταμάτητα.

« Έβαλιν τουν τσιλιάλ.» Διέδωσε σ' όλους το μυστικό που του είπα.

« **Έβαλιν τῶ βουλή τ.**» Το έβαλε πείσμα. Έβαλε βαθιά στο μυαλό του την ιδέα να κάνει αυτό που σκέφτηκε και δεν ακούει ό,τι κι αν του λες.

« **Έβαξιν ου τόπους.**» ή « **Έβαξιν του παζάρ.**» Τα συνταρακτικά νέα απλώθηκαν παντού. Όλοι μιλούν και σχολιάζουν αυτό που έγινε.

« **Έβαψιν τουν ήλιου μαύρουν.**» Η φράση λέγεται όταν κάποιος περιγράφει μια κατάσταση με τον πιο τραγικό τρόπο.

=====

- Ηρθιν σπιτῶ κι αρχίντισιν να λέει τα παράπουνα τς. Σταματσμὸ δεν εἶχιν. Εἶπιν ια μ πιθιρά τς, ια τουν άντρα τς, που δε δλεβ κι δεν εχν ψουμί να φαν, ια του σπιτῶ που σταζ αποὺ χίλις μίρες. . . Τσι να σ' πω ! Έβαψιν τουν ήλιου μαύρουν. Νη λυτήθακα.

=====

« **Έβγαλα του αχτῶ μ.**» Εκτονώθηκα γιατί εκδικήθηκα. Έφαγα, απόλαυσα ή κατανάλωσα σε μεγάλο βαθμό όσα μέχρι τώρα είχα στερηθεί.

« **Έβγαλιν φουτσιές.**» Λέγεται ειρωνικά για όποιον είχε πολλές αποτυχίες ή είπε και έκαμε τόσα παράλογα πράγματα, ώστε όλοι να μιλούν επικριτικά γι' αυτόν.

« **Εἶδιν ου μωρός του μιτζμένου κι παραμέρσιν.**» Η φράση αυτή μας λέει ότι ένας μεθυσμένος βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση από ένα τρελό και πολλές φορές είναι περισσότερο επικίνδυνος απ' αυτόν.

« **Εἶμι μαθμένους κι στο σούγλα κι στου σουγλί.**» Δεν με φοβίζουν οι ταλαιπωρίες και οι δυσκολίες της ζωής. Είμαι συνηθισμένος και στα εύκολα και στα δύσκολα.

« **Εἶμιστι ια του Μπιλίγρατου.**» Είμαστε σε τραγική κατάσταση και δεν μας σώζει τίποτα πια παρά να πάμε στον ποταμό Αλιάκμονα και από τη θέση «Μπιλίγρατος» να πέσουμε και να πνιγούμε.

« **Εἶνι αποὺ ψλα χαλασμένους.**» Άλλη μια φράση που λέγεται για όποιον έχει κάποιο πρόβλημα λογικής. Αποφεύγει να

τον ονομάσει τρελό, αλλά μας λέει ότι είναι ελαττωματικός, χαλασμένος, ψηλά στο κεφάλι που είναι το κέντρο της σκέψης.

« **Εἶνι ια τα παναῦρια.**» Την παραπάνω φράση τη λέμε για να χαρακτηρίσουμε κάποιο φανταχτερό πράγμα που είναι ψεύτικο και μικρής αξίας. Το ίδιο κάνουμε και για ένα άτομο φαιδρό χωρίς καμιά σοβαρότητα στη συμπεριφορά του.

« **Εἶνι κατά τουν άνθρουπου.**» Μπροστά στα γεγονότα ή σε διάφορες καταστάσεις, ο καθένας αντιδρά και συμπεριφέρεται ανάλογα με τον χαρακτήρα του.

« **Εἶνι κώλους κι βρακί.**» Η φράση λέγεται κάπως ειρωνικά για να δείξει ότι αυτοί ταιριάζουν απόλυτα, έχουν κοινά μυστικά, κοινή δράση και υπάρχει μεταξύ τους απόλυτη ταυτότητα αντιλήψεων. Είναι «κολλητοί».

« **Εἶνι μι του νου π' ιννήθκιν.**» Λέγεται για άτομο που δεν προσαρμόστηκε στις τωρινές συνθήκες. Δεν άλλαξε νοοτροπία και ιδέες. Είναι με το μυαλό που γεννήθηκε.

« **Εἶνι στα μαχαίρια.**» Αυτοί είναι μαλωμένοι σε τέτοιο σημείο που περιμένουν την κατάλληλη ευκαιρία να αλληλοσφαγούν.

« **Εἶνι στου ζυγκί.**» Αυτός ο νεαρός είναι σε ηλικία γάμου. Είναι έτοιμος όπως ο καβαλάρης πατάει στον αναβολέα, στο ζυγκί, για να καβαλήσει το άλογο και να φύγει.

« **Εἶπα - ξείπα.**» Λέγεται όταν αθετούμε μια υπόσχεση ή χλάμε μια συμφωνία. Γενικά λέγεται για να δείξουμε την αστάθεια των λόγων και των υποσχέσεων κάποιου.

« **Εἶχαμι τση γρα σινά, φάσκιουσιν κι ου γέρουντας.**» Δεν έφτανε η μια δυσκολία ήρθε κι άλλη, που δεν την περιμέναμε. Δεν έφτανε που στο σπίτι μας δεν χωρούσε η γριά, γέννησε κι ο γέρος.

« **Έκαμα ένα ιαμ.**» Αν και ήμουν κουρασμένος τόλμησα και με μια στιγμιαία ενέργεια τελείωσα κι αυτή τη δουλειά. Ανάλογα με τις περιπτώσεις χρησιμοποιούνται μέσα στο λόγο παραλλαγές αυτής της φράσεως, όπως « *Εἶπα ένα ιαμ νάρθου να στα πω.*» (σκέφτηκα για μια στιγμή να έρθω να σου τα πω.), « *Ήταν ένα ιαμ στουν Καναδά.*» (Για ένα σύντομο χρονικό διάστημα

ήταν στο Καναδά.), « *Μ' ένα iam.*» (Με μια ενέργεια, σε μια χρονική στιγμή, έγιναν μαζί όλες οι δουλειές.)

« **Έκαμα του κουλάι μ.**» Εξοικονόμησα ό,τι μου χρειάζεται. Φρόντισα να έχω όλα αυτά που μου χρειάζονται.

« **Έκα νάρθου κι ιγώ.**» Περίμενε να έρθω και εγώ.

=====

- Πού πααίνιτς βιασισκί ;

- Ια, φάσκιουσιν η Τσιτσιά κι τς πααίνου λαγκίτσις.

- Έκα νάρθου κι ιγώ.

=====

« **Έκλασιν η νυφ, σκόλασιν ου γάμους.**» Η φράση χρησιμοποιείται στην περίπτωση που για μια ασήμαντη αφορμή χαλάει μια συμφωνία. Επίσης λέγεται και στην περίπτωση που κάποιος με μια αστήριχτη δικαιολογία αναβάλλει ή ματαιώνει μια εργασία.

« **Έκουψάμι καρφιά.**» Κρυώσαμε πάρα πολύ, τα δόντια μας από το κρύο χτυπούσαν τόσο δυνατά, που θα μπορούσαν να κόψουν ακόμα και καρφιά, όπως ένα ψαλίδι σιδερά.

« **Έμασιν τσ νουρά τς.**» ή « **Μάζουξιν τα λουριά τς.** » Αναγκάστηκε να περιορίσει τις απαιτήσεις της και τη θρασύτητά της και να γίνει πιο συνεργάσιμη.

« **Εμ γαλάτα, εμ μαλλάτα, εμ τ' αρνί θηλκό.**» Η προβατίνα που θα μου δώσεις πρέπει να βγάζει πολύ γάλα, να έχει πλούσιο και καλό μαλλί και τα αρνιά που θα γεννάει να είναι θηλυκά. Η φράση αυτή λέγεται για τους πολύ απαιτητικούς, για εκείνους που τα θέλουν όλα δικά τους.

« **Ένα γκιρμέ.**» Συνέχεια, πολλές φορές, κάθε ώρα, τακτικά.

=====

- Σι μπιζέρσιν η ψχη μ, ένα γκιρμέ υρεύς παράδισ. Που να τς βρω;

=====

« **Ένα καγκαένα.**» Όταν έχεις ένα παιδί είναι σαν να μη έχεις κανένα. Το ίδιο λέγεται και στην περίπτωση που το ένα πράγμα είναι πολύ λίγο κι αν το χάσουμε θα αισθανθούμε έντονη την απουσία του.

« **Ένα κιαμέτς.**» Μεγάλο πλήθος ανθρώπων. Μεγάλη ποσότητα πραγμάτων.

=====

- Μαζώθηκαν στου νουβουρό ένα κιαμέτς πιδιά.

- Είχαν σ χαρά ένα κιαμέτς φαιά.

=====

« **Ένα κι ένα.**» Αμέσως, πολύ σύντομα.

=====

- Ένα κι ένα θα πάου.= Θα πάω πολύ γρήγορα.

- Φέρ' του ιδώ, ένα κι ένα θα στου ράψου. = Φέρε το εδώ, αμέσως θα σου το ράψω.

=====

« **Έπισιν στα μαύρα τα πανιά.**» Χαρακτηριστική φράση για να δείξει την κατάσταση απελπισίας που βρίσκεται κάποιος. Η φράση αυτή μπορεί να έχει αφορμή το μύθο με τον Θησέα και τον πατέρα του Αιγαία, που γυρνώντας από την Κρήτη, ξέχασε να κατεβάσει τα μαύρα πανιά του καραβιού.

« **Έρξιν πέτρα.**» Αγανάκτησε και αποφάσισε να φύγει και να μη γυρίσει ποτέ. Φεύγοντας έριξε πίσω του μια μεγάλη πέτρα για να του κλείσει το δρόμο της επιστροφής. Η παραπάνω φράση λέγεται για όποιον έχει πολύ καιρό να φανεί.

« **Έτς ιλούν τα γουμαράκια κι τα βαν τα σαμαράκια.**» Μια φράση που λέγεται, συνήθως από παιδιά, όταν στο παιχνίδι κάποιος με πονηριά ξεγελά τους άλλους και κερδίζει.

« **Έφαγάμι ψουμί κι άλας.**» Περάσαμε μαζί πολλές περιπέτειες, ευχάριστες και δυσάρεστες και αυτό μας έκαμε να δεθούμε με τα δεσμά μιας πραγματικής φιλίας.

« **Έφαγα τα ουρταλίκια.**» Έψαξα σ' όλο τα μέρη, δεν άφησα καμιά γωνιά άψαχτη, αλλά δεν βρήκα αυτό που ζητούσα.

« **Έφαγα τα τζιέρια μ.**» Έφαγα τα σωθικά μου. Πέρασα πολλές στενοχώριες και αγωνίες, υπέφερα και ξόδεψα πολλά, για να σε φέρω σ' ένα σωστό δρόμο, αλλά άδικος κόπος.

« **Έφαγιν τα λυσιακά τ.**» Έκανε τα αδύνατα δυνατά για να πετύχει αυτό που ήθελε. Κίνησε θεούς και δαίμονες. Λύσαξε.

« **Έφαγιν τουν αναφικά τ.**» Έφαγε υπερβολικά μέχρι σκασμού. « *Έφαγε το καταπέτασμα.*»

« **Έφιξιν ου κώλους τ.**» Το καβάλο του πανταλονιού του έχει φθαρεί αρκετά και φεγγίζει. Σε άλλη περίπτωση λέγεται για άτομο που αδυνάτισε πολύ.

« **Έφυγιν σα μαρόγατους.**» Έφυγε σα μαραμένος γάτος. Έφυγε σαν ένοχος.

« **Έφυγιν μαρούκουτους.**» Έφυγε βιαστικά, χωρίς να πει κουβέντα, δείχνοντας με τον τρόπο αυτό την ενοχή του. Έφυγε ντροπιασμένος.

« **Έφυγιν σαν ου διάουλους τα Φώτα.**» Όπως ο διάβολος φοβάται το Μεγάλο Αγιασμό των Θεοφανείων και φεύγει μακριά, έτσι απομακρύνεται κι εκείνος που προσπαθεί να αποφύγει κάποια ευθύνη ή εργασία.

« **Εχ δοντζ.**» Έχει τη βοήθεια και τη μεσολάβηση κάποιου σημαντικού προσώπου.

« **Έχεις ιλιά στου μάλουγου,
αξίζει ένα παλιάλουγου»**

« **Έχεις ιλιά στου κατσιαούλ,
αξίζει ένα μιλιαούγν»**

« **Έχεις ιλιά στου μέτουπου,
αξίζει ένα βενέτικου.»**

Οι παραπάνω στίχοι λέγονται σκωπτικά για να τονιστούν τα σωματικά προσόντα μιας γυναίκας.

« **Εχ κι η τσιμπιλιά μοιράδ.**» Έχει και η τεμπελιά δικαιώματα. Όταν, χωρίς να προσπαθήσουμε σχεδόν καθόλου, πετυχαίνουμε αυτό που θέλουμε. Με την τεμπελιά μας και με πολύ τύχη μερικές φορές κερδίζουμε το ζητούμενο.

« **Εχ μοιράδ ου λόγους τ.**» Η γνώμη του έχει βαρύτητα, τα λόγια του είναι υπολογίσιμα και κάθε επιθυμία του είναι αποδεκτή από τους άλλους.

« **Εχ ου Θεος .»** Ας μη χάνουμε την ελπίδα μας στο Θεό. Ο Θεός έχει πολλή καλοσύνη και θα δώσει και σε μας. Με την ίδια σημασία λέγεται και η φράση: « *Ου Θεος δε χαγν καέναν.*» Ο Θεός δεν αφήνει να χαθεί κανένας. Σαν αντίλογος όμως λέ-

γεται και η φράση: « *Ου Θεος εχ, αλλά εχ κι πουλλά πιδιά.*» Ο Θεός έχει, αλλά έχει και πολλά παιδιά να φροντίζει.

« **Έχουμι τραχανάν απλουμένουν.**» Η φράση λέγεται στην περίπτωση που διάφορες ασχολίες δεν μας επιτρέπουν να κάνουμε κάτι άλλο που μας προτείνουν. Τώρα δεν ευκαιρούμε να κάνουμε αυτό που λέτε, επειδή μπροστά μας έχουμε άλλο πρόβλημα, άλλες φροντίδες.

« **Έχου ράμματα ια τζ γούνα σ.**» Να μη με προκαλείς γιατί γνωρίζω πολλά από τα άσχημα που έχεις και θα αναγκαστώ να σου τα πω έξω από τα δόντια. Θα σε ρεζιλέψω.

« **Εχς γρόσια ; Εχς γλώσσα.**» Όταν έχεις πολλά χρήματα μπορείς να μιλάς, να απαιτείς και να διαπραγματεύεσαι με θράσος.

« **Εχς καλά πιδιά; Τσι του θελτς του βιο. - Δεν εχς καλά πιδιά; Πάλι τσι του θελτς του βιο.**» Εάν έχεις παιδιά καλά και προκομμένα δεν χρειάζεται να έχεις μεγάλη περιουσία. Τα καλά παιδιά θα δημιουργήσουν τη δική τους. Αν όμως τα παιδιά σου δεν είναι καλά, τότε πάλι δεν σου χρειάζεται η περιουσία, γιατί όση και αν έχεις, τα κακά παιδιά θα την σπαταλήσουν και θα χαθεί.

« **Εχς παραθό εχς κι Θε.**» Εάν δεν είσαι μόνος, αλλά έχεις και τη μεσολάβηση κάποιου σημαντικού προσώπου τότε όλα σου τα προβλήματα λύνονται με τον καλύτερο τρόπο. Τότε σε βλέπει και ο Θεός.

« **Εχ τόνα του πουδάρ στουν τάφου.**» Είναι πολύ γέρος. Οι μέρες της ζωής του είναι λίγες και θα πρέπει η συμπεριφορά του να είναι καλή. Η παραπάνω φράση λέγεται με αγανάκτηση, όταν κάποιος γέρος, ενώ πλησιάζει το τέλος της ζωής του, κάνει κάποια αδικία ή παράλογη ενέργεια.

« **Εχ χου του ριπάν.**» Έχει ενδιαφέρον το ρεπάνι. Λέγεται στην περίπτωση, που ένα απλό και ασήμαντο γεγονός αποκτά ενδιαφέρον ή κρύβει κάποιο μυστήριο.

=====

ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΓΑΝΤΖ

Η *Ντζιόλια* (Θεοδώρα) είδε την εξαδέλφη της τη Σουλτάνα που ήρθε από τη Θεσσαλονίκη και της έκανε εντύπωση το ντύσιμό της και περισσότερο τα καφέ δερμάτινα γάντια που φορούσε. Θέλησε κι αυτή να γίνει λίγο μοντέρνα. Πήγε σε γνωστό κατάστημα στη Σιάτιστα και ζήτησε να αγοράσει ένα ζευγάρι καφέ δερμάτινα γάντια. Ο καταστηματάρχης της έδειξε μερικά, διάλεξε ένα ζευγάρι, τα πλήρωσε, τα πήρε και πριν φύγει τα ξανακοίταξε με κάποια απορία. Ο καταστηματάρχης τη ρώτησε ποιο είναι το πρόβλημά της.

- *Να κυρ Κώστα, αυτά τα γάντζια είναι δυο. Που είναι του τρίτου που κρατούν διπλουμένου στου χερ;*

- ...

--= Z =--

« **Ζάει κι βασιλεύ.**» Ζει και βασιλεύει. Η φράση λέγεται σαν απάντηση στην ερώτηση: « *Τι κάνει ο τάδε που έφυγε και δεν έδωσε τόσο καιρό σημεία ζωής ;* ». « *Ζει και είναι επιτυχημένος στη ζωή.*»

« **Ζήσι μαύρι μ να φας τριφύλλ.**» Η φράση εδώ δίνει κουράγιο στο μαύρο άλογο να μπορέσει να επιβιώσει νησικό το χειμώνα για να φάει τριφύλλι την άνοιξη. Εμείς όμως λέμε τη φράση αυτή όταν είμαστε σε κατάσταση αναμονής χωρίς ελπίδα. Σε κατάσταση απογοήτευσης.

« **Ζήσι πλι μ να φας κιχρί.**» Η φράση αυτή είναι παραλλαγή της προηγούμενης.

« **Ζιστό φαϊ, καλό φαϊ.**» Το φαγητό πρέπει να είναι φρεσκομαγειρεμένο και ζεστό για να είναι νόστιμο. Κάποια υπόθεση ή

εργασία πρέπει να γίνεται έγκαιρα και να μη πηγαίνει από αναβολή σε αναβολή. Με την ίδια σημασία λέγεται και η φράση: « *Ζεστό το σίδερο δουλεύεται καλύτερα.*»

« **Ζουή κι κότα.**» Λέγεται για όποιον απολαμβάνει τα αγαθά της ζωής, χωρίς φροντίδες και στενοχώριες.

« **Ζυαζ απ' ν αλαφρά.**» Το μυαλό του ζυγίζεται από τη μεριά της ζυγαριάς που ζυγίζουμε τα ελαφρά πράγματα. Μ' άλλα λόγια αυτός ο άνθρωπος είναι ελαφρόμυαλος.

« **Ζυαζ ου ήλιους.**» Ο μεσημεριανός ήλιος είναι ζυγισμένος από πάνω μας και οι ακτίνες του μας καίνε ή έχουμε τον ήλιο μπροστά μας και μας ενοχλεί.

--= H =--

« **Η αντρουπίτσα τρώει πιτρίτσα.**» Τα δικαιώματά μας πρέπει πάντα να τα διεκδικούμε και να μη γίνεται το φιλότιμο αιτία να τα χάνουμε. Το φιλότιμο πολλές φορές μας κάνει ντροπαλούς και η ντροπή, όπως μας λέει η παραπάνω φράση, μας κάνει να μη έχουμε ακόμα και ψωμί να φάμε και τρώμε πετρίτσες.

« **Η αρρώστια σιβαίν μι του σακί κι βγαίν μι του βιλόν.**» Ο κάθε άνθρωπος πρέπει να φροντίζει για την υγεία του. Το καλύτερο είναι να προλαβαίνουμε παρά να θεραπεύουμε. Η παραπάνω φράση μας λέει ότι εύκολα μπορούμε να αρρωστήσουμε και δύσκολα θεραπευόμαστε.

« **Η γάτα όταν δεν φταν τα ψάρια τα φτάει.**» Η φράση λέγεται για εκείνους που όταν δεν μπορούν να πετύχουν κάτι ή δεν μπορούν να φτάσουν στο επίπεδο κάποιου, για να μη φανούν κατώτεροι, δείχνουν ότι δεν τους ενδιαφέρει και αρχίζουν να

κατηγορούν. Όμοια και η φράση : « Όσα δε φτάνει η αλεπού τα κάνει κρεμαστάρια.»

« **Η γεια μι καμν κι χαίρουμι, η γεια κι καμαρώνου.**» Όταν υπάρχει η υγεία τα πάντα αντιμετωπίζονται. Αυτή μας κάνει χαρούμενους, αισιόδοξους και υπερήφανους. Η υγεία είναι ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά.

« **Η δλεια απ' του μαρούλ τσακουμέν.**» Το ζήτημα που μας απασχολεί δεν πρόκειται να λυθεί αφού δεν στηριχθήκαμε σε γερή βάση. Δέσαμε την υπόθεσή μας σε μια ρίζα μαρουλιού.

« **Η δλεια βασιλιψιν.**» Η εργασία είναι βασίλισσα. Με την εργασία μπορούμε να κάνουμε τη ζωή μας άνετη και με αξιοπρέπεια να αποκτήσουμε τα πάντα. Μέσα σ' όλες τις άλλες εκδηλώσεις της ζωής, η δουλειά είναι εκείνη που βασιλεύει, μας λέει η παραπάνω φράση.

« **Ήθιλα να πέσου κι μ' άμπουξαν.**» Χρησιμοποιούμε τη φράση αυτή για να αποδοκιμάσουμε τις τάχα δικαιολογίες μερικτών, που ενώ θέλουν και επιδιώκουν κάτι, δείχνουν ότι αναγκάζονται να το κάνουν ή συμπτωματικά έγινε αυτό που έγινε. Όμοια και η φράση «τραβάτε με κι ας κλαίω.»

« **Η καλή νοικοκυρά είναι δούλα κι κυρά.**» Μια καλή νοικοκυρά, μια καλή σύζυγος και μητέρα, που συνδυάζει τη νοικοκυροσύνη, την εργατικότητα, την οικονομία και την αξιοπρέπεια, είναι μια πραγματική κυρία.

« **Η καρδιά δε ιράζ.**» Η καρδιά δεν γεράζει. Πολλοί ενώ με τα χρόνια έχασαν τη δύναμή τους, δεν έχασαν την όρεξη τους για ζωή. Τους συναντούμε συχνά να συμμετέχουν σε πολλές εκδηλώσεις, να δίνουν κέφι με το τραγούδι τους και το χορό. Νοιώθουν μέσα τους μια νεανική ζωντάνια, γιατί μέσα τους έχουν καρδιά που δεν την αφήνουν να γεράσει. Η ψυχή μας δεν γεράζει. Γενικά για την επιθυμία που έχουμε για ζωή, λέγεται η παραπάνω φράση.

« **Η κουρούνα απού παλούκ σι παλούκ θα βρει τον τσέλου τς.**» Ο κακός, όσο κι αν ξεφεύγει την τιμωρία, θα έρθει η ευκαιρία και θα τελειώσει την κακή του δράση.

« **Η κυρά η Θουμαή απ' τουν ύπνου στου φαΐ.**» Λέγεται για εκείνον που πρώτη του πρωινή φροντίδα είναι το να γεμίσει την κοιλιά του.

« **Ήμαν πιδί κι έρασα.**» Αν και πέρασε τόσοσ καιρός και δόθηκαν τόσες υποσχέσεις, τίποτα δεν στάθηκε ικανό να καλύτερέψει την κατάσταση. Η φράση αυτή λέγεται για να δείξει την αναποτελεσματικότητα των υποσχέσεων κάποιου. Αυτές τις υποσχέσεις τις ακούω από τότε που ήμουν παιδί.

« **Η μυτς να τ πες καταής δε σκυβ να νι παρ.**» Είναι τόσο υπερήφανος που προτιμά να χάσει και τη μύτη του ακόμα παρά να μειωθεί η υπερηφάνειά του.

« **Η νυφ απού στουλίζουταν ιδώ θα μειν απόψι.**» Πολλές φορές ένα απρόβλεπτο γεγονός μας αναγκάζει να αναβάλουμε ή και να ματαιώσουμε ακόμα κάτι που είχαμε προγραμματίσει, κάτι που από καιρό περιμέναμε να πραγματοποιήσουμε, μια εκδρομή, μια διασκέδαση κ.λ.π. Στην περίπτωση αυτή λέμε την παραπάνω φράση.

« **Η νυφ μι τα τέλια κι ου γαμπρός μι τα κουρτσέλια.**» Η φράση λέγεται όταν κάνει την εμφάνιση ένα ζευγάρι ντυμένο επίσημα σε χώρο και χρόνο ακατάλληλο.

Γενικά κάτι το αταίριαστο.

« **Η πείνα μάτσια δεν εχ.**» Όταν κάποιος πεινάει δεν εξετάζει την ποιότητα και το είδος του φαγητού, φτάνει να είναι χορταστικό. Όμοια είναι και η φράση « Δε σε βλέπω από την πείνα. »

« **Η πουλλή η δλεια τρώει τουν αγά.**» Δεν πρέπει να εργαζόμαστε υπερβολικά γιατί θα κουραστούμε και θα πάθουμε υπερκόπωση. Η παραπάνω φράση λέγεται σκωπτικά για κάποιον τεμπέλη και αργόσχολο που τον βλέπουμε ξαφνικά να εργάζεται.

« **Ήρθιν η Τιτραδίτσα, πάει η βδουμαδίτσα.**» Η φράση λέγεται για να μας δώσει κουράγιο για συνέχιση της δουλειάς και για να μας πει το πόσο γρήγορα κυλάει ο χρόνος.

« **Ήρθις στα λόια μ.**» Παραδέχτηκες αυτά που κάποτε έλεγα και που εσύ είχες διαφορετική γνώμη.

« **Ης ίγκα.** » Έγινα γη, χώμα. Καταντροπιάστηκα. Ταπεινώθηκα. Έγινα όπως το χώμα που το πατάμε

« **Η σκύλα απ' τσ βια τς καμν γκαβά τα πιδιά τς.** » Η σκύλα από τη βιασύνη της γεννά τυφλά τα παιδιά της. Όταν μια δουλειά γίνεται βιαστικά, ποτέ δεν γίνεται σωστή. Η φράση αυτή έχει την ίδια σημασία με τη φράση: « *Όποιους βιάζισι σκουντάφτσ.* »

« **Η συμφουνία νικάει του νόμου.** » Όταν οι όροι μιας συμφωνίας γίνονται αποδεκτοί από τα συμβαλλόμενα μέρη, τότε αυτή έχει μεγαλύτερη δύναμη και ισχύ από τον Νόμο.

« **Η φωτς ή κοψ.** » Η φράση σκληρά ειρωνική που μας εύχεται ή να φωπιστούμε και να προκόψουμε στη ζωή ή αν δεν γίνει αυτό, καλύτερα να κοπεί το νήμα της ζωής, να πεθάνουμε.

Η ΠΟΥΛΟΥ ΚΙ Η ΑΓΟΡΟΥ

Οι ζυγαριές με ένα τάσι ή με άγκιστρα (καντάρια) έχουν ένα μοχλό πάνω στον οποίο μεταφέρεται ένα βαρίδι και δείχνει το βάρος του σώματος. Αυτός ο μοχλός έχει χαραγμένες δυο μετρήσεις, μία για τα βαριά σώματα και μια για τα ελαφρά. Είναι η «βαρά» και η «αλαφρά» μεριά. Ανάλογα με το βάρος χρησιμοποιούν την αντίστοιχη πλευρά. Οι ζυγαριές και τα καντάρια μου θύμισαν και την παρακάτω, ευτράπελη μπορώ να το πω, ιστορία :

Μια μέρα ο Μπάρμπα Ναούμς, γέρος πια, μου διηγήθηκε μια ιστορία και με βεβαίωσε ότι ήταν πέρα για πέρα αληθινή. Δεν είχα κανένα λόγο να μη τον πιστέψω γιατί αφ' ενός μεν προσφέρθηκε να μου την πει έτσι αυθόρμητα σαν να ήθελε να εξομολογηθεί και από την άλλη κιότι είχα ακουστά για τις δραστηριότητές του στα «παζάρια» της γύρω περιοχής.

Ο Μπάρμπα Ναούμς λοιπόν, όπως και αρκετοί άλλοι έμποροι Σιατιστινοί, εμπορευόταν διάφορα γεωργικά και κυρίως κτηνοτροφικά προϊόντα, δέρματα ζώων, μαλλιά προβάτων, βούτυρα, τυριά, ξηρούς καρπούς κ.λ.π. Τα προϊόντα αυτά τα προμηθεύονταν από τα διάβορα εβδομαδιαία « *παζάρια* » και ετήσιες εμποροπανηγύρεις του Τσοτυλίου, Γρεβενών, Άργους Ορεστικού κ.α. Ο Μπάρμπα Ναούμς όμως είχε μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους άλλους Σιατιστινούς εμπόρους. Όταν πήγαινε στα παζάρια έπαιρνε μαζί του εκτός από την κανονική ζυγαριά και δύο άλλες. Οι συμπληρωματικές αυτές ζυγαριές ήταν έτσι κατασκευασμένες για να μη δείχνουν το πραγματικό βάρος των εμπορευμάτων. Η μία όταν ζύγιζε έδειχνε μικρότερο βάρος απ' το πραγματικό και την έλεγε « *Αγόρου* ». Μ' αυτήν ζύγιζε τα προϊόντα που αγόραζε. Η άλλη αντίθετα, έδειχνε μεγαλύτερο βάρος από το κανονικό. Αυτήν την έλεγε « *Πούλου* » γιατί μ' αυτήν πουλούσε τα δικά του εμπορεύματα. Αναμεσα στα διάφορα περιστατικά που μου διηγήθηκε, παραθέτω πιο κάτω ένα χαρακτηριστικό.

« - Ένα Σαββάτου στου Τσοτούλ, στου παζάρ, ήρθιν μια υναίκα απ' ένα διπλανό χωριό, να πλησ πρόβειου βούτσουρου. Του βούτσουρου τούχιν μέσα σι μια στάμνα.

- Τσι καλούδια μας ίφιρις σήμιρα ; νι ρώτσα.

- Ια έχου βούτσουρου. Του παίρντς ;

- Του παίρνου. Πόσου του δίντς ;

- Όσου πλέτσι. Πέντζι δραχμές ν ουκά.

- Ας είναι, δε θα μαλώσουμι. Θα σ' δώσου τέσσιρς κι θα του πάρου.

Η χουριάτσα δεν ήθιλιν να του δωσ παρακάτ. Μι θύμουσιν. «Θα σι κανουνίσου ιγώ» , είπα μι του νου μ.

- Πέντζι θέλτς; πέντζι θα σ' δώσου. Φέρτου ιδώ να του ζυάσουμι.

Του παίρνου και του ζυάζου μι τσ ζυγαριά που ν ίλιγα «αγόρου» όπους τούχιν, αντάμα μι τσ στάμνα. Νι φώνναξα κι αυσήν να ιδεί. Όλου αντάμα ήταν δυο ουκάδς και ικατό δράμια. Άδειασα του βούτσουρου στουν τσινικέ κι πήρα μι τρόπουν ν αλλ τσ ζυγαριά που ν ίλιγα «πούλου». Ξαναζυάζου τσ στάμ-

να άδεια. Νι φουνάζου πάλι να ιδεί. Η στάμνα άδεια ζύαζιν
δυόμισ ουκάδισ. . .

- Πόσις δραχμές καμν του βούτσουρου ; μι ρώτισιν.

- Ια ιδώ του ζύιασα αμπροστά σ. Μι τσ στάμνα ήταν δυο ουκά-
δισ και ικατό δράμια και άδεια η στάμνα είνι δυόμισ ουκάδισ. Μ'
χρουστάς κι ικατό δράμια βούτσουρου. Κοίταξι στ' άλλου του
παζάρ να μ' του φερς. . .

Η υναίκα σμαζόθκιν, πήριν τσ στάμνα τσ κι έφυγιν. Νι
λυπήθκα, αλλά νάφκα έτσ ια να μαθ να μη μ' κάμν ιμένα πα-
ζάρια. Τ' άλλου του παζάρ νη βρήκα κι τα κανόντσα μι...»

Αλήθεια ή ψέματα δεν ξέρω. Έτσι μου τα είπε, έτσι σας τα
λέω κι εγώ.

=====



« Θα βάλου τσ γάτα να κλαίει.» ή « Θα βάλου τσ φουκάλ
να κλαίει.» Μου είναι τελείως αδιάφορο αυτό το γεγονός. Α-
διαφορώ για το τι έπαθε ή το τι θα κάνει αυτός ο άνθρωπος.

« Θα μ' κοψ του νιρό απ' τα πράσα.» Θα μου κόψει το νερό
και θα μείνουν τα πράσα μου απότιστα. Την παραπάνω φρά-
ση τη λέμε όταν δεχόμαστε απειλές που δεν θα πραγματοποιη-
θούν, αλλά και να πραγματοποιηθούν δεν θα έχουν κανένα
δυσάρεστο αποτέλεσμα.

« Θα μ' ξιφουρτώσ τα καμήλια. » Από αυτόν δεν περιμένω
καμιά βοήθεια, είναι ανεπρόκοπος. Δεν θα μπορέσει ποτέ να
φέρει στο σπίτι φορτωμένες καμήλες με διάφορα αγαθά και να
τις ξεφορτώσει στην αυλή.

« Θα πας κι θα χουρέψ.» Θα πας χορεύοντας εκεί που σε
στέλνουν. Δεν μπορείς να μη πας. Δεν έχεις το δικαίωμα, αλλά
και το θάρρος, να αρνηθείς. Όμοια είναι και η φράση « Θα πας
και θα πεις κι ένα τραγούδι.»

« Θα σι στουμπίσου σαν τσ γκουστσιαρίτσα.» Μια ακόμα
απειλή. Θα σε τιμωρήσω. Θα σε κάνω κιμά όπως τη σαύρα.

« Θα σ' πάρου τουν Αιάνν.» Θα σου κόψω το κεφάλι όπως
τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

« Θα σ' φάου του σσιαρ.» Θα σου φάω τα κόλλυβα (το
σιτάρι) από την κηδεία σου.

(Δυο μεγάλες απειλές που μιλούν για θάνατο.)

« Θελ νάνι απού σόι του βασίλειου.» Πάντα πρέπει να
προσέχουμε το ποιόν του ανθρώπου με τον οποίο πρόκειται
να συνεργαστούμε. Η καταγωγή κάποιου δείχνει και το χα-
ρακτήρα, μας λέει η παραπάνω φράση, είναι κριτήριο για την
ποιότητα του ατόμου.

« Θελ ου Θεσ κι φτσαιν ου μήνας.» Η φράση λέγεται στην
περίπτωση που ψάχνουμε να βρούμε τη αιτία κάποιου γεγνό-
τος και να καταλογίσουμε ευθύνες κάπου, ενώ μοιραία και α-
ναπόφευκτα έγινε ό,τι έγινε. Το ήθελε ο Θεός και δεν φταίει
κανένας. Μη ψάχνεις να βρεις την αιτία.

« Θέλου ν' αγιάσου αλλά δε μ' αφήν οι διαόλ.» Πολλές
φορές θέλουμε να κάνουμε αυτό που πρέπει, αλλά οι διάφορες
συνθήκες, τα γεγονότα και πάνω απ' όλα ο αδύνατος χαρακ-
τήρας μας δεν μας αφήνουν να πραγματοποιήσουμε τις απο-
φάσεις μας. Θέλουμε ν' αγιάσουμε, αλλά οι διάβολοι γύρω
μας, δεν μας αφήνουν.

« Θελτς ρούφα κι δάγκουνι, θελτς δάγκουνι κι ρούφα.»
Έτσι έχουν τα πράγματα. Ό,τι κι αν διαλέξεις θα υποστείς τις
συνέπειες. Ό,τι και αν αποφασίσεις είναι το ίδιο πράγμα.

« Οκο τ ψουμί τρώει, ξένις φρουτζίδις τραβάει.» Η φράση
λέγεται στην περίπτωση που κάποιος αφήνει άλυτα τα δικά
του προβλήματα και ασχολείται με τα προβλήματα των άλλων.

=====

ΗΤΑΝ ΑΡΚΕΤΑ

Κάποτε κάποιος περαστικός φιλοξενήθηκε σε σιατιστινό σπίτι καλού αμπελουργού και αφού γεύτηκε τα πλούσια φαγητά δοκίμασε και το κρασί. Τόσο ενθουσιάστηκε απ' αυτό που πάνω στον ενθουσιασμό του είπε : « *Ο τόπος σας είναι ευλογημένος μια που παράγει ένα τόσο καλό κρασί. Εσείς πρέπει όλα τα βουνά* » και έδειξε γύρω τα ξερά γεμάτα βράχια βουνά της Σιάτιστας, « *να τα φυτέψετε αμπέλια.*» Ο σπιτονοικοκύρης δεν μίλησε.

Το άλλο πρωί, αφού ετοιμάστηκε, κάλεσε τον φιλοξενούμενο του να πάνε στο αμπέλι. Όταν έφτασαν έφαγαν πρωινό κάτω από την καρυδιά, ήπιαν και κρασί από την «*τσότρα*» και στη συνέχεια ο αμπελουργός παρακάλεσε τον ξένο να τον βοηθήσει στο σκάψιμο. Εκείνος πρόθυμα δέχτηκε. Πήρε το «*φκελ*» (δικέλλι) και άρχισε να σκάβει. Γρήγορα όμως κουράστηκε. Κάθισε να ξεκουραστεί και ακούστηκε να λέει : « *Το κρασί σας είναι πραγματικά υπέροχο αλλά και αρκετό, δεν χρειάζεται να φυτέψετε άλλα αμπέλια, σας φτάνουν αυτά που έχετε.*»



« **Ια καλό κι ια κακό χράζιτσι κι μια σαρμάντσα στου μοναστήρ.**» Όλα πρέπει να τα προβλέπουμε και για κάθε ενδεχόμενο να είμαστε έτοιμοι. Ακόμα και μια κούνια μωρού σε μοναστήρι μπορεί να φανεί χρήσιμη.

« **Ια ου καλός .**» Να ο καλός . Η φράση αυτή απευθύνεται σ' εκείνον που δεν βλέπει τα δικά του ελαττώματα και αδυναμίες, αλλά σχολιάζει, κατηγορεί και συμβουλεύει τους άλλους.

« **Ια του καρφί χαγ του πέταλου.**» ή « **Όποιους λυπάτσι του καρφί, χαγ κι του πέταλου.**» Πολλές φορές, με δικαιολογία την οικονομία, αποφεύγουμε να κάνουμε μια δαπάνη και να προλάβουμε μια ζημιά, με αποτέλεσμα να ζημιωθούμε διπ-

λά. Οι παραπάνω φράσεις μας το λένε καθαρά. Για να κερδίσουμε ένα καρφί χάσαμε το πέταλο.

« **Ια τουν ψύλλου καίει του πάπλωμα.**» Η φράση αυτή λέγεται για να δείξουμε τη μεγάλη φιλοτιμία κάποιου. Ο φιλότιμος πάντοτε και χωρίς να υπάρχει σοβαρός λόγος, δείχνει τη φιλοτιμία του. Μία κουβέντα φτάνει και θυσιάζει τα πάντα. Για να σκοτώσει τον ψύλλο καίει το πάπλωμα.

« **Ίγκα άλλουν ξάλλου.**» Έγινα έξαλλος. Αυτό το γεγονός, αυτός ο λόγος, αυτή η πράξη, έγινε αιτία να γίνω έξαλλος. Να χάσω τον έλεγχο των πράξεών μου.

« **Ίγκαμι μαλλιιά κουβάρια.**» Μαλώσαμε, φιλονικήσαμε, χαλάσαμε τις καλές σχέσεις που είχαμε και γίναμε σαν ένας σωρός από μαλλιιά και κουβάρια που είναι δύσκολο το ξεκαθάρισμα.

« **Ίγκιν αρνί.**» Από ατίθασος και δύστροπος που ήταν ημέρεψε και έγινε σαν το ήσυχο αρνάκι.

« **Ίγκιν μπλιόγκα** » Βράχηκε από πάνω ως κάτω.

« **Ίγκιν όρκους.**» Έγινε χάλια. Λερώθηκε από πάνω ως κάτω, αλλά και αυτό το πράγμα, αυτή η κατασκευή, το βάψιμο ή το σοβάτισμα κ.λ.π. έγινε πολύ κακότεχνο και άσχημο.

« **Ίγκιν ου αγάς γουμάρ.**» Αντιστράφηκαν οι όροι. Τα επάνω ήρθαν κάτω. Ο αφέντης έγινε δούλος. Ο αγάς έγινε γαϊδαρός.

« **Ίγκιν Τσιάνια.**» Μέθυσε σε τέτοιο σημείο που έγινε γελοίος.

« **Ίγκιν τάπα** » Έγινε όπως ο φέλος του μπουκαλιού από το κρασί. Πολύ μεθυσμένος.

« **Ίγκιν του σύξιου.**» Έγινε μεγάλη αναστάτωση.

« **Ίγκιν τσιουλίκ** » Ξεπέρασε τα προβλήματα υγείας που είχε και έγινε γερός και δυνατός σαν ασάλι.

« **Ίγκιν τσιούρλα** » Μέθυσε

« **Ίγκλα κουνιάρκ.**» Λέγεται για να χαρακτηρίσουμε κάποιον που δεν είναι σταθερός στις ιδέες και στις υποσχέσεις του. Μοιάζει δηλαδή με την ίγκλα (ένα λουρί του σαμαριού.) που οι Κονιάροι (Τούρκοι που κατάγονταν από το Ικόνιο της Μ.Ασίας.) έδεναν χαλαρά, με αποτέλεσμα το σαμάρι να μη

είναι σταθερό πάνω στο ζώο και να γέρνει πότε δεξιά και πότε αριστερά.

« **Ιγώ σ' λέου αλόγατα κι ισύ μ' λες αγρόγατα.**» Εγώ σου μιλώ για άλογα και εσύ μου λες για αγριόγατες. Η φράση λέγεται για να δείξει την ασυμφωνία μεταξύ δύο ανθρώπων.

« **Ικεί που μας χρουστούσαν μας πήραν κι του βόιδ.**» Η φράση λέγεται όταν, στην προσπάθειά μας να βοηθήσουμε μια κατάσταση, μπλεκόμαστε σε περιπέτειες και αντί να μας αποζημιώσουν για την προσφορά μας, μας ζητούν και ευθύνες. Όμοια είναι και η φράση : « *Πήγα για μαλλί και βγήκα κουρεμένος.*»

« **Ικεί που φτω δε γλείφου.**» Είμαι σταθερός στις αποφάσεις μου. Δεν μπορώ να συνεργασθώ με τους ανθρώπους που κακοχαρακτήρισα ή να υιοθετήσω τις ιδέες που κάποτε κατηγορήσα.

« **Ιλάει η Μάρου τσ γκούσια** » Κοροϊδεύει η Μάρω τα ελατώματα των άλλων ενώ έχει η ίδια περισσότερα. Όπως « *είπε ο γάιδαρος τον πετεινό κεφάλα* ».

« **Ιμείς ψουμί δεν είχαμι, τα σκλια τσι τάθιλάμι;** » Η φράση αυτή λέγεται όταν απερίσκεπτα κάνουμε κάτι που μας είναι άχρηστο και που δεν συμβιβάζεται με την οικονομική μας κατάσταση ή τις άλλες ανάγκες που έχουμε.

« **Ιννιά ως τα δέκα.**» Εννιά ακόμα υπολείπονται για να γίνουν δέκα. Η φράση λέγεται για να μας τονίσει ότι οι προσπάθειες βρίσκονται ακόμα στην αρχή και δεν θα πρέπει να νομίζουμε ότι θα λυθεί εύκολα το πρόβλημά μας.

« **Ιράματα σκουντάμματα.**» Η ζωή ενός γέρου είναι δύσκολη. Ό,τι κι αν θελήσει να κάνει δεν θα μπορέσει γιατί οι δυνάμεις του είναι λίγες. Σε κάθε του προσπάθεια κάπου θα σκοντάψει και θα δυσκολέψει και τη ζωή των άλλων.

« **Ίσια κι όμοια.**» Λέγεται όταν διαφωνούμε με εκείνους που βρίσκουν ομοιότητες σε ανόμοια πράγματα.

« **Ίσια κι πέρα.**» Καθαρές κουβέντες χωρίς υπεκφυγές και υπονοούμενα.

=====

Η ΠΙΤΑ

Η πίτα στη Σιάτιστα ήταν και είναι ακόμα, ένα από τα καλύτερα φαγητά. Δε λογίζεται ολοκληρωμένο τραπέζι σε επίσημο γεύμα, χωρίς την ζεστή και αφράτη πίτα, την πλασμένη από τα επιδέξια χέρια της Σιατιστινής νοικοκυράς. Κριτήριο, για να γίνει αποδεκτή από την πεθερά μια καινούρια νύφη, ήταν το να ξέρει να ζυμώνει και πάνω απ' όλα να πλάθει πίτα. Οι πίτες, ανάλογα με τη γέμιση, είναι πολλές. Η πίτα γινόταν οποιαδήποτε ώρα και ημέρα ανάλογα με την περίπτωση, αλλά το Σάββατο έπρεπε να γίνει οπωσδήποτε πίτα, αν αυτό δε γινόταν χαλούσε το πρόγραμμα της εβδομάδος.

Για το τελευταίο άκουσα το παρακάτω περιστατικό:

Κυριακή πρωί-πρωί, όπως κάθε ημέρα, σηκώθηκε *«ου Γούλιας»* (Γιώργος) ετοίμασε τα εργαλεία του, τον *«τρουβά»* του, το παγούρι με το νερό, την *«τσιότρα»* με το κρασί και ξεκίνησε για το αμπέλι. Η γυναίκα του τον είδε και γεμάτη απορεία τον ρωτάει.

-*Ια που σμάζισι μπρε Γούλια ;*

- *Θα πάου στ' αμπέλ .*

- *Στουν ύπνους τούιδις τ' αμπέλ Κυριακάτσκα ;*

- *Τσι Κυριακάτσκα μ' λες. Κυριακή είναι σήμιρα ;*

- *Θαρώ κουρκούτσιασιν του μυαλό σ. Κυριακή είναι σήμιρα.*

Ύρνα ουπίς κι άλλαξι να πάμι σ ν ικκλησία .

- *Πως είναι Κυριακή αφού ιχτσές δεν έφαγάμι πίτα.*

Ο καημένος ο Γούλιας ίσως με τον τρόπο αυτό ήθελε να διαμαρτυρηθεί, επειδή η γυναίκα του την προηγούμενη ημέρα, που ήταν Σάββατο, δεν του είχε κάνει πίτα.

--= K =--

« Κάθι πέτρα στουν τόπου τς είναι βαρύτσιρ.» Ο κάθε άνθρωπος πρέπει να έχει τις ρίζες του, τη μόνιμη κατοικία του, εκεί που είναι οι συγγενείς, οι φίλοι και οι γνωστοί του, γιατί μόνο εκεί μπορεί να νοιώσει σιγουριά και ασφάλεια. Οι διάφορες μετακινήσεις δημιουργούν ανασφάλεια. Η νοσταλγία για τον τόπο που γεννήθηκες γίνεται καθημερινός εφιάλτης και δεν σ' αφήνει να απολαύσεις ό,τι στον ξένο τόπο απόκτησες. Μια άλλη παροιμία λέει: *« Η πέτρα που κυλάει δεν ριζώνει.»*

« Κάθι πέτσονους σι ν κουπρά τ λαλεί.» Ο καθένας όταν βρίσκεται σε δικό του περιβάλλον νοιώθει σίγουρος και δυνατός.

« Κάθισι κι δεν αδειάζ.» Κάθεται και δεν ευκαιρεί να κάνει τίποτα άλλο. Η φράση αυτή λέγεται ειρωνικά για τον τεμπέλη που συνέχεια βρίσκει δικαιολογίες για να μη εργασθεί.

« Κάθισι στ' αγκάθια.» Η αγωνία, η αμφιβολία και η ανησυχία κάνουν τον άνθρωπο να μη μπορεί να μείνει ήρεμος. Τότε λέμε ότι αυτός κάθεται πάνω σε αγκάθια

« Κάθι χώρα κι ζακόυ, κάθι μαχαλός κι ταξ.» Κάθε χώρα έχει τους δικούς της νόμους και κάθε τόπος, χωριό ή γειτονιά, τα ιδιαίτερα ήθη και έθιμα, που πρέπει ο καθένας να τα σέβεται, γιατί είναι απαραίτητος κανόνας δικαίου.

« Καίει φουτσιά στου κιφάλ μ.» Μια φράση που λέγεται για να δείξει ότι κάποιος έχει πολλές και σοβαρές φροντίδες και εργασίες που πρέπει οπωσδήποτε να τις τελειώσει.

« Κακά μάτια να μη του ιδούν.» Είναι τόσο κακό και άσχημο που ευχόμαστε ειρωνικά να μη το δουν μάτια κακά και το βασκάνουν.

« Κακούν τ' κακ .» Κακήν κακώς. Μας λέει ότι εδώ τα πράγματα είναι πολύ άσχημα. Τα πάντα είναι χωρίς καμιά φροντίδα. Ακαταστασία παντού. Φτώχεια και δυστυχία.

(Διάφορες ευχές.)

« Καλά ιράματα.» Καλά γεράματα.

« Καλά σχαρίκια.» Καλές ειδήσεις από την ξενιτιά.

« Καλά τσυχιρά.» Καλή τύχη.

« Καλουσόρσις.» Καλώς ήλθες.

« Κατά τουν πόθου σας » Να γίνουν όλα όσα επιθυμείτε.

« Καλαμπαλίξ στου χαυ νιρό στα φασούλια.» Όταν παρυσιαστεί μεγάλη πελατεία στο χάνι, τότε ο μάγειρας ρίχνει στη φασολάδα νερό για να βγάλει πολλές μερίδες. Η φράση αυτή μας λέει ότι όταν υπάρχει μεγάλη ζήτηση κάποιου προϊόντος, τότε το προϊόν αυτό μπορεί να είναι κακής ποιότητας ή νοθευμένο.

« Καληνύχτα κι έφιξιν.» Η φράση αυτή λέγεται για να αποδοκιμάσουμε κάποια πρόταση που γίνεται από κάποιον με μεγάλη καθυστέρηση ή κάποια ενέργεια κάποιου όταν η δουλειά έχει πια τελειώσει, «κατόπιν εορτής».

« **Κάλια να ξερς παρά να μπουρείς.**» Καλύτερα να ξέρεις παρά να μπουρείς. Η παραπάνω φράση αναφέρεται στους ανθρώπους εκείνους, που ενώ δεν έχουν ικανότητες, μπορούν να ξεγελούν τους άλλους και να απολαμβάνουν διάφορα προνόμια. Μιλάει για τους καταφερτζήδες.

«**Κάλια πέντζι κάρβουνα παρά χίλια πρόβατα.**» Καλύτερα να είχαμε πέντε κάρβουνα παρά χίλια πρόβατα. Μερικές φορές ένα ασήμαντο πράγμα μας είναι τόσο απαραίτητο που θα το προτιμούσαμε από κάποιο άλλο πολύ μεγαλύτερης αξίας. Τις κρύες χειμωνιάτικες ημέρες η ζεστασιά που θα μας έδιναν τα πέντε αναμμένα κάρβουνα είναι προτιμότερη από τα χίλια πρόβατα. Ειρωνικά λέγεται η παραπάνω φράση και για τους γύφτους, που όλες τις εποχές δείχνουν να κρυώνουν.

« **Καλιγών τον ψύλλου.**» Πεταλώνει τον ψύλλο. Είναι τόσο έξυπνος, πονηρός και δραστήριος ώστε κανένας δεν μπορεί να τον ξεγελάσει. Μπορεί και πεταλώνει τον ψύλλο.

« **Καλό έξουδου.**» Αυτό που αγόρασες ή τα χρήματα που πήρες, σου εύχομαι να τα καταναλώσεις, να τα ξοδέψεις με υγεία και χαρά.

« **Καλόμαθιν η γρα στα σύκα.**» Η παραπάνω φράση λέγεται για όποιον είχε συνηθίσει να περνάει τη ζωή του χωρίς προσπάθειες και κόπους και ξαφνικά χρειάστηκε να αντιμετωπίσει μια δύσκολη κατάσταση αβοήθητος.

« **Κάλπκους παράς.**» Άνθρωπος τεμπέλης, κίβδηλος, ανεπρόκοπος, άχρηστος.

« **Καλύτσιρα του ματς παρά τ' όνουμα.**» Πρέπει να προσέχουμε την όλη συμπεριφορά μας. Μια κακή μας πράξη ή ενέργεια γίνεται αφορμή να αποκτήσουμε κακή φήμη, πράγμα που θα μας συνοδεύει σ' όλη μας τη ζωή. Η κοινωνία μας κρίνει και μας τιμωρεί. Είναι προτιμότερο να χάσουμε το ένα μας μάτι παρά να αποκτήσουμε κακό όνομα.

« **Καμαρών σα υούφτισκου σκιπάρ.**» Καμαρώνει σαν γύφτικο σκεπάρνι. Λέγεται ειρωνικά για άτομο που καμαρώνει και είναι υπερήφανο για κάτι ασήμαντο. Σαν το σκεπάρνι του σιδε-

ρά που είναι κρεμασμένο έξω από το εργαστήρι για να δείχνει την τέχνη του.

« **Καμν τα στραβα μάτσια** » Κάνει ότι δεν βλέπει μια παρατυπία, ότι δεν αντιλαμβάνεται μια παρανομία, από αδιαφορία ή για να αποφύγει τις φασαρίες και πολλές φορές από λεπτότητα για να μη προσβάλει κάποιον.

« **Καμν του γροσ ζουλότα.**» Δεν είναι ικανός να διαχειριστεί τα οικονομικά του. Αντί να αυξήσει το εισόδημά του το μειώνει. Ό,τι και να κάνει έχει ζημιά. (η ζολότα έχει μικρότερη αξία από το γρόσι.) *Κάνει τη δραχμή δεκάρα.*

« **Καν κι καν.**» Καθόλου. Τίποτα.

« **Καρακαϊπ ίγκιν.**» Κρύφτηκε. Εξαφανίστηκε. Έγινε άφαντο.

« **Καρφών τσ δικάρα.**» Άλλη μια φράση για τον τσιγκούνη που για να μη ξοδέψει έστω και μια δεκάρα την καρφώνει κάπου για να μη μπορεί εύκολα να την πάρει.

« **Κατά πού βαιζ η παλάντζα.**» Προς ποια μεριά γέρνει η ζυγαριά. Με τη φράση αυτή χαρακτηρίζουμε τους καιροσκόπους, που δεν είναι σταθεροί στις ιδέες τους, στα λόγια και τις πράξεις τους, αλλά αλλάζουν ανάλογα με την κατάσταση της στιγμής.

« **Κατά τον κινό κι του χουρό.**» Πρέπει η συμπεριφορά μας και οι δραστηριότητές μας να είναι ανάλογες των συνθηκών που επικρατούν.

« **Κατά του πάπλουμα κι του άπλουμα.**» Οι απαιτήσεις μας, οι πράξεις μας και γενικά οι ενέργειές μας να είναι ανάλογες με τις ικανότητές και τις οικονομικές μας δυνάμεις. Δεν πρέπει να απλωνόμαστε πέρα απ' αυτές γιατί θα μείνουμε ακάλυπτοι, όπως το σώμα μας όταν το πάπλωμα είναι μικρό.

« **Κάτσι δραχμή να σι κάμου δίδραχμου.**» Η φράση λέγεται για να χαρακτηρίσουμε κάποιον που έχει πάθος με την αποταμίευση και την οικονομία, που η μόνη του ευχαρίστηση είναι να διπλασιάζει τα κέρδη.

« **Κάτσι στουν κώλου σ.**» ή « **Κάτσι στ' αβγά σ.**»

Δυο φράσεις που μας συμβουλεύουν να μείνουμε αμέτοχοι και μακριά από τη διαμάχη που γίνεται δίπλα μας.

« **Κινούρια μέρα, κινούριου κασμέτσ.**» Μη απελπίζεσαι για ό,τι έγινε η δεν έγινε σήμερα, αύριο ξημερώνει μια καινούρια ημέρα και θα φέρει καινούρια τύχη.

« **Κινούριου κόσκινου πού να σι κριμάσου κι παλιό πού να σι πιτάξου.**» Γνωστή φράση και λέγεται για τις φροντίδες που δείχνουμε σε κάθε καινούριο απόκτημα.

« **Κι ου λύκουσ απ' τα μιτημένα τρώει**» Με τη φράση αυτή δικαιολογούμε την απόφαση που πήραμε για να τολμήσουμε να παραβούμε μια απαγόρευση.

« **Κι τα καλά διχούμινα κι τα κακά διχούμινα.**» Πρέπει, μας λέει η παραπάνω φράση, όπως δεχόμαστε ευχάριστα ό,τι καλό μας προσφέρεται έτσι να δεχόμαστε και τις δυσάρεστες και άσχημες καταστάσεις. Να συμβιβάζομαστε με όλες τις καταστάσεις, εφ' όσον δεν μπορούμε να κάνουμε διαφορετικά.

« **Κλαίει άδαρτους.**» Κλαίει χωρίς να δαρθεί. Αυτή τη φράση τη λέμε για μερικούς ανθρώπους, που ενώ όλα στη ζωή τους έρχονται εύκολα και βολικά, γκρινιάζουν και διαμαρτύρονται χωρίς λόγο.

« **Κλαιν οι χήρις κλαιν κι οι παντριμένις.**» Διαμαρτύρονται μερικοί επειδή αδικήθηκαν ή απαιτούν κάτι που το έχουν πραγματικά ανάγκη, αλλά υπάρχουν και άλλοι, που ενώ τα έχουν όλα, διαμαρτύρονται και παραπονούνται άδικα. Αυτό μας λέει η παραπάνω φράση. Κλαίνε οι χήρες που είναι υποχρεωμένες να αντιμετωπίζουν μόνες τους όλα τα προβλήματα, κλαίνε και οι παντρεμένες, που για όλα υπάρχει ο σύζυγος να τα φροντίζει.

« **Κνουσιν κι δεν ξισκέπαζιν να ιδεί τσι έχ μέσα.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά για εκείνον που λέει ανοησίες ή κάνει βλακείες. Έπρεπε η μάνα του, όταν τον κουνούσε, να κάνει τον κόπο να ξεσκεπάσει την κούνια και να δει ότι μέσα είχε ένα βλάκα και ανόητο.

« **Κοίταξέ μι μ' ένα ματσ, να σι κοιτάξου μι τα δυο.**» Αν δείξεις κάποιο ενδιαφέρον για μένα εγώ θα σου το ανταποδώ-

σω διπλά, γιατί δεν είμαι καθόλου αχάριστος. Έχω όλη τη διάθεση να σε βοηθήσω, αλλά δεν πρέπει εσύ να είσαι απέναντι μου αδιάφορος.

« **Κόλιαντα δεν είχαμι κι κόλιαντα θα πάρουμι.**» Η φράση αυτή συνηθίζεται να λέγεται όταν, σε μια επίσκεψη που κάνουμε σε φίλους ή συγγενείς, μας προσφέρονται πολλά γλυκά και εδέσματα και μας υποχρεώνουν να τα πάρουμε μαζί μας, αφού αυτό επιτάσσει η ζεστή σιατιστινή φιλοξενία. Ενώ δηλαδή δεν πάμε να πούμε τα κάλαντα, μας φορτώνουν κεράσματα .

« **Κόρδα - φούντα.**» Κάποτε οι αξιωματούχοι του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας είχαν στολές στολισμένες με φούντες και σιρίτια χρυσά κι αυτό τους έκανε να περπατούν κορδωμένοι. Απ' αυτό βγήκε και η παραπάνω φράση και λέγεται για όποιον ξοδεύει ακόμα και τα τελευταία του χρήματα για επίδειξη και καλοπέραση.

« **Κότα - πίτα.**» Καλομαγειρεμένη κότα και ζεστή αφράτη πίτα είναι η καλύτερη απόλαυση σ' ένα τραπέζι. Καλοπέραση με όλα τα καλά και τα αγαθά.

« **Κρασί σι πίνου ια καλό κι ισύ μι κρους στουν τσοίχου.**» Ο μεθυσμένος χάνει την ισορροπία του και για να κρατηθεί όρθιος πηγαίνει από τοίχο σε τοίχο. Αυτή η κατάσταση τον γελοιοποιεί και με παράπονο διαμαρτύρεται λέγοντας την παραπάνω φράση.

« **Κουντζή η νυφ; ια κι του μέτρου.**» Όταν αμφιβάλλουμε για κάτι, καλό πράγμα είναι να εξετάζουμε και να βρίσκουμε την αλήθεια. Όπως στη φράση αυτή, που αν νομίζουμε ότι η νύφη είναι κοντή, πρέπει να πάρουμε το μέτρο και να την μετρήσουμε.

« **Κουριμός.**» Δεν πειράζει. Αυτό που έκαμες σου το συγχωρώ.

« **Κρυψ κι χούιαζι.**» Κρύψου, εξασφάλισε ένα σίγουρο μέτρο και μετά φώναζε όσο θέλεις.

« **Κτσαι η καμήλα απ' του φτσι.**» Η φράση λέγεται για εκείνους που προβάλλουν διάφορους μικροτραυματισμούς σαν δικαιολογία για να αποφύγουν κάποια εργασία.

« **Κώλους που κλαν ιατρό δε θελ.**» Η πορδή είναι μια ένδειξη καλής υγείας.

ΟΥ ΓΑΜΠΡΟΣ

Μερικοί λένε ότι μεταξύ των κατοίκων της Γεράνειας και της Χώρας, των δυο συνοικιών της Σιάτιστας, υπήρχαν διαφορές. Μια απ' αυτές ήταν ότι οι Γερανώτες ήταν σκληροί και ατίθασοι, ενώ οι Χωριώτες ήταν πιο ήπιοι, μαλακοί και ήρεμοι. Απόδειξη γι αυτό μου διηγήθηκαν το παρακάτω περιστατικό:

«*Ου Μπίσιας*» θα γινόταν γαμπρός, γι αυτό ανέβηκε στη Χώρα να κουρευτεί και να ξυριστεί. Κουρεία υπήρχαν στη Γεράνεια, αλλά έτσι θεώρησε καλό, μια που θα γινόταν γαμπρός, να πάει να κουρευ-

τεί εκεί που κουρεύεται ο κ. Γυμνασιάρχης που ήταν και Γερανώτης. Μπαίνει στο κουρείο και φωνάζει με την τραχιά φωνή του:

- *Να μι κουρέψ κι να μι ξουρίεις ιασι ταχιά θα ένου γαμπρός.*

Ο κουρέας γεμάτος ευγένεια τον έβαλε στην πολυθρόνα και αφού πρώτα τον κούρεψε ετοιμάστηκε στη συνέχεια να τον ξυρίσει. Κάνει τη σαπουνάδα και με το πινέλο ετοιμάζεται να τον σαπουνίσει. Τότε ο Μπίσιας, που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν ήρεμος, πετάχτηκε επάνω και λέει στο κουρέα:

- *Ιγώ ειμι Ιρασιώτς. Θα μι ξουρίεις χουρίς σαπνάδα.*

Τι να κάνει κι ο κουρέας, ακονίζει το ξυράφι στο λουρί και τραβάει μια ξυραφιά στο δεξί μάγουλο του Μπίσια. Ο Μπίσιας πόνεσε, στριφογύρισε στην πολυθρόνα, τα μάτια του δάκρυσαν, αλλά έκανε υπομονή. Με τη δεύτερη ξυραφιά δεν άντεξε. Τότε λέει σιγά στον κουρέα για να μη τον ακούσουν οι άλλοι.

- *Ειμι Ιρασιώτς κι βαστώ στον πόνου, αλλά η μάνα μ είνι Χουριώτσα (από τη Χώρα), ιασιαιυτό βάλι μ κι λίγου σαπνάδα.*

=====



« **Λαδ βρεχ κάστανα χιουνίζ.** » Αυτή η φράση αναφέρεται σε άτομο που δεν το απασχολεί κανένα πρόβλημα. Τα πάντα έρχονται έτοιμα από τον ουρανό. Με αδιαφορία δέχεται ό,τι κι αν του συμβεί και είναι πάντοτε χαρούμενο και ευτυχισμένο.

« **Λασπ μόλια κι πέσι κοιμήσ.** » Θα φέρνεις λάσπη και μικρές πέτρες για γέμισμα του τοίχου και μετά θα κάθεται. Αυτά λέει ο πρωτομάστορας στον καινούριο μαθητευόμενο οικοδόμο. Δηλαδή η δουλειά που θα κάνει θα είναι λίγη και εύκολη. Στην πραγματικότητα όμως είναι η πιο δύσκολη και κουραστι-

κή, γιατί ένας τοίχος χτισμένος με πέτρα θέλει αρκετή λάσπη και πολύ γέμισμα με μικρές πέτρες. Μεταφορικά λέγεται και σε περίπτωση που θέλουμε να υποτιμήσουμε μια δύσκολη εργασία.

« **Λειπ ου γάτους, χουρεύν τα πουντζίκια.**» Γνωστή φράση που λέγεται για να δείξει ότι η πειθαρχία σε ένα χώρο επιβάλλεται μόνο με την παρουσία κάποιου προϊσταμένου.

« **Λουιούν τ' λουιού.**» Λογής - λογής. Μεγάλη ποικιλία. Άνθρωποι από όλες τις φυλές.

« **Λύκος να σι φάει.**» Η φράση αυτή λέγεται για να αποδοκιμάσουμε κάποιον για τις ιδέες του, τις προτάσεις του ή τις πράξεις του. Δεν συμφωνώ γιατί λες ανοησίες.

ΤΟ ΚΡΑΣΙ

Το κρασί στη Σιάτιστα ήταν ένα από τα βασικά αγροτικά προϊόντα, εξαιρετικής ποιότητας και σε μεγάλη ποσότητα. Η κατανάλωσή του ήταν καθημερινή και για όλες τις ώρες της ημέρας. Αρχίζε το πρωί με τον καφέ και τελείωνε με το βραδινό φαγητό. Ο αμπελοουργός που πήγαινε να σκάψει ή να κλαδέψει το αμπέλι, δεν ξεκινούσε για τη δουλειά, αν μαζί με το λιπό φαγητό του, δεν έπαιρνε και την «τσότρα» γεμάτη κρασί. Στα καφενεία πρώτη προσφορά ήταν, και είναι ακόμα, αντί για καφέ, «μια κούπα κρασί» συνήθως ξεροσφύρι, χωρίς μεζέ.

Το νερό, σε αντίθεση με το κρασί, ήταν ελάχιστο και πιο πολύτιμο απ' αυτό. Λένε ότι πολλές φορές όταν στη διάρκεια του κτισίματος ενός σπιτιού τελείωνε το νερό, για να κάμουν λάσπη, χρησιμοποιούσαν κρασί αντί για νερό.

Με αυτές τις συνθήκες, με τα υπόγεια «τα κατώια» γεμάτα μεγάλα βαρέλια εξαιρετικό κρασί, ακόμα και με σπίτια κτισμένα με λάσπη καμωμένη με κρασί, φυσικό ήταν να υπήρχαν πολλοί εραστές του, άνδρες και γυναίκες, που με συχνές κρασοκατανύξεις τιμούσαν το εκλεκτό και ευλογημένο αυτό δώρο του Θεού, όχι μόνο τις νυχτερινές ώρες, αλλά όλες τις ώρες της ημέρας.

Πολλές ευτράπελες ιστορίες κυκλοφορούν που έχουν σχέση με το κρασί. Δεν είναι του παρόντος να αναφερθούμε σ' όλες αυτές. Μια απ' όλες, που τη διηγήθηκε ένας από τους ήρωές της, είναι η παρακάτω:

« *Μια μέρα, μας φώναξιν ου Μπίτσιας τσ Λάζινας, μένα κι τουν Τάτσιου, να ξινασείρουμι του μαιριό κι να φκιάσουμι κατσ μιριμέτσια στου σπιτσ. Καλός νοικουκύρς ου Μπίτσιας κι η μάνα τ η Λάζινα αρχόντσα τσι να σπω. Αν πεις κι ια τσ Μαλαματσή υ υναίκα τ ένα κουμάτσ μάλαμα. Μας δέθκιν μας κέρασιν ένα παλιό «κρισανό» κρασί κι μας έδειξιν τσ δλεια που ήθιλιν να φκιάσουμι. Η δλεια δεν ήταν πουλλή, καναδυό μιρουκάματα. Ξινάσειράμι πρώτα τα κираμίδια κι ύστιρα τσάκο-υσάμι τ' άλλα τα μιριμέτσια. Ν' άλλ τσην μέρα κατσέφκαμι στου κατώι. Ικει ήθιλιν ου Μπίτσιας να φκιασ ένα πιζούλ ια ν' αραδε-ιάσ τσ κινούρις τσ φτσέλις μι του «ηλιαστό». Όταν σέφκαμι στου κατώι τσι να σπω! σα να σέφκαμι σι ικκλησία. Του κάθι τσι στουν τόπου τ, όλα παστρικά. Τα βαϊένια μουσκουβουλούσαν. . Ου Τάτσιους μι κοίταξιν, αναστσέναξιν κι μούπιν:*

« - *Ιδώ μέσα να μ' αφίκν μια ζουή, δε θέλου τσίπτουτα άλλου* ».

Ήταν κι αυτός μιρακλής, τ' αγαπούσιν του έρμου. Να σπω ν ισιάδα κι ιγώ αυτό σκέφκα.

Να μη στα πουλουλογώ, αρχίντσαμι να φκιάνουμι του πιζο-ύλ, αλλά ου Τάτσιους όλου συλλουή ήταν, κάπτουσι κι άλλου σταματάει κι μ' λέει.

« - Πώς θα εν να πάρουμε καναδυό γκιούμια κρασί να πουρέψουμε καμιά βδομάδα ;»

« - Μέσα στου μυαλό μ είσι κι γω του σκέφτομαι » τ' λέου.

« - Ια πως θα εν η δλεια » μ' λέει. « Του βράδ που θα μπιτσι-
σουμι, θα βγάλουμε του μάνταλου απ' του παραθυρόπκου, ια ν'
ανοίγ απ' όξου κι τσ νύχτα θα σέβουμε κι θα εν η δλεια. Δε θα
παρ καένας χαμπάρ.»

Αλλ κουβέντα δεν είπαμι. Του μισμέρ μας έφκιασιν η Μαλα-
ματσή πίτα. Έφαγάμι καλά, ήπιαμι κι του κρασάκ μας κι τ' α-
πόγιμα, εκατσάμι κι καμιά ώρα παραπάν, κι η δλεια μπίτσιν,
έμασάμι τα ιργαλεια μας, φώναξάμι κι ν αφιντζικίνα να ιδεί τσι
έφκιασάμι. Ιφχαριστήθκιν μι του παραπάν, μας πλήρουσιν,
μας κέρασιν πάλι κι έφυγάμι.

Όταν χώρσαμι μι του Τάτσιου είχαν αρχινίσ να μουργκίζ. Ψι-
χάλτζιν κιόλας. Ια του βραδ τα είχαμι κανουνίσ.

Στου σπιτσ δεν είπα τσίπουτα, άλλαξα κι βγήκα στου καφινεί-
ου. Τσι να σ' πω δε μ πιάνουνταν, σα στ' αγκάθια κάθουμαν,
Μούπαν να παίξου χαρτσιά, δεν είχα νου ια τσέτσοια. Πρωτσ
φουρά θάφκιανα αυτσή τση δλεια. Του σκέφτομαν κι του ξα-
νασκέφτομαν, ια μια φουρά σκώθκα να φύγου, αλλά ου διά-
ουλους μι κρατούσιν απ' του πουδάρ, ν' αφίκου τσέτσοιου
κρασί ! Ύσπιρα αυτός είχαν τόσα ιουμάτα βαένια, τσι ήταν να
πάρουμε κι ιμείς λίγου να βρέξουμε του λαρίγκ. Αυτό μι ησύχα-
σιν λίγου, ποιός θα μας τσάκουνιν ; Πέρασιν η ώρα, νύχτουσιν
ια τα καλά, στου καφινείου απόμκαμι ιγώ κι οι Τάτσιους. Πήγιν
στουν καφιτζή κι ύριψιν δυο τραμαντζάνις δανκιές. Τς πήραμι
κι πήγαμι απού ν ουπίς τσ μιρά απ' του μπαχτσέ κι απ' του
παραθυρόπκου σέφκαμι στου κατώ. Αναψάμι τσ γκαζόλαμπα
κι χουρίς να βιάζουμέσσι πήγαμι στου πρώτου του βαέν. Έβ-
γαλάμι του κουφοτσιλ κι τα βόλια κι άδειασάμι λίγου στου κα-
κάβ. « - Στάσου να του δουκιμάσουμι πρώτα » του 'πα. Του
δουκιμάσάμι μας άρισιν. Ιγώ βιάζουμαν να ιουμώσουμι τσ τρα-
μαντζάνις κι να φύγουμι. Ου Τάτσιους όμους είπιν να δουκιμά-
σουμι κι κανά άλλου βαέν. Ετσ κι εκαμάμι. Άνοιγάμι του κάθι
βαέν έβανάμι στου κακάβ κι του δουκιμάζάμι. Αυτό σα να μας

άρισιν, αλλά δεν ήταν κι εύκουλ δλεια. Απόστασάμι κι εκατσάμι
στου κινούριου του πιζούλ να σκιφτούμι απού ποιό θα πάρου-
μι. Του ένα ήταν καλύτσιρου απ' τ' άλλου. Ικεί που εκατσάμι
σα να μας πιρπάτσιν του κράσί, ζιστάθκαμι κι σι λίγου αστόισα-
μι ιασι είμαστα στου ξένου του κατώ. Ήπιαμι κι του υπόλοιπου
κρασί απ' του κακάβ κι ου Τάτσιους που ήταν κι μιρακλής στου
τραγούδ πήριν σιγά σιγά ένα κλέφτσκου, απού κουντά κι ιγώ «
. . . Άιντι του Κίτσιου η μάνα κάθουνταν στην άκρη στου που-
τάμι...», ύσσιρα είπαμι « τσ Νιραντζούλα » «..Νιραντζούλα μ
τσ είσι τσέτσοια, τσέτσοια μιλανή...» κι ύσσιρα του σιούκουσά-
μι λίγου «. . . Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά, λάμπουν κι στα
λαγκάδια . . .» κι ικεί που έλαμπαν «...τ' ασήμια τα πουλλά κι οι
ασημένις πάλις...», έλαμψιν κι του κατώ !!! Ου Μπίτσιας μι τσ
Μπίτσινα κι μι ν τρανή τσ λάμπα στέκουνταν σι μ πόρτα κι μας
καμάρουσαν. Τσι να σπω! ικείν ν ώρα καλύτσιρα ν' άνοιγιν η
γης κι να μι κατάπινιν. Αντρουπιάσκα κι δεν ήξιρα που να
κρυφτώ... Άκσα τουν Τάτσιου να ουμιλάει αλλά δεν κατάλαβα
τσι ίλιγιν... Ου Μπίτσιας τουν σταμάτσιν.

« - Ια μαρ Μαλαματσή που φουβήθκιν. Θκοι μας είναι. Ήρθαν
να μας τραγδήσιν του κινούριου του κρασί. Τσι κάθισι φέρι τσί-
πουτα να τς κιράσουμι.»

« - Να φέρου Μπίτσινα.»

Η Μπίτσινα έφυγιν κι ου Μπίτσιας σαν να μη ίγκιν αυτό που
ίγκιν, μας έβαλιν να κάτσουμι, πήριν του κακάβ κι πήγιν σι μια
βαρέλα που ήταν μέσα απού μ πόρτα. Αυτσήν τσ βαρέλα δεν
είχαμι ν ιδεί. Ιόμισιν του κακάβ, τάφκιν ουπάν σι μια πόλτσα κι
μας είπιν.

« - Αυτό δεν του δουκιμάσέτσι. Αυτό του κρατώ ια τς ακριβοί τς
φιλ, είναι απού πέντζι χρόνια.»

Σε λίγο ήρθιν κι η Μπίτσινα μι του νταμπλά κι μι τς μιζέδιν κι
τα πουτσήρια.

« - Έλασι να πάρτσι ένα μιζέ, να μη σας χισπής του κρασί
στου κιφάλ.»

Έκατσάμι ολ αντάμα. Ξανάπιαμι απ' του κινούριου του κρασί
που ανάστηγιν κι πιθαμένουν. Όταν κάπτουσι κι άλλου σκώθ-

καμι να φύγουμι, μας ιόμισιν τς τραματζάνις κρασί κι μας ξιπρο-
υβόδοσιν ως όξου...»

Δεν γνωρίζω αν όλη αυτή η ιστορία είναι πέρα για πέρα αλη-
θινή. Θέλω να πιστεύω όμως, ότι υπήρξε μια εποχή, που ζούσαν
τέτοιοι καλοσυνάτοι άνθρωποι σαν τον Μπίτσια και τη Μαλαματή.

=====

--= M =--

« **Μ' αγάνουσιν του κιφάλ.**» Με ζάλισε. Με επιμονή και πολ-
λά επιχειρήματα προσπάθησε να με πείσει να κάνω αυτό που
θέλει. Μου έκαμε πλύση εγκεφάλου.

«**Μάζουξιν τα λουριά τς.**» ή « **Έμασιν τσ νουρά τς.**» Αναγ-
κάστηκε να περιορίσει τις απαιτήσεις της και τη θρασύτητά της
και να γίνει πιο συνεργάσιμη.

« **Μαζώθκιν γκβαρ.**» Μαζεύτηκε σαν κουβάρι. Από φόβο,
κρύο ή πόνο κ.λ.π. διπλώθηκε, μαζεύτηκε και λούφαξε στη
γωνιά. Έγινε ένα κουβάρι.

« **Μάθι τέχνη κι άστινα, πότσι θέλεις πιάσσινα.**» Η τέχ-
νη, η γνώση ενός επαγγέλματος, είναι ένα από τα πιο βασικά
εφόδια που πρέπει να έχουμε για να αντιμετωπίσουμε με αξι-
οπρέπεια τις απαιτήσεις της ζωής. Η ζωή έχει πολλές διακυ-
μάνσεις και δεν ξέρεις τι μπορεί να σου επιφυλάξει στο μέλλον.
Ό,τι όμως κι αν γίνει, όταν έχεις γνώσεις ενός επαγγέλματος,
τότε μπορείς, όποτε χρειαστεί, να αντιμετωπίσεις μια κατάστα-
ση.

« **Μουκ-μουκ.**» ή « **Μακ - μουκ.**» Λόγια μασημένα. Σιγανός
και ύπουλος τρόπος ενέργειας και συμπεριφοράς.

« **Μακρά απ' του κουρμί μ, ας είναι κι αδιρφή μ.**» Η φράση
αυτή λέγεται για άτομο που δείχνει πλήρη αδιαφορία για ό,τι
γίνεται γύρω του φτάνει να μη εγγίζει το προσωπικό του συμ-
φέρον. Άτομο ανελέητο και άσπλαχνο.

« **Μάλλιασιν η γλώσσα μ.**» Κουράστηκα να επαναλαμβάνω
τα ίδια λόγια, βαρέθηκα να δίνω συμβουλές.

=====

- *Μάλλιασιν η γλώσσα μ να τουν ουρμνεύου, αλλά αυτός είναι
αϊρστου κιφάλ.*

=====

« **Μαλών σαν τα πισνάρια.**» Μαλώνουν σαν τα κοκόρια. «
Μαλών σαν τα προυόνια.» Μαλώνουν σαν ετεροθαλή α-
δέλφια. Δυο φράσεις που λέγονται για παιδιά που μαλώνουν
μεταξύ τους. Όταν η φιλονικία τους είναι μόνο από τη ζωηράδα
που έχουν και το κάνουν σαν παιγνίδι τότε παρομοιάζεται σαν
κοκορομαχία. Όταν όμως το μάλωμα κρύβει μίσος και εκδίκη-
ση τότε λέγεται η δεύτερη φράση.

« **Μαμ κι νάνι.**» Λέγεται όταν αμέσως μετά το φαγητό κοιμό-
μαστε ή αυτός δεν κάνει τίποτα άλλο από το να τρώει και να
κοιμάται.

« **Μαμ - νάνι - τάτα.** » Λέγεται με αγανάκτηση για κάποιον, που στη ζωή του δεν κάνει τίποτα άλλο από το να τρώει, να κοιμάται και να χέζει.

« **Μάνιψι βλάχουν.** » Με τη φράση αυτή προστάζουμε κάποιον να μη μιλήσει.

« **Μ' απόλκαν αλουγόμυγες.** » Είμαι ενοχλημένος γιατί μου ανέθεσαν να τακτοποιήσω διάφορες μπερδεμένες υποθέσεις.

« **Μαρτούρσα του γάλα τς μάνας μ.** » Πέρασα πολλές περιπέτειες, μαρτύρια, διώξεις και γενικά υπέφερα πολύ.

« **Μας βγήκαν ξίδια.** » Η φράση αυτή λέγεται στην περίπτωση που ύστερα από μια ευχάριστη κατάσταση, μια εκδρομή, μια διασκέδαση, συμβαίνει κάποιο δυσάρεστο γεγονός.

« **Μας καμν τουν άγιου.** » Υποκρίνεται ότι είναι καλός, δίκαιος, ηθικός. Γενικά προσποιείται τον άγιο.

« **Μάτσια λαίμαργα, ψχη χαμέυ.** » Η λαιμαργία και το ακόρεστο πάθος που έχει όποιος προσπαθεί να αποκτήσει όλο και περισσότερα, τον οδηγεί σε σκέψεις και πράξεις κακές και αμαρτωλές, με αποτέλεσμα να χάσει την ψυχή του.

« **Μάτσια που δεν βλέπουντζι, γλήγουρα λησμονιούντζι.** » Όταν η απουσία προσώπου είναι μακρόχρονη τότε και οι δεσμοί μαζί του ατονούν και ξεθωριάζουν.

« **Μαύρους κι άραχνους.** » Λέγεται για άτομο που η όψη του και γενικά το παρουσιαστικό του προκαλούν την αποστροφή. Αυτό λέγεται και όταν αναφερόμαστε σε κάποιον που με την κακή και σκληρή συμπεριφορά του μας κάνει να υποφέρουμε.

« **Μαυρουχαρχάλιασιν.** » Μαύρισε το λειρί του. Χαρακτηριστική λέξη που λέγεται για κάποιον που είτε από κακή υγεία, είτε από κακή διατροφή και φτώχεια έχει άσχημη όψη. Όπως ένας άρρωστος κόκορας φαίνεται από το μαύρο χρώμα που έχει το λειρί του.

« **Μ' έκαμιν δυο παράδεις.** » Με πρόσβαλε με τα λόγια που μου είπε. Με έκαμε να ντρέπομαι. Με ρεζίλιψε.

=====

- *Μι σύισιν ου αχράντζ πρού πρού.*

- *Ποιός μαρ ;*

- *Ια ου Νιώτας τς Σαννούκους.*

- *Ιατσι; τσι τα μάτσια του 'βγαλις.*

- *Πήγα να υρέψου απού τς Σαννούκου ένα φυλιτζιάν ζάχαρ να φκιάσου τουν καφέ στου γαμπρό μ, δεν ήξιρα πούταν μέσα αυτός, κι σαν άκσιν απού μέσα, βγήκιν στου νουβουρό κι μο-
ύπιν χίλια λόια. Μ' έκαμιν δυο παράδεις. Του ιξιτάζ, τόχ λέει ια
κακό να δανείζ πρού πρού.*

=====

« **Μέσα - όξου ξιου τ' αρνίθια.** » Η φράση αυτή λέγεται για άτομο αργόσχολο που θέλει να φαίνεται ότι εργάζεται, σαν τη νοικοκυρά που ενώ μπαينوβγαίνει συνέχεια στο σπίτι, το μόνο που κάνει είναι να διώχνει τις κόττες.

« **Μεσ' σι μ πίτα πάτσισ.** » Η πράξη σου αυτή έφερε την πλήρη αποτυχία. Έκαμες αυτό που δεν έπρεπε να κάμεις. Όμοια και η φράση « *Την πάτησες .* »

« **Μη τουν ξισυνιρίζισι.** » Να μη τον παραξηγείς. Να μη του πας κόντρα. Να μη παίρνεις στα σοβαρά τα λόγια του, τέτοιος είναι ο χαρακτήρας του.

« **Μια ζιαρ φαμπλιά.** » Υπερβολική η φράση αυτή αλλά χαρακτηριστική. Μας λέει για μια πολυμελή οικογένεια που τα μέλη της είναι τόσα όσα είναι τα αναμένα κάρβουνα μιας φωτιάς.

« **Μι πουρδέξ δε βάφουντζι αβγά.** » Η φράση αυτή λέγεται σαν απάντηση σ' εκείνους, που ενώ δεν έχουν τον τρόπο, τα μέσα και τις ικανότητες να κάνουν κάτι, λένε μεγάλα λόγια και δίνουν υποσχέσεις. Χωρίς προσπάθεια, γνώσεις και χρήματα δεν πετυχαίνουν τίποτα.

« **Μι ράχνιασιν.** » Μεταφορικά εννοεί μεγάλες τλαιπωρίες και στενοχώριες. Ανυπόφορη συμβίωση. Μου έκαμε τη ζωή «*μαύρη κι άραχνη*».

« **Μισιακό γουμάρ του τρώει ου λύκους.** » Όταν έχουμε ένα γαϊδούρι συνεταιρικά τότε τη φροντίδα του την αφήνουμε στον άλλο, με αποτέλεσμα να μείνει έξω από το σταύλο και να τον φάει ο λύκος. Κάτι ανάλογο γίνεται και με το συνεταιρισμό και

την κακή συνεργασία. Κανένας δεν ενδιαφέρεται σοβαρά για την προκοπή της εταιρίας, αλλά μόνο πώς θα κερδίσει περισσότερο για τον εαυτό του, με αποτέλεσμα η εταιρία « να φαγωθεί . . . από το λύκο ».

« **Μι τα σκτσια τς μαλώυ.**» ή « **Μι τα σκτσια τς τρώιτσι.**» Για έναν άλλο τύπο γκρινιάρας μας μιλούν οι παραπάνω φράσεις. Ζητάει πάντα αφορμή να μαλώσει και όταν δεν βρει άνθρωπο κοντά της, μαλώνει και γκρινιάζει με τα ρούχα της, όλα της φταίνε.

« **Μι του ζορ παντρά ;**» Η φράση λέγεται όταν μας πιέζουν να κάνουμε κάτι χωρίς τη θέλησή μας, με το ζόρι. Είναι γνωστό ότι με το ζόρι παντρεία δεν γίνεται κι αν γίνει ένας τέτοιος γάμος θα είναι αποτυχημένος.

« **Μι τουν ήλιου τα βάνουμι, μι τουν ήλιου τα βγάνουμι, τσι εχν τα έρμα κι ψουφούν ;**» Εδώ αναρωτιέται ο βοσκός τι φταίει και τα πρόβατά του δεν προκόβουν, αφού, κατά τη γνώμη του, τα φροντίζει σωστά. Ενώ καταβάλουμε αρκετές προσπάθειες βλέπουμε πολλές φορές να μη έχουμε τα αποτελέσματα που θέλουμε και αναρωτιόμαστε τι τάχα να φταίει.

« **Μι τουν θκο σ φαει κι πιε κι αλισβιρίσ μη κάμς.**» Για να κάνεις μια συναλλαγή, μια συμφωνία με κάποιον, πρέπει να βάλεις όρους τους οποίους θα διαπραγματευτείς με σκληρό τρόπο. Όταν όμως αυτό πρόκειται να συμβεί μεταξύ συγγενικών προσώπων, τότε θα πρέπει να είσαι πολύ προσεκτικός, γιατί θα παρεξηγηθείς. Μια συναλλαγή μεταξύ συγγενικών προσώπων είναι ένα σοβαρό δίλημμα, ή δεν θα βάλεις όρους και δεν θα κάμεις καμιά διαπραγμάτευση, οπότε θα ζημιωθείς ή θα θέσεις όρους και θα ψυχραθούν οι σχέσεις σας. Για να μη συμβεί αυτό ας ακούσουμε τι μας συμβουλεύει η φράση αυτή.

« **Μι του νου τ κάμυ μπαϊράμ.**» Η φράση αυτή λέγεται για όποιον κάνει όνειρα και καταστρώνει σχέδια για το μέλλον, χωρίς να υπολογίσει τις δυνάμεις του και τις συνθήκες γύρω του. Όμοια είναι και η γνωστή: « *Λογαριάζει χωρίς τον ξενοδόχο.*»

« **Μι τρώει του σαράκ.**» Μέσα μου έχω μια αμφιβολία και μια ανησυχία, για την τύχη κάποιας υπόθεσης ή για κάποιο κρυφό έρωτα, που με βασανίζει και μου τρώει την ψυχή, όπως το σαράκι τρώει το ξύλο.

« **Μι του συμπάθιου.**» Συγγνώμη. Με συγχωρείτε. Η φράση αυτή χρησιμοποιείται όταν μέσα στην συζήτηση που γίνεται, λέγεται κάτι που μπορεί να προσληφθεί διαφορετικά και να σοκάρει.

=====

-Πήρα απ' του παζάρ κατσ αγκούρια, μι του συμπάθιου, τόσου τρανά.

-Τούπα, ικείνουν ικεί, μι του συμπάθιου, « είσι γουμάρ»,

=====

« **Μι τσ σφιντόνα δλεια.**» Οι διάφορες υποθέσεις και προβλήματα που χρειάζονται λύσεις δεν μπορούν να λυθούν από μακριά. Τα προβλήματα δεν λύνονται σωστά αν οι ενδιαφερόμενοι δεν έρθουν σε προσωπική επαφή, αλλά προσπαθούν να βρουν τη λύση με μεσάζοντες, τηλεφωνικές συνδιαλέξεις κ.λ.π.

« **Μ' κόπκαν τα ήπατα.**» Τρόμαξα πάρα πολύ. Φοβήθηκα πολύ και ένοιωσα μέσα μου να κόβονται τα σωθικά μου, τα συκώτια μου.

« **Μ' κόστιν ου κούκουσ αηδόν.**» Γνωστή φράση που λέγεται στην περίπτωση που το κόστος μιας επισκευής ή αγοράς είναι μεγάλο σε σύγκριση με το αντικείμενο που επισκευάσαμε ή αποκτήσαμε.

« **Μκρα πιδιά μκρα βάσανα, τρανά πιδιά τρανά βάσανα.**» Όταν τα παιδιά είναι μικρά οι φροντίδες των γονιών περιορίζονται στο να τους προσφέρουν τα απαραίτητα για να αναπτυχθούν σωματικά, πνευματικά και ν' αποκτήσουν ψυχικές αρετές. Τα μεγάλα βάσανα, οι μεγάλες φροντίδες αρχίζουν αργότερα όταν χρειάζονται τα μέσα για επαγγελματική αποκατάσταση, για σωστή επιλογή συντρόφου στη ζωή, για το μέγλωμα των παιδιών των, κληρονομικά κ.λ.π.

« **Μικροί δλευν τρανοί πνουν.**» Όταν δουλεύουν οι μικροί και οι άπειροι, τότε οι μεγάλοι πεινούν. Η φράση λέγεται στην περίπτωση που αναθέτουμε μια εργασία σε κάποιο μικρό και, όπως είναι φυσικό, η εργασία ή δεν θα γίνει καθόλου και θα περιμένουμε άδικα ή θα γίνει στραβά.

« **Μικρον κώλουν δεν έδειρες, τρανόν μη φουβιρίειζ .**» Είναι ανώφελο το να προσπαθείς με απειλές και φοβέρες να κάνεις κάποιο νέο να αποκτήσει μια σωστή συμπεριφορά μέσα στην κοινωνία που ζει, αν αυτό δεν έγινε όταν ήταν μικρό παιδί. Η αγωγή του παιδιού πρέπει να αρχίζει από τα πρώτα χρόνια της ζωής του, μας συμβουλεύει η παραπάνω φράση, μετά, όταν μεγαλώσει, είναι μάταιη κάθε προσπάθεια.

« **Μικρό πιδί δεν είχαμι, τουν πούρτσου χόριβάμι.**» Η φράση αυτή λέγεται ειρωνικά, στην περίπτωση που προσφέρουμε περιποιησεις και χάδια σ' έναν μεγάλο, σαν να ήταν μικρό παιδί.

« **Μικρος διάουλους μι τρανά τσαρούχια.**» Έτσι χαρακτηρίζεται κάποιος που ενώ είναι μικρός στην ηλικία ή που δεν φαίνεται τόσο δραστήριος, δημιουργεί διάφορες καταστάσεις ή κάνει εκπληκτικά πράγματα.

« **Μόναχους χόριβι κι όσου θέλεις πήδα.**» Καλή είναι η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων, αλλά όταν αυτή δεν είναι καλή, τότε καλύτερα να κάνεις τη δουλειά μόνος σου. Οι επιτυχίες θα είναι όλες δικές σου και για τις αποτυχίες σου δεν θα είσαι υπόλογος κανενός. Κανένας δε θα σου βάζει φραγμούς στις αποφάσεις σου. Μοναχός σου χόρευε και όσο θέλεις πήδα.

« **Μ' χάλασιν ν καρδιά.**» Η πράξη του αυτή με έκαμε να αλλάξω γνώμη και κάθε καλή διάθεση που είχα γι' αυτόν. Με στενοχώρησε. Με απογοήτευσε.

=====

ΤΟΥ ΦΙΓΓΑΡ

Η Σιάτιστα δεν έχει νερό. Νερό δεν είχε ποτέ. Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα αυτό οι Σιατιστινοί άνοιξαν πηγάδια. Άνοιξαν πολλά πηγάδια. Σε κάθε γειτονιά υπήρχαν ένα, δύο ή και περισσότερα ανάλογα με τις υπόγειες φλέβες νερού. Το νερό όμως αυτό των πηγαδιών δεν ήταν πόσιμο και ούτε μπορούσε να συγκεντρωθεί σε δεξαμενή και να διοχετευθεί σε δίκτυο ύδρευσης. Το έβγαζαν με κουβάδες δεμένους σε σχοινί ανάλογα με το βάθος του πηγαδιού και το χρησιμοποιούσαν για όλες τις άλλες ανάγκες τους, εκτός από το να το πίνουν. Το πόσιμο νερό το έπαιρναν από μερικές βρύσες που ήταν περιμετρικά της Σιάτιστας.

Αυτά για το νερό, το αιώνιο πρόβλημα της Σιάτιστας, ας έρθουμε τώρα στην ιστορία μας.

Ήταν Καλοκαίρι, ήσυχη βραδιά, καθαρή ατμόσφαιρα και το αυγουσιτιάτικο φεγγάρι μεσουρανούσε ολόγιομο. «*Ου χουρατάς*» είχε τελειώσει και η «*Ματσή*» (Μαλαματή) μόλις μπήκε στο σπίτι και είδε τα «*χαρασιά*» άδεια, θυμήθηκε ότι την άλλη ημέρα χρειαζόταν νερό για να πλύνει. Πήρε το «*γκουβά*» και τα «*γκιούμια*» και πήγε στο πηγάδι που ήταν «*στ' απάν του παζάρ*» άνοιξε το καπάκι του πηγαδιού και κοίταξε μέσα πριν να κατεβάσει το κουβά. Για μια στιγμή τα έχασε. Αυτό που είδε την ξάφνιασε! Ξανακοίταξε. Μπα ! «*δεν νη ιλούσαν τα μάτσια τς*», ήταν αλήθεια. «*Του φιγγάρ έπισιν μέσα στου πηγάδ.*» Να το! ολοστρόγγυλο λαμπερό με τα μάτια του να την κοιτάζουν. Ήταν εκεί πάνω-πάνω στο ήρεμο νερό του πηγαδιού, ακίνητο! Φοβήθηκε και άρχισε να φωνάζει:

- *Πιάλτσι. Του φιγγάρ έπισιν μέσα στου πηγάδ.*

Τις φωνές της τις άκουσαν «*ου Λιόλιους* κι η *Ντζιόλια*» (ο Γεώργιος και η Θεοδώρα) οι γείτονες και βγήκαν να μάθουν τι συμβαίνει. Τότε είδαν κι αυτοί το φεγγάρι μέσα στο πηγάδι. «*Ου Λιόλιους*», «*ου «σουφός*» σκέφτηκε τη σωστή λύση. Γύρισε στη γυναίκα του και της είπε:

-*Μαρ Ντζιόλια, τράβα να φερς του τσιγκέλ να βγάλουμι του φιγγάρ απ' του πηγάδ.*

Το τσιγκέλι ήρθε, το έριξαν στο πηγάδι και άρχισαν να το γυρίζουν, όπως έκαναν όταν ήθελαν να βγάλουν τον πνιγμένο κουβά.

Κάποτε το τσιγκέλι κάπου σταθεροποιήθηκε και τότε «ου Λιόλιους» κατάλαβε ότι έπιασε το φεγγάρι. Προσπάθησε να τραβήξει το τσιγκέλι μαζί με το φεγγάρι αλλά του φάνηκε βαρύ. Δεν ανέβαινε επάνω. Ζήτησε τη βοήθεια και των δυο γυναικών και όλοι μαζί τράβηξαν το σχοινί δυνατά και απότομα. Το σχοινί κόπηκε και οι τρεις βρέθηκαν ξαπλωμένοι ανάσκελα να κοιτάζουν τον ουρανό. Τι έκπληξη και τι χαρά ένοιωσαν όταν στη μέση του ουρανού αρμένιζε και πάλι το αυγουστιάτικο φεγγάρι. Δεν πίστευαν στα μάτια τους. Απορούσαν και οι ίδιοι πόση δύναμη είχαν αφού μπόρεσαν, όχι μόνο να βγάλουν το φεγγάρι από το νερό, αλλά και να το πετάξουν τόσο ψηλά, μέχρι τον ουρανό. . . Για καλό και για κακό όταν σηκώθηκαν κοιτάζαν μέσα στο πηγάδι μήπως έμεινε κανένα κομμάτι του φεγγαριού. Μέσα στο πηγάδι δεν ήταν πια ούτε το φεγγάρι ούτε και κανένα κομμάτι του. Το νερό ήταν ήρεμο και σκοτεινό. . .

Δεν ξέρω αν ύστερα από όλη αυτή την περιπέτεια η «Ματσή» θυμήθηκε να γεμίσει τα «γκιούμια» της και να φέρει νερό στο σπίτι. . . Τι είχε όμως συμβεί; Πώς βρέθηκε το φεγγάρι μέσα στο πηγάδι; Πώς δεν μπορούσε «ου Λιόλιους» να το ανεβάσει επάνω: . . . Την άλλη ημέρα «*Εβαξιν η Χώρα*» Τα γέλια και τα ειρωνικά σχόλια δεν είχαν τελειωμό. Μια άλλη μικρή καθημερινή ιστορία γράφτηκε. Μέσα στα σχόλια δόθηκαν και οι εξηγήσεις:

Όταν η «Ματσή» πήγε στο πηγάδι να πάρει νερό ήταν η στιγμή που το φεγγάρι ήταν σε τέτοια θέση στον ουρανό, που καθρεφτιζόταν μέσα στα ήρεμα νερά του πηγαδιού, πράγμα που συμβαίνει σπάνια.

Όταν «ου Λιόλιους» γύρισε το τσιγκέλι να πιάσει το φεγγάρι αυτό σκάλωσε στα τοιχώματα του πηγαδιού και δεν ανέβαινε επάνω. Όπως ξέρουμε τα τοιχώματα των πηγαδιών ήταν χτισμένα με ξερολιθιά και παρουσιάζουν πολλά κενά αναμεσα στις πέτρες.

Την τελευταία φορά που κοιτάζαν στο πηγάδι να βεβαιωθούν ότι δεν έμεινε κανένα κομμάτι φεγγαριού μέσα, είχε περάσει αρκετή ώρα και το φεγγάρι έφυγε από το σημείο εκείνο και δεν καθρεφτιζόταν πια μέσα στο πηγάδι.

Όλες αυτές οι εξηγήσεις έπεισαν άραγε τους τρεις ήρωες της ιστορίας μας ή πίστευαν μέχρι το τέλος της ζωής τους ότι έβγαλαν πραγματικά το φεγγάρι μέσα από το πηγάδι;

=====

== N ==

« **N' αγιάσν τα κόκαλα τ.**» Λέγεται για όποιον μας ευεργέτησε.

« **Να βγει αγάλαστους.**» ή « **Να βγει ακέριους.**»

Να βρικολακιάσει. Στον τάφο το σώμα του να μη χαλάσει. Κατάρα για όποιον έκανε κάποιο μεγάλο κακό.

« **Να δλεια να μάλαμα.**» Με τη φράση αυτή αποδοκιμάζουμε την εργασία που μας αναθέτουν να κάνουμε, όταν αυτή δεν έχει σχέση με το επάγγελμά μας ή με τις συνήθειές μας.

« **Να ένου ης να μι πατσήεις.**» Είμαι τόσο φιλότιμος και σ' αγαπώ τόσο πολύ, που γίνομαι χώμα για να με πατήσεις, φτάνει να μου το ζητήσεις.

« **Να κατῶ η φούρκα στου σβέρκου σ.** » Άλλη μια κατάρα που θέλει να τιμωρηθείς με μια φούρκα πάνω από το σβέρκο σου για να μη μπορείς να σηκώσεις το κεφάλι.

« **Να κουρεύισι.** » Αυτό το λέμε για να αποδοκιμάσουμε κάποιον που με τις μικρές του δυνάμεις προγραμματίζει μεγάλα έργα ή διηγείται μεγάλα κατορθώματα.

« **Να κουρούνα κόκαλου κι δῶ μ σιδιρένιου.**»

Η φράση λέγεται από μικρά παιδιά όταν τα δόντια που πέφτουν τα πετάνε στα κεραμίδια και ζητάνε από την κουρούνα να τους φέρει άλλα σιδερένια για να μη χαλούν.

« **N' αλούπα όρσαν κι η αλούπα τῶ νουρά τς.**»

Γνωστή η φράση αυτή που λέγεται για όποιον αναθέτει σε άλλον αυτό που του είπαν να κάνει ο ίδιος.

« **Να μη ακουστούν τα λόγια μας.**» Αυτά που είπαμε να μείνουν μεταξύ μας.

« **Να μη ιννιούνται καλύτερα.**» Να μη είχε γεννηθεί θα ήταν καλύτερα γιατί θα γλιτώναμε από τις συμφορές και τις συγχύσεις που μας έφερε.

« **Να μπασιά λιλ κι δω μ κάκα.**» (Να κύριε χρήματα και δώσε μου γλυκό.) Η φράση λέγεται όταν αγοράζουμε κάτι χωρίς πρώτα να δούμε την ποιότητά του, το μέγεθος, το σχήμα του και χωρίς να συμφωνήσουμε στη τιμή αυτού που αγοράζουμε. Κάνουμε δηλαδή αυτό που κάνουν τα μικρά παιδιά, τα οποία δεν έχουν επίγνωση της αξίας του χρήματος και το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να πάρουν γλυκά.

« **Νάνι απουρσμένα.**» (Να είναι πισωγυρισμένα.)

Η φράση είναι συνήθως ευχή και λέγεται σαν απάντηση σε ευχές για αρραβώνες, γάμους ή άλλα ευχάριστα γεγονότα. Η ίδια φράση μπορεί να είναι και κατάρα γιατί μας λέει ότι αυτά που καταριέσαι και θέλεις να συμβούν σε μένα να επιστρέψουν σε σένα.

« **Να πας κι να μη υρίεις.**», « **Στουν αῦρστου να πας.**», « **Ουπίσ απ' τουν ήλιου να πας.**» Οι παραπάνω κατάρες λέγονται από άτομο αγανακτισμένο, όταν κάποιος δεν ακούει τις συμβουλές του και θέλει να φύγει εγκαταλείποντας τις υποχρεώσεις που έχει.

« **Να σι φλαγ ου Θος από κινούριου άρχοντα**

κι από παλιόν ζητλαρ.» Να προσέχεις με ποιους κάνεις συναλλαγές και συντροφίες. Μακριά από νεόπλουτο που το πολύ χρήμα τον βρήκε απροετοίμαστο και τον έκαμε αλαζονικό και από παλιό ζητιάνο που δεν μπορεί να αφήσει τις κακές συνήθειες που έχει.

« **Να σκα η ης.**» (Να ανοίξει η γη.) Με τη φράση αυτή, που λέγεται με μια ειρωνική διάθεση, αποδοκιμάζεται κάποιος που καυχιέται για τις ικανότητες, τα κατορθώματά του ή τα μελλοντικά του σχέδια.

« **Να τρώει η μάνα κι τσ θυγατέρα τς να μη τς διγ.**»
Αυτό το πράγμα είναι τόσο καλό που η ίδια η μάνα δε

θέλει να το δώσει ακόμα και στην θυγατέρα της, για να μη το στερηθεί η ίδια. Η παραπάνω φράση ακούγεται συχνά στις λαϊκές αγορές «τα παζάρια», όπου οι μικροπωλητές διαλαλούν τηνπραμάτεια τους.

« **Να φας τα κράτα σ.**» Αντί να φωνάζεις και να με κατηγορείς με λύσσα, να λυσσάζεις και να δαγκώνεις το σώμα σου.

« **Να χαλάσουμι του υνί να φκιάσουμι βιλόν.**» Η φράση λέγεται όταν κάποιος προσπαθεί να κατασκευάσει ή να επισκευάσει κάτι, χρησιμοποιώντας υλικά που είναι περισσότερο χρήσιμα και αξίζουν πιο πολύ από αυτό που θα κάμει.

« **Ναχς του μυαλό σ τσιφτσέρ.**» Να προσέχεις και να βάζεις στο μυαλό σου αυτά που σου διδάσκουν. Να τα γράφεις στη μνήμη σου όπως θα τα έγγραφες στο τεφτέρι.

« **Ν έκαμα φσεκ.**»(Την έκαμα φουσέκι την κοιλιά μου) Έφαγα πολύ και καλά. Γέμισα την κοιλιά μου σαν να ήταν φουσέκι.

« **Νε κλαίει, νε ιλάει.**» (Ούτε κλαίει, ούτε γελάει.)Το πράγμα αυτό ποιοτικά και εμφανισιακά είναι μέτριο. Ούτε με ενθουσιάζει αλλά ούτε και το απορρίπτω. Θα πρέπει να σκεφτώ πολύ αν θα το πάρω.

« **Νε ουμιλούσιν, νε ίβλιπιν.**»Ούτε μιλούσε και ούτε έβλεπε.

« **Νηστικιά η αρκούδα δε χουρεύ.**» Καμιά εργασία δεν μπορεί να γίνει χωρίς την ανάλογη αμοιβή. Ακόμα και η αρκούδα όταν είναι νηστική δεν χορεύει, όσο κι αν την δέρνει ο αρκουδιάρης.

« **Ντάμπα - ντούμπα μια βδουμάδα, ωχ κι λέλι μια ζουή.**»

Η φράση λέγεται στην περίπτωση που γίνεται ένας γάμος επιδεικτικά με μεγάλη σπατάλη χρημάτων για μουσικές και δεξιώσεις, ενώ το νέο ζευγάρι θα αντιμετωπίσει στο μέλλον οικονομικά αλλά και άλλα σοβαρά προβλήματα.

« **Ντεφ να εγ.**» Δείχνει αναγκαστικό συμβιβασμό. Δεν πειράζει ας γίνει έτσι που θέλεις. Ας πάει στα κομμάτια. Ας χαθεί.

« **Ντουνιάς αξιδιάλιχτους.**»(Ο κόσμος είναι ανεξερεύνητος.) Η φράση λέγεται για να δείξει ότι ο κάθε άνθρωπος κρύβει μέσα του μυστικά, ιδέες, προβλήματα, ιδιοτροπίες κ.λ.π. που είναι ανεξερεύνητα και καλά θα κάνεις να τα αφήσεις έτσι.

« **Νυφ οχ όπους ήξιρις, αλλά όπους βρήκις.**» Όταν οι συνθήκες της ζωής μας αλλάζουν τότε πρέπει κι εμείς να συμπεριφερόμαστε ανάλογα μ' αυτές. Τις παλιές μας συνήθειες να τις αφήνουμε για να μπορέσουμε να συνυπάρξουμε με το περιβάλλον. Νύφη μου πρέπει να αφήσεις τις συνήθειες που είχες στο δικό σου σπίτι και να προσαρμοστείς με τις δικές μας, μια που εδώ θα ζήσεις, μας συμβουλεύει η φράση αυτή.

« **Νυχτώυ ξημιρώυ, του σκνι μαζώυ.**» Κάθε ημέρα που περνάει κάνει τη ζωή μας συντομότερη. Το νήμα της ζωής μας μαζεύεται και γίνεται μικρότερο.

=====

ΝΥΦΗ ΚΑΙ ΠΕΘΕΡΟΣ

.....

Ο πεθερός πρόσεξε ότι η καινούρια νύφη έτρωγε σε κάθε μπουκιά και μια ολόκληρη ελιά. Παραξενεύτηκε! Στο σπίτι συνήθιζαν να τρώνε την ελιά σε πολλές μπουκιές, λίγη-λίγη. Δεν κρατήθηκε και λέει στη νύφη:

« - *Νυφ οχ όπους ήξιρις, αλλά όπους βρήκις. Ιδώ δεν τρώμι μια ιλιά σ δαγκουσιά* ».

Η νύφη δεν απάντησε αλλά άρχισε να τρώει σε κάθε μπουκιά από δυο ελιές. Ο πεθερός βλέποντας ότι η παρατήρηση που έκαμε έφερε αντίθετα αποτελέσματα, αναστενάζοντας είπε:

« *Καλά νυφ κάμι όπους ήξιρις* ».

.....

Στο τραπέζι ανάμεσα στις σαλάτες ήταν σερβιρισμένα σε ένα πιάτο ελιές και σ' άλλο χαβιάρι. Η νύφη έδειξε μια ιδιαίτερη προτίμηση στο χαβιάρι. Τις ελιές ούτε που τις κοίταξε καθόλου. Ο πεθερός βλέποντας ότι η νύφη θα φάει όλο το χαβιάρι, θέλησε να της πει να δοκιμάσει και τις ελιές.

Πεθερός: *Φάϊ νυφ κι ιλιές.*

Νύφη: *Καλό είναι κι του χαβιάρ.*

Πεθερός: *Καλό είναι, αλλά ακριβό.*

Νύφη: *Ακριβό είναι, αλλά τ' αξίζ.*

Πεθερός:

Η νύφη συνέχισε το φαγητό της .

=====



« Ξάει κλες κι φκιαν φανάρια.» (Ξύνει κοιλιές και μ' αυτές κάνει φανάρια.)Φράση χαρακτηριστική για τους αργόσχολους, τους ανεπάγγελτους και τους τεμπέληδες. Είναι απάντηση στην ερώτηση: Τι δουλειά κάνει αυτός;

« Ξερ η μάνα μ να φκιαν κι πίτα κι μπουγάτσια, αλλά δεν εχ_ αλέβρ.» Ο καθένας ξέρει και μπορεί να κάνει αυτό που θέλει, φτάνει να έχει τα μέσα.

« Ξερ ου βλάχους τσι εχ_ στον τρουβά.» Αυτός δεν ενεργεί στα τυφλά. Γνωρίζει και μετρά τις ικανότητές του.

« Ξερ των άμμου τς θάλασσας.» Είναι σοφός. Ξέρει πολλά. Γνωρίζει τόσα, όσοι είναι οι κόκκοι της θαλασσινής άμμου. Μπορεί να σου δώσει όποια πληροφορία θέλεις.

« Ξέτσι ικέι π' δεν των τρώει.» Βρίσκεται σε δύσκολη θέση, δεν ξέρει τι να κάνει και στην αμηχανία του κάνει ενέργειες και κινήσεις άσκοπες. Ξύνεται εκεί που δεν νοιώθει φαγούρα.

« Ξικ να εχ_.» Ας χαθεί. Να μη τον δουν τα μάτια μου. Ας φύγει από μας το πρόβλημα αυτό. Ας τελειώσει επιτέλους, βαρέθηκα.

« Ξιστσιριά του γρλεκ » Στο μέρος αυτό δεν είναι κανένας. Έφυγαν όλοι δεν έμεινε κανένας.

« Ξίψουμα κι δίχους ρόγα.»(Βοσκός χωρίς τροφή και δίχως το δικαίωμα να παίρνει ανάλογο γάλα.)Η φράση αυτή λέγεται όταν προσλαμβάνεται κάποιος να εργασθεί με μικρή αμοιβή ή προσφέρει εργασία χωρίς καμιά αμοιβή.

« Ξύλου κριμάμινου.» (Κρεμασμένο στο ξύλο.) Είναι μόνος και αβοήθητος, όπως ο Χριστός επάνω στο Σταυρό.

« Ξουσ μι τα νυχάκια σ. » (Ξύσου με τα δικά σου νύχια.) Μη περιμένεις να σου κάνουν οι άλλοι τη δική σου δουλειά. Αν θέλεις να γίνει σωστά η δουλειά σου κάνε την μόνος σου.

« Ξουσ τ' αγγειά σ.» (Ξύσε τα υπάρχοντά σου.) Αδιαφόρησε. Μη δίνεις σημασία, αυτή η υπόθεση δεν έχει κανένα ενδιαφέρον. Αυτά που είδαμε ή ακούσαμε δεν μας ενδιαφέρουν.

=====

ΤΑ ΚΙΡΑΣΙΑ

Μια μέρα που γύρισε « ου Λιόλιους» από το χωράφι, βρήκε την γυναίκα του να κάθεται κάτω από τη « γκορτσιά » στην αυλή του σπιτιού τους να πλέκει και να τρώει κεράσια από ένα μεγάλο καλάθι δίπλα της. Κερασιά στο σπίτι τους δεν είχαν. Πού τα βρήκε τα κεράσια;

- Τσι τρωσ αυτού; τη ρώτησε.

- Δε βλεψ, κιράσια τρώου. του απάντησε.

- Πού τα βρήκεις;

- Μ' τάδουκιν ου Κώτσιους τς Σαννούκους.

«Ου Λιόλιους» δεν πίστευε στ' αφτιά του. «Ου Κώτσιους τς Σαννούκους να δωσ_ κιράσια;» αναρωτήθηκε. «Αυτός δεν διγ_ στον άγγιλου τ_ νιρό.» « Αυτός ου τσιγκούντς που καρφών_ τ_ δικάρα, που θελ_ να βγάλ_ απου τ_ μύγα αξούγκ, έδουκιν τζιάμπα κιράσια;» Δεν μπορούσε να το πιστέψει και γεμάτος περιέργεια ξαναρώτησε να μάθει.

- Πώς κι τσι ;

- Ια, υρνούσα απού ν Τσιτσιούλα που είχα πάει να νη ιδώ κι πέρασα απ' του σουκάκ_ τ' Κώτσιου. Μ' ίδιν που κοιτούσα τ_ φουρτουμέχ_ ν κιρασιά κι μούπιν « Θελτς κιράσια; Άμα θελτς ανέβα κι μάσι». Πήρα ένα καλάθ, ανέφκα κι του ιόμσα.

- Μαρ μουρή, ξερς ιασι σούπιν ν' ανέβς να μάεις κιράσια;

- Ιασι λες ισύ;

- Ια να σ' ιδεί του βρακί.

- Του σκέφκα κι ιγώ αυτό. Δεν είμι καμιά μουρή. Ξέρου τσι πόνηρους είνι. Ια τ_ αυτό πριν ανέβου έβγαλα του βρακί μ .

-

=====



« **Οι άλλ' δεν τρων άχυρου.**» Μη θεωρείς τους άλλους κουτούς. Να μη πιστεύεις ότι θα μπορέσεις να τους ξεγελάσεις. Οι άλλοι δεν είναι ζώα για να τρώνε άχυρο.

« **Οι παράδις καμν αράδις.**» Με τα χρήματα μπορούμε να κάνουμε ένα σπιτικό με όλες τις ανέσεις, με όλες τις σειρές (αράδες) .

« **Ολ όλ αντάμα κι ου ψουριάρς αχώρια.**» Η φράση λέγεται για τον ένα που μένει χωριστά από την παρέα επειδή προηγήθηκε κάποια παρεξήγηση.

« **Όλα τα γουρουνια μια μυτς εχν.**» Εδώ, με τη φράση αυτή, γίνεται ισοπέδωση μιας ομάδας ανθρώπων : ανδρών, πολιτικών, δικηγόρων κ.λ.π. Όλοι δηλαδή είναι κακοί και σε κανένα να μη έχεις εμπιστοσύνη.

« **Όλα τα δάχλα δεν είναι ίδια.**» Όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν τον ίδιο χαρακτήρα.

« **Ολ ιλούσαν μι τσι 'μένα, κόφτουμαν κι ιγώ στα έλια.**» Η βλακεία κάποιου δεν τον αφήνει να καταλάβει ότι με τις πράξεις του γελοιοποιείται. Δεν φτάνει αυτό, αλλά συμμετέχει και ο ίδιος στη γελοιοποίησή του. Αυτό μας λέει η παραπάνω φράση.

« **Όλις οι μιλίσις δεν φκιαν μελ.**» Όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν τις ίδιες ικανότητες γι' αυτό και η παραγωγικότητα του καθενός είναι ποσοτικά και ποιοτικά διαφορετική. Μέλισσες λέγονται και οι κηφήνες αλλά μέλι δεν κάνουν.

« **Όλου ισύ ακούισι.**» Όλο εσύ ακούγεσαι. Συνέχεια μιλάς, φωνάζεις και διαμαρτύρεσαι. Δεν ντρέπεσαι γι' αυτό καθόλου ;

« **Όλου στ' άγρου τουν εχς.**» Όλο του μιλάς με άγριο τρόπο και τον απειλείς συνέχεια.

« **Ολ σ' ένα τσηγάν τσηγανίζουμέστσι.**» Όλοι εμείς έχουμε τα ίδια προβλήματα και αντιμετωπίζουμε τις ίδιες δυσκολίες.

« **Όμοιους τουν όμοιου.**» (Ο όμοιος με τον όμοιό του.) Η φράση λέγεται για να τονίσουμε πως ο κάθε κακός προτιμά να

κάνει συντροφιά με άλλον κακό γιατί μ' αυτόν μόνο μπορεί να συμφωνήσει.

« **Όπ' κουπρά κι αυτός μαντάρα.**» Η φράση λέγεται για μερικούς που σε κάθε εκδήλωση είναι πρώτοι και καλύτεροι. Σε γάμους, σε κηδείες, σε συγκεντρώσεις διάφορες είναι πάντοτε παρόντες. Δεν έχουν ανάγκη προσκλήσεων, φτάνει να πληροφορηθούν τον τόπο και το χρόνο της εκδήλωσης. Δε φτάνει αυτό αλλά συμμετέχουν ενεργά σ' αυτές.

« **Όποιους αφκρέτσι τα θκα τ ακούει.**» Όποιος κρυφακούει θέλει να μάθει τι λένε οι άλλοι γι' αυτόν και φυσικό είναι να ακούει λόγια που τον αφορούν. Η φράση λέγεται με κάποια κακία, μια που η ενέργεια αυτή είναι και τιμωρία συγχρόνως, αφού αυτά που κρυφακούει δεν είναι συνήθως κολακευτικά.

« **Όποιους δεν εχ μυαλό, εχ πουδάρια.**»

« **Άσκιφτους νους, διπλός ου κόπους.**» Δυο φράσεις που μιλούν για την απερισκεψία μερικών. Όταν κάποιος δεν σκέπτεται και δεν κάνει σωστό προγραμματισμό των εργασιών, τότε μπερδεύεται και κουράζεται διπλά. Γι' αυτό βλέπουμε τους τρελούς συνέχεια να τρέχουν.

« **Όποιους εχ πουλύ βούτσυρου αλείφ κι τουν κώλου τ.**» Όποιος έχει την οικονομική άνεση, τότε μπορεί να ικανοποιεί και τις πιο παράλογες επιθυμίες του. Η φράση λέγεται και στην περίπτωση που γίνεται κάποια σπατάλη.

« **Όποιους θελ ν' αγαπήσ πρεπ να χασουμιρίσ.**»

Για να μπορέσουμε να απολαύσουμε κάτι καλό, πρέπει, εκτός από κόπους και χρήματα, να ξοδέψουμε και αρκετό χρόνο. (Την εποχή που έγινε η παραπάνω φράση, χρειαζόταν πολλές ημέρες να περνάει ο νεαρός από τη γειτονιά της εκλεκτής του, για να την κάνει να τον προσέξει).

« **Όποιους κήκιν στου γάλα φσάει κι στου γιαούρτσ.**» Αυτό που πάθαμε κάποτε μας δημιούργησε μια φοβία και τώρα είμαστε πολύ επιφυλακτικοί, ακόμα και για ακίνδυνα πράγματα. Δικαιολογημένα προσέχουμε να μη ξαναπάθουμε τα ίδια.

« **Όποιους νύχτα πирπατσεί, λάσπις κι σκατά πατσεί.**» Η νύχτα προσφέρεται για κακές και παράνομες πράξεις, που έχουν σαν αποτέλεσμα να μπούμε μέσα στο βούρκο της παρανομίας. Οι καθαρές και έντιμες πράξεις γίνονται μέσα στο φως της ημέρας.

« **Όποιους ουμιλήσ κι μπαρμπαρίσ θα φάει μια γάτα ψμεν.**» Η παραπάνω φράση λέγεται από παιδιά ή απευθύνεται σε παιδιά και τα παροτρύνει να κάνουν ησυχία ή για να ακούσουν το παραμύθι ή σαν παιγνίδι αντοχής, ποιος δηλαδή θα κρατήσει περισσότερο χρόνο χωρίς να μιλήσει.

« **Όπους θα σ λαλήσιν θα χουρέψ.** » Όταν έχεις την ανάγκη κάποιου ή είσαι «μικρός» και αδύναμος, εξαρτάσαι από τις θελήσεις των «μεγάλων» και ισχυρών και ανάλογα με τις δικές τους επιθυμίες θα συμπεριφερθείς κι εσύ.

« **Όπους σι γλέπου κι μι γλέψ.** » Αυτά που σου είπα είναι τα πραγματικά γεγονότα. Έτσι έγιναν και είναι αληθινά, όπως είναι αληθινή αυτή η στιγμή που σε βλέπω και με βλέπεις.

« **Όρματσ αγκίδα** » Ποκλύ ωραία κοπέλα.

« **Όρματσ μουχούσα** » Πολύ ωραία γυναίκα.

« **Όσα μύθια τόσα αλήθεια.**» Η φράση αυτή μας λέει ότι κάθε τι που λέγεται σαν φράση ή σαν μύθος, έχει την πηγή της σε κάποιο πραγματικό γεγονός. Δηλαδή κάθε τι που λέγεται κρύβει μέσα του και κάποια αλήθεια.

« **Όσα ξερ ου νοικουκύρς, δεν τα ξερ η χώρα ολ.**» Κανένας δεν μπορεί να γνωρίζει τα οικογενειακά προβλήματα και την όλη κατάσταση κάποιας οικογένειας. Αυτά τα γνωρίζει μόνο ο νοικοκύρης. Όπως δεν μπορούμε να ξέρουμε αυτά που αντιμετωπίζει εκείνος που ζει μια κατάσταση.

« **Όσα φερν η ώρα δεν τα φερν ου χρόνους.**» Πολλά γεγονότα συμβαίνουν ξαφνικά σε άυποπτο χρόνο και μέσα σε λίγη ώρα. Πολλές φορές τα γεγονότα αυτά αλλάζουν την κατάσταση οριστικά ή για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

« **Όσ νίβουντζι δεν τρων μι του δισπότσ.**» Όλοι μας μπορεί να θέλουμε μια κάποια βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και πολλές φορές κάνουμε όνειρα και προετοιμασίες για κάτι ευ-

χάριστο, αλλά λίγοι είναι εκείνοι που μπορούν να πραγματοποιήσουν αυτό που θέλουν. Όλοι βέβαια θέλουν να απολαύσουν κάτι καλό από τη ζωή αλλά λίγοι είναι οι τυχεροί που «τρώνε μαζί με το δεσπότη», οι περισσότεροι μένουν με το όνειρο.

« **Όσου να σκιφτούν οι γνουστσκόι, οι μουροί πιρνούν τουν κινό τς.**» Η σκέψη, ο προγραμματισμός και η γνώση των πραγμάτων, κάνει πολλές φορές τους γνωστικούς, διστακτικούς στις αποφάσεις τους. Αντίθετα η επιπολαιότητα, ο παραλογισμός και η αδιαφορία για τις συνέπειες των πράξεών τους, κάνει τους τρελούς να περνούν άνετα τη ζωή τους.

« **Όσου παλιών η κουπρά, τόσου χουνέβ.**» Η φράση λέγεται για μερικούς, που ενώ με τα χρόνια πρέπει η ζωτικότητα τους να ελαττώνεται, αυτοί αντιθέτως γίνονται πιο ζωηροί και τολμηροί για νεανικές πράξεις.

« **Όταν διν ου Θος τ' αλέβρ, κρυβ ου διάουλους του σακί.**» Πολλές φορές την τελευταία στιγμή παρουσιάζεται κάποια αναποδιά, κάποιο εμπόδιο και ανατρέπει τις προσπάθειες και τα σχέδια που κάναμε. Άλλες φορές ενώ παρουσιάζεται μια ευκαιρία, έρχεται πάλι κάποια αναποδιά και όλα χάνονται. Έτσι και στη φράση αυτή, έδωσε ο Θεός το αλεύρι, αλλά ο φτωχός δεν το πήρε, γιατί έχασε το τσουβάλι.

« **Όταν θέλτσιν να χουρέψ ου ουόφτους τσακίσκιν τ' άργανου.**» Όταν κάποιον τον κυνηγούν οι αναποδιές δεν μπορεί να απολαύσει τις χαρές της ζωής. Την τελευταία στιγμή κάποια αναποδιά θα συμβεί και θα χαλάσει τα σχέδια. Ο κακόμοιρος ο γύφτος τόσες ώρες έπαιζε το μουσικό του όργανο και όλοι οι άλλοι χόρευαν, όταν όμως θέλησε να χορέψει ο ίδιος, τότε συνέβη η αναποδιά, χάλασε το όργανο.

« **Όταν ισύ πάινις ιγώ υρνούσα.**» Η φράση λέγεται σαν απάντηση σ' όποιον θέλει να μας κάνει τον έξυπνο. Αυτά που τώρα εσύ θέλεις να μας πεις ή να μας κάνεις, εμείς τα ξέρουμε από πολύ παλιά.

« **Ό,τσ βρεξ ας κασιβάσ.**» Ό,τι θέλει ο Θεός ας κάνει, εμείς θα το δεχτούμε. Με τη φράση αυτή δεχόμαστε αδιαμαρτύρητα τη μοίρα μας.

« **Ο, τα γραφ δεν ξιγράφ.**» Το πεπρωμένο μας, η ζωή μας είναι από πριν καθορισμένη και πρέπει να δεχτούμε ό,τι κι αν γίνει. Μοιρολατρικά δεχόμαστε το μέλλον.

« **Ο, τα έβριξιν κατσέβασιν κι ό, τα βρίκιν πήριν.**» Λέγεται η παραπάνω φράση στην περίπτωση που δεχόμαστε μοιρολατρικά και αδιάφορα αυτό που έγινε ή που γίνεται.

« **Ο, τα ολ κι οι κωλ.**» Φράση με την οποία ειρωνευόμαστε κάποιον, που ενώ δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις, προσπαθεί να κάνει ό,τι κάνουν εκείνοι που μπορούν και αξίζουν.

« **Ο, τα τ'ορθ στουν κώλου του βαγ στου στόμα.**» Η φράση αυτή λέγεται σαν απάντηση στα απερίσκεφτα λόγια κάποιου.

« **Ου άνθρουπους δένι λουδ να τουν μυρίεις.**» Δεν μπορείς εύκολα να καταλάβεις το χαρακτήρα κάποιου. Ο άνθρωπος κρύβει μέσα του έναν ολόκληρο κόσμο που δύσκολα τον γνωρίζεις. Δεν είναι όπως ένα λουλούδι που το καταλαβαίνεις από τη μυρωδιά.

« **Ου άντρας να φέρυ μι του σακί κι η υναίκα να βγάν μι του βιλόν , χαλνάει του σπίτ.**» Όταν ο σύζυγος προσπαθεί και φέρνει τα χρήματα με το τσουβάλι, αλλά η σύζυγος είναι σπάταλη, τότε η οικογένεια αυτή πηγαίνει προς την καταστροφή.

« **Ου γέρους πααίν ή απού πέσιμου ή απού χέσιμου.**» Με τη φράση αυτή αναφερόμαστε στα αποτελέσματα των γηρατειών. Συνηθισμένο φαινόμενο είναι ένας γέρος να χάσει τη ζωή του από ένα πέσιμο αφού οι δυνάμεις του αδυνατούν να τον κρατήσουν όρθιο και τα κόκαλά του είναι εύθραυστα, αλλά και τα εγκεφαλικά επεισόδια κάνουν τους γέρους κατάκοιτους με όλα τα δυσάρεστα .

« **Ου διάουλους εχ πουλλά πουδάρια.**» Ο διάβολος, που κατά την παράδοση έχει πολλά πόδια και τρέχει παντού, μπορεί κάθε στιγμή να μας κάνει κακό. Πρέπει λοιπόν να είμαστε προσεκτικοί και επιφυλακτικοί σε κάθε μας ενέργεια.

« **Ου ένας του καρφί κι ου άλλους του πέταλου.**»

Όταν σε μια ομάδα ανθρώπων, ακόμα και σε μια οικογένεια, δεν υπάρχει συντονισμός και ο καθένας ενδιαφέρεται μόνο για

τον εαυτό του, τότε η ομάδα ή η οικογένεια οδηγείται σε διάλυση. Στην περίπτωση αυτή λέγεται η παραπάνω φράση.

« **Ου ήλιους ανέφκιν μια ξιαλ.**» Η τροχιά του ήλιου κάποτε ήταν, και είναι ακόμα, ένα είδος χρονομέτρου. Έτσι με τον ήλιο κανονίζονταν ο χρόνος της εργασίας, του φαγητού κ.λ.π. Με τη φράση αυτή ειδοποιούμε αυτούς που καθυστερούν, ότι η ώρα πέρασε και πρέπει να βιαστούν.

« **Ου ήλιους ψαιγ ια όλουν τουν κόσμου.**» Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να τρέφουμε τις ίδιες ελπίδες και να έχουμε τα ίδια όνειρα για τη ζωή. Ο Θεός εδώ συμβολίζεται με τον ήλιο και όπως ο ήλιος σκορπίζει το φως του και τη ζεστασιά του ίσα σε όλη τη φύση, έτσι και ο Θεός φροντίζει όλους τους ανθρώπους.

« **Ου Θεος αργάει αλλά δεν αστουχάει.**» Η Θεία δίκη που περιμένουμε να έρθει για να τιμωρηθεί μια αδικία μπορεί να αργήσει, αλλά πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι κάποτε θα αποδοθεί δικαιοσύνη.

« **Ου Θεος να μη σι μαράν.**» Σου εύχομαι να μη σου δώσει ο Θεός καμιά στενοχώρια που θα σε κάνει να μαραθείς.

« **Ου Θεος στου καλό κι η Παναγιά στ' αμπέλια.**»

Ευχόμαστε, σηκώνοντας το ποτήρι το κρασί, ο Θεός να μας οδηγεί πάντα στο καλό και η Παναγία να φυλάγει τα αμπέλια για να δίνουν πλούσιο τον καρπό τους.

« **Ου καβγάς ια του πάπλουμα.**» Τις περισσότερες φορές οι καβγάδες, ακόμα και οι πόλεμοι, έχουν σαν βαθύτερο αίτιο το οικονομικό συμφέρον. Ποιος θα μπορέσει να έχει μεγαλύτερα οφέλη. Το οικονομικό αυτό συμφέρον η παραπάνω φράση το παρομοιάζει με πάπλωμα που σκεπάζει δυο ή περισσότερους και ο καθένας προσπαθεί να τραβήξει μεγαλύτερο κομμάτι για τον εαυτό του.

« **Ου κάθι πάσα ένας μι του κάθι πάσα τσι τ.**»

Κανένας δεν είναι τέλειος. Ο καθένας έχει και κάποια ελαττώματα και κάποιες ιδιοτροπίες .

« **Ου καλός ου μύλους απ' όλα αλέθ.**» Η φράση λέγεται για εκείνον που δεν κάνει διάκριση στο είδος και στην ποιότητα

του φαγητού. Για εκείνον που τρώει ό,τι κι αν του προσφέρεις σε όποια ποσότητα και οποιαδήποτε ώρα.

« Ου κάλπικους ου παράς δε χάνιτσι.» Όπως το κάλπικο χρήμα δεν χάνεται, γιατί κανένας δεν το χρειάζεται και δεν το παίρνει, έτσι και ο άχρηστος άνθρωπος, στον οποίο αναφέρεται η φράση αυτή, δεν χάνεται, επιβιώνει πάντοτε.

« Ου κώλους τ ια άβραστου γάλα.» Όταν πίνουμε άβραστο γάλα παθαίνουμε ευκοιλιότητα. Για να μη συμβαίνει αυτό πρέπει ο οργανισμός μας να έχει την ικανότητα να αντέχει, αλλιώς δεν πρέπει να πίνουμε άβραστο γάλα. Με αφορμή αυτό, λέγεται η παραπάνω φράση για εκείνους που τολμούν να κάνουν πράγματα που είναι μεγαλύτερα από τις δυνάμεις τους.

« Ου λύκους εχ χουντρών σβέρκουν ια να καμν μόναχους τη δλεια τ» Για να μπορέσεις να επιβιώσεις μέσα σε ένα κόσμο ανταγωνιστικό, πρέπει να στηρίζεσαι στις δικές σου δυνάμεις.

« Ου λύκους ν αντάρα χαίριτσι.» ή **« Ου λύκους ν αναμπουμπούλα χαίριτσι.»** Ο κακός θέλει την αναστάτωση, την αναταραχή, μια ανώμαλη κατάσταση, γιατί σε μια τέτοια κατάσταση μπορεί να δράσει απαρατήρητος ή να εκμεταλλευτεί τις διάφορες ανάγκες των ανθρώπων, όπως ο λύκος θέλει την ομίχλη για να πλησιάζει το κοπάδι χωρίς να φαίνεται.

«Ου λύκους του μαλλί τ αλλάζ,γνώμ δεν αλλάζ.» Είναι πολύ δύσκολο να αλλάξει ο κακός χαρακτήρας κάποιου. Μπορεί συνήθειες και εμφάνιση να αλλάξει, αλλά ο χαρακτήρας του θα μείνει ο ίδιος. Όπως ο λύκος της παραπάνω φράσεως.

« Ου μουρός δεν εχ κδούνια.» Οι πράξεις μας και γενικά η συμπεριφορά μας είναι εκείνες που μας χαρακτηρίζουν. Ένας τρελός δεν χρειάζεται να έχει επάνω του κρεμασμένα κουδούνια για να ξεχωρίζει σαν τρελός, φτάνουν οι πράξεις του και η συμπεριφορά του. Την παραπάνω φράση τη λέμε στην περίπτωση που κάποιος συμπεριφέρεται αλλιώς από τους άλλους.

« Ου μουρός στουν ανήφουρου ή θα τρώει ή θα τραγδάει.» Με τη φράση αυτή αποδοκιμάζουμε τις ενέργειες των τρελών. Η λογική λέει ότι οι ενέργειές μας πρέπει να είναι ανάλογες με την περίπτωση, να μη κάνουμε πράγματα αταίριαστα.

« Ου Μπάτζιους κι ου Τζιαρούχς.»

« Ου Αλής κι ου Χούσους.»

Οι φράσεις αυτές λέγονται για να χαρακτηρίσουμε κακούς κυβερνήτες ή προϊσταμένους και γενικά μια εξουσία που αποτελείται από πρόσωπα άσχετα και ανίκανα.

« Ου νηστικός κουμμάτσια ουνειρεύιτσι.» Τη φράση αυτή τη λέμε για να αντικρούσουμε τα μελλοντικά σχέδια και προσδοκίες κάποιου που είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν.

« Ου νους τ στα περ' αμπέλια.» (Το μυαλό του ταξιδεύει πέρα εκεί στα αμπέλια.) Λέγεται για αφηρημένο που ενώ βρίσκεται κοντά μας το μυαλό του ταξιδεύει αλλού, ούτε βλέπει και ούτε ακούει.

« Ου νους τ στου κιχρί.» Πάντοτε από το μυαλό του περνούν πονηρές σκέψεις. Το μυαλό του είναι πάντοτε στις γυναίκες.

« Ου παπάς απού μ Πόλ, η παπαδιά μουλουγάει.» Μερικοί άνθρωποι θέλοντας να δείξουν ότι είναι ενημερωμένοι, μιλούν ανεύθυνα και απληροφόρητα, εμποδίζοντας και διαψεύδοντας πολλές φορές, άλλους, που ήταν παρόντες στα γεγονότα. Σ' αυτούς απευθύνεται η παραπάνω φράση.

« Ούτσι σκόρδου έφαγιν, ούτσι σκουρδές μυρίζ.» Η φράση λέγεται για εκείνους που ενώ έκαμαν κάποια παρανομία ή δημιούργησαν μια δυσάρεστη κατάσταση, θεωρούνται σαν να μη έχουν καμιά σχέση με ό,τι συνέβη. Παρουσιάζονται στην κοινωνία σαν αθώοι, κάνουν τον αδιάφορο και μάλιστα κριτικάρουν το γεγονός, επιρρίπτοντας ευθύνες σε άλλους.

« Ούτσι στου σχόριου, ούτσι στανάθιμα.» (Ούτε να με ευγνωμονείς, ούτε να με αναθεματίζεις.) Δεν θέλω να συμμετέχω σ' αυτήν τη διαδικασία, σ' αυτήν την υπόθεση. Η φράση αυτή λέγεται συνήθως όταν μας αναθέτουν να μεσολαβήσουμε για κάποιο συνοικέσιο και με τα λόγια αυτά αρνιόμαστε.

« **Ούτσι του διάουλου να ιδείς, ούτσι του σταυρό σ να κάμς.**» Η φράση λέγεται στη περίπτωση που κάποιος μας γίνεται πολύ φορτικός και δεν μπορούμε εύκολα να ξεφύγουμε απ' αυτόν. Οι συνέπειες μιας τέτοιας συνάντησης είναι δυσάρεστες. Να εύχεσαι να μη βρεθεί στο δρόμο σου ένας τέτοιος τύπος, όπως θα ευχόσουν να μη συναντήσεις ποτέ το διάβολο.

« **...Ου φίλους ια του φίλου του,
χίλια φλουριά μοιράζει.**

**Βάνει κι του κιφάλι του
κι δεν του λουγαριάζει ... »**

Οι παραπάνω στίχοι από σιατιστινό τραγούδι δείχνουν τη δύναμη μιας πραγματικής φιλίας.

« **Ου φόβους φλαγ τα έρμα.**» Ο φόβος, μήπως μας ιδούν και αποκαλυφθούμε, μας κάνει διστακτικούς να κάνουμε πράξη την ιδέα της κλεψιάς. Αυτό προστατεύει, φυλάγει, τα αφύλακτα σπίτια, περιβόλια, αμπέλια κ.λ.π.

« **Όχι κόκου, αβγό.**» Λέμε ειρωνικά τη φράση αυτή όταν κάποιος διαφωνεί λέγοντας τα ίδια πράγματα με άλλα λόγια. Όπως λέμε: « Όχι Γιάννη, αλλά Γιαννάκη.» (κόκου = αβγό στη γλώσσα των μικρών παιδιών.)

=====

ΤΑ ΣΚΛΙΑ

« *Οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου*» Το κρασί πράγματι μας φέρνει σε κατάσταση ευθυμίας και το τραγούδι, μαζί με τις αναθυμιάσεις του οινοπνεύματος, φτάνει στα χείλη. « *Εύτυχισμένοι*» όσοι έχουν την « *τύχη*» ν' ακούν τραγούδια μεθυσμένων. Αυτό συνέβαινε τακτικά σε μας. Στην απέναντι γειτονιά, εκεί προς τον Αη Γιάννη, έμενε ο *Νιώτας*, καλός οικογενειάρχης, εργατικός, αλλά είχε και το πάθος του κρασιού. Έτσι τακτικά τα βράδια που γυρνούσε από την ταβέρνα εκδήλωνε την ευθυμία του με τραγούδι δυνατό που θα τον ζήλευε ακόμα κι αυτός ο μυθικός Στέντωρας. Νόμιζε ότι τραγουδούσε, αλλά τα σκυλιά της γειτονιάς είχαν αντίθετη γνώμη. Στο άκουσμα του τραγουδιού αγρίευαν τόσο πολύ που με τα γαυγίσματά τους κάλυπταν τους ήχους του τραγουδιού. Τότε ο *Νιώτας* σταματούσε απότομα το τραγούδι και φώναζε στα σκυλιά:

- *Ουστ σκλια! Ισάς θ' ακούει ου κόσμους ή ιμένα ;*

=====



« **Παιίν λάου - λάου.**» Πηγαίνει σιγά - σιγά. Ενεργεί με ύπο-υλο τρόπο. Κρύβει τις προθέσεις του. Προσπαθεί να πετύχει αυτό που θέλει με πλάγια μέσα.

« **Πάγουσαν τα φίδια σ τς φουλιές.**» Σήμερα κάνει τόσο δυνατό κρύο που και αυτά τα φίδια πάγωσαν μέσα στις φωλιές τους. Η φράση λέγεται και σαν πρόβλεψη για τη μεγάλη πτώση της θερμοκρασίας που θα γίνει το βράδυ. « *απόψι θα παγώσω τα φίδια στις φουλιές .*»

« **Πάγουσιν ου Ραμαντάμς στου θέρου.**» Ειρωνική η φράση αυτή και λέγεται στην περίπτωση που κάποιος διαμαρτύρεται ότι κρυώνει ενώ η θερμοκρασία είναι αρκετά υψηλή. Λένε ότι κάποιος που ονομαζόταν Ραμαντάμης πάγωσε την εποχή του θέρους, μέσα στο μεσοκαλόκαιρο.

« **Παιζ ου λύκους μι τ' αρνί.**» Τη φράση τη λέμε στην περίπτωση που ένας αγώνας είναι άνισος. Μοιάζει με το παιγνίδι που κάνει ο λύκος με το αρνί, η νίκη θα είναι με το μέρος του ισχυρού.

« **Παληγουριά τουν άρρουστου, ώσπου να βγει η ψχη τ.**» Η φράση αυτή λέγεται σαν απάντηση, στα λόγια συμπαραστάσης κάποιου, από εκείνον που βρίσκεται σε δύσκολη κατάσταση και δεν ελπίζει αλλαγή ή βελτίωση. Ό,τι κι αν μας λένε, ό,τι υπόσχεση κι αν μας δίνουν, τα θεωρούμε αυτά μόνο λόγια παρηγοριάς.

« **Παλιά δλεια.**» Τελειωμένη δουλειά. Η υπόθεση έκλεισε και χάθηκε κάθε ελπίδα για να έχουμε ένα καλό αποτέλεσμα. Η δουλειά αυτή ανήκει πια στο παρελθόν μη την ψάχνεις.

« **Παλιά μλάρια, κινούρια πιρπατσιά.**» Οι συνήθειες των ανθρώπων μεγάλης ηλικίας είναι δύσκολο να αλλάξουν. Τον τρόπο βαδίσματος ενός γέρικου μουλαριού είναι αδύνατον να του τον αλλάξουμε.

« **Παλιός γάτους τρυφιδά πουντζίκια.**» Η φράση λέγεται για γέρους ή ανθρώπους κάποιας ηλικίας, που ζητούν τη συντροφιά νέων γυναικών.

« **Παναγιά μου κι Άη Σουτήρα, δωσ' μου μια κι ας ειν' κι χήρα.**» Μεταφορικά, ευχόμαστε να βρεθεί μια λύση στο πρόβλημά μας και ας μη είναι η ιδανική.

« **Παντού τα πάντα.**» Μη στενοχωριέσαι, αυτά δεν συμβαίνουν μόνο σε σένα, όλος ο κόσμος είναι ίδιος. Παντού συναντάς ανθρώπους με προβλήματα, ελαττώματα και παράξενες συνήθειες.

« **Παρά τρίχα.**» Λίγο χρειαζόταν για να γίνει κάτι.

« **Πάρι λόγουν σείρι κόψ' τουν.**» Η πρόταση που έκαμες, τα λόγια που είπες, είναι μόνο για το αποχωρητήριο.

« **Πάρι σκύλα απόυ κουπάδ κι κουρίτσ απόυ καλή μάνα.**» Πολύ σοφή η συμβουλή που μας δίνει αυτή η φράση. Μια κοπέλα για να ανταποκριθεί στις ανάγκες μιας σωστής οικογένειας σαν σύζυγος, πρέπει να έχει σαν παράδειγμα τη σωστή συμπεριφορά της μητέρας της. Για να μπορέσουμε να κάνουμε σκυλιά που να είναι καλοί φύλακες, πρέπει η μάνα τους να έχει ζήσει αρκετά χρόνια στη φύλαξη ενός κοπαδιού.

« **Παρ' του λόγου σ ουπίσ.**» Πάρε το λόγο σου πίσω, ανακάλεσε αυτό που είπες. Η φράση λέγεται όταν κάποιος είπε κάτι που μας προσβάλλει η που δεν είναι αλήθεια.

« **Πάρ' τουν στου γάμου σ, να σ' πει κι τ' χρον.**» Αυτός είναι σε θέση να σου ευχηθεί να ξαναπαντρευτείς του χρόνου. Άλλη μια φράση που λέγεται για να αποδοκιμάσουμε τα απερίσκεφτα και τα αλλοπρόσαλλα λόγια κάποιου.

« **Πάσα τρίχα κι κουμπί, τσούτσουλους κι μπαχαταζί**» Η φράση δεν έχει κανένα νόημα. Είναι σαν να λέμε «*από την Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα.*» Λέγεται στην περίπτωση που αυτά που ακούμε δεν έχουν καμιά σημασία.

« **Παστρικιά η βρώμου.**» Καθαρή η βρωμιάρα. Χαρακτηριστική φράση για μια κακή, ακατάστατη και αδιάφορη για την καθαριότητα, νοικοκυρά.

« **Πατω κι πόστα.**» Έμεινα ταπί. Πατίσαμε. Ξόδεψα τα χρήματά μου μέχρι την τελευταία δεκάρα. Αυτά και δεν έχω άλλα να σου δώσω.

« **Πάτεις καλαμιά, πάτεις κι χιόνι.**» Πάτησες καλαμιά από θερισμένο χωράφι, πάτησες και χιόνι. Στην περιοχή μας τα πρώτα κρύα του Φθινοπώρου έρχονται νωρίς και από τις πρώτες βροχές, μετά το θερισμό των χωραφιών, η θερμοκρασία πέφτει αρκετά. Δηλαδή ο χειμώνας εδώ επάνω έρχεται νωρίς.

« **Πε ν ισιάδα.**» Πες μου την καθαρή αλήθεια. Μίλησε τον ίδιο δρόμο της αλήθειας.

« **Πέρα βρεχ.**» Αυτός ο άνθρωπος δεν νοιάζεται για τίποτα. Δεν τον απασχολεί κανένα πρόβλημα. Ζει σε ένα δικό του κόσμο.

« **Περσέ έκλασιν φέτου βρώμισιν.**» Λέγεται στην περίπτωση που κάποιο γεγονός, που συνέβη πριν από πολύ καιρό, έρχεται τώρα στην επικαιρότητα.

« **Περσ πιρπατούσαμι κι φέτου κουλουσέρνουμέστσι.**» Στην αποτυχία, στην αναποτελεσματικότητα και στην οπισθοδρόμηση των προσπαθειών μας, αναφέρεται η φράση αυτή. Αντί να προχωρήσουμε μπροστά και να προκόψουμε, πάμε πίσω. Όμοια είναι και η φράση: « *Κάθε πέρσι και καλύτερα, κάθε φέτος και χειρότερα.*»

« **Πέσι πίτα να σι φάου.**» Υπάρχουν άνθρωποι νωθροί, τεμπέληδες, αδιάφοροι που τα πάντα τα περιμένουν να τους έρθουν σα δώρο από τον ουρανό. Δεν κάνουν καμιά προσπάθεια να βελτιώσουν τη ζωή τους. Η παραπάνω φράση λέγεται χαρακτηρίζοντας αυτούς τους ανθρώπους. « *Αυτός είναι πέσι πίτα να σι φάου.*»

« **Πήρα γκζοτ.**» Πήρα φόρα και δεν με σταματάει τίποτα.

« **Πήρα τουν απόθουρου μ.**» Το πήρα απόφαση πια. Δέχτηκα με καρτερία αυτό που μου συνέβη. Έφυγε από μέσα μου η αγωνία της προσμονής. Συμβιβάστηκα.

« **Πήριν τα βία .**» Προμήνυμα θανάτου. Η φράση αυτή λέγεται για έμψυχα και άψυχα που μπαίνουν στην τελική ευθεία

προς το τέλος της ζωής τους. Μας θυμίζει το Χριστό που όταν μπήκε στην Ιερουσαλήμ για το τελευταίο Πάσχα τον δέχτηκαν με βία, ήταν ένα προμήνυμα για το σταυρικό του θάνατο που θα επακολουθούσε.

« **Πιάτσι γνουστσκού να φάτσι τ' ζουρλού του βιο.**» Τρέξετε γνωστικοί για να φάτε του τρελού την περιουσία. Υπάρχουν άνθρωποι, που στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τη ματαιοδοξία τους, κάνουν δεξιώσεις και επιδείξεις πλούτου, ξοδεύοντας σημαντικά ποσά και πολλοί είναι εκείνοι που τους κολακεύουν για να καλοπερνούν. Στην περίπτωση αυτή λέγεται η παραπάνω φράση.

« **Πιε νιρό ναχς του κιφάλ σ γιρό.**» Πολλές είναι οι φράσεις που μας μιλούν για το κρασί. Αυτή εδώ μας λέει να αποφεύγουμε το κρασί και να πίνουμε μόνο νερό για να έχουμε το κεφάλι μας γερό.

« **Πιρασμέυ βρουχή κάπα δε χράζιτσι.**» Όταν η βροχή περάσει, η κάπα είναι άχρηστη. Η κάθε ενέργεια πρέπει να γίνεται έγκαιρα για να είναι αποτελεσματική. Όταν συμβεί κάτι τότε δεν χρειάζεται να μιλούμε γι' αυτό. Το παρελθόν δεν διορθώνεται πάντα.

« **Πίτα απόυ χιον.**» Με τη φράση αυτή θέλουμε να πούμε ότι η όλη προσπάθειά μας δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα επειδή δεν ήταν στηριγμένη σε σωστές βάσεις.

« **Πλάκα Τσιώτσια.**» Ξάπλωσε κάτω Κώστα. Με τη φράση αυτή συμβουλευόμαστε κάποιον να μη μιλήσει για την υπόθεση ή το γεγονός, να μείνει μακριά και να τα «*κάνει πλακάκια*».

=====

ΠΛΑΚΑ ΤΣΙΩΤΣΙΑ

Ο «*Νιάκους*» (Ιωάννης) κι ο «*Τσιώτσιας*» (Κώστας) γνωστοί κλεφτοκοτάδες, πήγαν ένα βράδυ να κλέψουν σταφύλια από την κληματαριά « *τ Νιώτα τς Στασιάς* », που ήταν μέσα στη αυλή του σπιτιού. Δεν πρόλαβαν όμως να κόψουν πολλά γιατί με το θορυβο που έκαναν ξύπνησαν τον σπιτονοικοκύρη, που τους αγνόησε με την πρώτη ματιά που έριξε από το παράθυρο. Ξεκρέμασε το ντουφέκι τύπου «*γκρα*» και σιγά βγήκε στην αυλή και έριξε μια ντουφεκιά στον

αέρα, μόνο και μόνο για να τους φοβηρίσει. Με τη ντουφεκιά ο *Νιάκος* ξάπλωσε κάτω στις πλάκες της αυλής, ο *Τσιώτσιας* όμως τα έχασε και έμεινε όπως ήταν όρθιος. Τον είδε ο *Νιάκος* και του φώναξε την παραπάνω φράση « *Γλάκα Τσιώτσιας*» Ο *Νιώτας τς Στασιάς*, ο σπιτονοκοκύρης γέλασε με τη στρατηγική του *Νιάκου* και επειδή δεν είχε ύπνο, πήρε μια καρέκλα κάθησε στο πλατύσκαλο, έβγαλε τη νταμπιακίερα έστριψε τσιγάρο και σα να μη συνέβαινε τίποτα απολάμβανε τη δροσιά της καλοκαιρινής βραδιάς. Οι δράστες απέναντί του ξαπλωμένοι κάτω περίμεναν. Η αγωνία τους μεγάλωνε, η ώρα δεν περνούσε, ύστερα από αρκετή ώρα η υπομονή τους εξαντλήθηκε και ξαψνικά χωρίς να σηκώσει το κεφάλι ο *Νιάκος* φώναξε «*Να καφαλώσουμι τώρα;*» Ο σπιτονοκοκύρης ξαναγέλασε και καλόκαρδα τους άφησε να φύγουν.

=====

« **Πιρσνά κουμμάτσια φιτσισινές δαγκουσιές.**» Η φράση λέγεται όταν κάποιος αναφέρεται σε περασμένα γεγονότα που έχασαν πια την επικαιρότητα.

« **Ποιο δάχλου να κοψ κι δε θα σι πουνέσ.**» Λέγεται για τους γονείς που αγαπούν όλα τους τα παιδιά το ίδιο και δεν θέλουν σε καμιά περίπτωση να αδικήσουν κανένα. Πονούν και υποφέρουν το ίδιο, όταν κάποιος από τα παιδιά τους πάθει κάτι.

« **Ποιός γκαβός δε θελ τα μάτσια τ.**» Όλοι μας θέλουμε να έχουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε. Κάθε προσφορά δεκτή.

« **Ποιός χέσκιν στου βρακί μ.**» Η φράση απευθύνεται κοροϊδευτικά σ' εκείνον που ψάχνει να βρει την αιτία αλλού, ενώ είναι ο ίδιος υπεύθυνος, για κάποιο πράγμα που χάθηκε ή για κάποια ζημιά που έγινε.

« **Πότσι βιάσκιν η νυφ; του βραδ του Σαββάτου.**» Με τη φράση αυτή χαρακτηρίζουμε τις βιαστικές ενέργειες κάποιου που δεν φρόντισε να προετοιμαστεί στον κατάλληλο χρόνο. Όπως η νύφη στην παραπάνω φράση, που βιάζεται να προετοιμαστεί την παραμονή του γάμου της.

« **Πότσι μήλα, πότσι φύλλα.**» Στη ζωή μας άλλοτε έχουμε ευκαιρίες που πρέπει να τις εκμεταλλευόμαστε και άλλοτε αποτυχίες που κι αυτές πρέπει να τις αντιμετωπίζουμε. Πότε

έχουμε μήλα και πότε μόνο φύλλα, μας λείπει η παραπάνω φράση. Με την ίδια σημασία λέγονται και οι παρακάτω φράσεις : « *Πότσι Πάσχα, πότσι χάσκα.*» και « *Δένη κάθι μέρα τς μάνας σ η χαρά.*»

« **Πότσι να ιράσου να πινιούμι.**» Πότε να γίνω γέρος για να μπορώ να καυχώμαι. Οι γέροι έχουν τη συνήθεια να κριτικάρουν τη συμπεριφορά των νέων και να φέρνουν σαν παράδειγμα τα κατορθώματα και τη συμπεριφορά τη δική τους όταν ήταν νέοι. Σαν αντίλογος λέγεται η παραπάνω φράση, γιατί ένας γέρος μπορεί να λείπει ό,τι θέλει, μια που δεν υπάρχουν μάρτυρες και αποδείξεις, που θα τον διαψεύσουν.

« **Πότσι πινεύκιν του κακό ; Όταν είδιν του χειρότσιρου.**» Το κακό είναι πάντα κακό. Όταν όμως συγκριθεί με ένα μεγαλύτερο κακό τότε το πρώτο μας φαίνεται καλό το επαινούμε και το προτιμούμε από το δεύτερο. Σ' αυτό το συμπέρασμα καταλήγει η παραπάνω φράση.

«**-Πού ήσαν; -Κάμπουθινά. -Τσι έφκιανις; -Κάντζίπουτα.** » (-Πού ήσουν; - Πουθενά. -Τι έκανες; -Τίποτα.) Ένας διάλογος που μας λέει ότι οι προσπάθειες και οι κόποι σου δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα. Ύστερα από όλα αυτά βρίσκεσαι πάλι στην αρχή της προσπάθειας.

« **Πού πααίντσ έρμου βιο ; -Πάου να ρμάξου κι άλλου.**» Μια αδικία ή μια κλεψιά έχει πάντοτε κακά αποτελέσματα. Η ξένη και απροσπάτευτη περιουσία, που την αρπάζουμε παράνομα, θα έχει σαν συνέπεια να καταστρέψει και τη δική μας, μας λείπει η παραπάνω φράση.

« **- Πού πααίντσ κουτσουπέτνι; - Πααίνου σι μ Πολ.** - **Άμα σ αφήκν τράβα κι παραπέρα.**» Ο διάλογος αυτός λέγεται ειρωνικά για εκείνους που καταστρώνουν μεγάλα σχέδια τα οποία δεν θα πραγματοποιηθούν, μια που οι δυνάμεις και οι ικανότητες που διαθέτουν είναι λίγες.

« **Πούσι; Ιάμι.**» Πού είσαι ; Να εδώ είμαι. Αυτό το λέμε για να δείξουμε ότι σε κάθε περίπτωση που θα χρειαστούμε την παρουσία και τη συμπαράσταση κάποιου θα βρούμε αμέσως ανταπόκριση. Οι σχέσεις μας είναι πολύ καλές.

« Προσκυνάει κατά ηλιού.» Προσκυνάει κατά τη μεριά του ηλιού. Όταν η ζωή κάποιου είναι εύκολη και κάθε πρόβλημά του λύνεται εύκολα και σωστά, τότε λέμε την παραπάνω φράση. Λέμε ότι αυτός προσκυνάει ανατολικά, κατά τη μεριά του ηλιού γι αυτό του έρχονται όλα βολικά.

« Πρώτα βγαιν η ψχη κι ύστσιρα του χούι.» Η φράση λέγεται για εκείνους που δεν μπορούν να αλλάξουν διάφορες κακές συνήθειες. Αν και τα χρόνια τους πέρασαν συνεχίζουν να είναι κακοί και δύστροποι.

« Πρώτα ριξ κι ύστσιρα πε όπα.» Εξασφάλισε πρώτα την επιτυχία των προσπαθειών σου και μετά κόμπαζε και κάνε όνειρα για το μέλλον.

« Πώς κι τσι.» Πώς και γιατί; Με τη φράση αυτή θέλουμε να μάθουμε την κάθε λεπτομέρεια για κάποιο γεγονός ή για κάποια κατάσταση. Την ίδια φράση λέμε και για τις υπερβολικές φροντίδες και περιποιήσεις κάποιου. Ακόμα την ίδια φράση τη χρησιμοποιούμε για να δείξουμε ότι κάποιον τον έχουμε σε μεγάλη ακτίμηση και λαχταρούμε μη του συμβεί κανένα κακό. « Τον έχουμε στα όπα-όπα»

=====

-Πώς κι τσι ήρθις στου μαχαλά μας;
-Νι κοιτάει στα μάτσια. Θέλ να τς φκιασ όλα τα χατσίρια. Ν εχπώς κι τσι.

=====

« -Πώς πααίν κόρακα τα πιδιά σ ; -Όσου πααίν κι μαυρίζν. » Η φράση λέγεται για τον ανεπρόκοπο που η μια αποτυχία διαδέχεται την άλλη και όλα πηγαίνουν στραβά και ανάποδα. Οι προσπάθειές του μοιάζουν με τα παιδιά του κόρακα που όλο και μαυρίζουν.

« -Πώς πααίν οι στραβοί στουν Άδη; -Ένας ακατόπ τουν άλλου.» Πολλές φορές παρασυρόμαστε από εξωτερικούς παράγοντες και κάνουμε πράγματα που η λογική μας δεν θα το επέτρεπε. Πολλές φορές ακολουθούμε τους πολλούς, όπως οι τυφλοί, που χωρίς να βλέπουν πού πηγαίνουν, τραβάνε κατ'ευθείαν στον Άδη. -

=====

ΤΑ ΜΩΡΑ

Η λέξη «μωρός» στη Σιάτιστα σημαίνει τρελός, άμυαλος, χαζός. Αντίθετα η λέξη «γνουμκός» σημαίνει γνωστικός, μυαλομένος, συνετός. Ήταν πολύ βαρύ στη Σιάτιστα, το να χαρακτηρίσεις κάποιον με τη λέξη «μωρός». Τα τελευταία όμως χρόνια με το «ανακάτεμα» των ανθρώπων, ανακατεύτηκαν και τα ήθη και τα έθιμα. Οι λέξεις σταμάτησαν να μας απασχολούν σαν έννοιες και δεν χρειάζεται σήμερα να ψάχνεις για το σωστό. Φτάνει να «τη βρίσκεις» μ' αυτά που λες. Τέλος πάντων. . . . Απ' αυτόν τον κανόνα δεν μπόρεσε να μείνει έξω και η Σιάτιστα. Πολλά άλλαξαν και ανάμεσα σ' αυτά και η λέξη «μωρός». Παντού ακούς συνέχεια: « -Τι κάνει το μωρό σου; », « -Πως λεν το μωρό σου; », « -Τι καλά μωρά που έχεις. » κ.λ.π.

Αν αυτά ακουγόταν στη Σιάτιστα πριν λίγα χρόνια θα δημιουργούσαν σοβαρή παρεξήγηση.

Μιά τέτοια παρεξήγηση έγινε κάποτε.

Πριν από αρκετά χρόνια, κάποιος περαστικός φιλοξενήθηκε από μια σιατιστινή οικογένεια. Ανάμεσα στα τυπικά που λέγονται συνήθως στην αρχή, ο ξένος ρώτησε την οικοδέσποινα : « - Πόσα μωρά έχετε ; » Η Σιατιστινή μάνα ακούγοντας κάποιον να χαρακτηρίζει τα παιδιά της «μωρά» πετάχτηκε επάνω και παραμερίζοντας την πατροπαράδοτη σιατιστινή φιλοξενία απάντησε θυμωμένη: « -Πάρι του λόγους ουπίς. Έχου πέντζι πιδιά κι τα πέντζι γνουμκά.» και συνέχισε μωρμουρίζοντας. « Ακους ικέι να μ' πει τα πιδιά μ μωρά. Δεν του χουράει του μυαλό μ. Να τσακοτσεί κι να φυχ απού του σπίτσ. »

Ευτυχώς που εκεί ήταν ο σύζυγος και με πολλή προσπάθεια εξήγησε στη γυναίκα του τι εννοούσε με τη λέξη « μωρά ».

=====

--= Ρ =--

« **Ράμμα ήταν κι κόπκιν.**» Ήταν κλωστή και κόπηκε. Μια παρεξήγηση έγινε αφορμή να κοπεί, σαν κλωστή, κάθε επαφή μεταξύ μας. Μια κακή συνήθεια κόπηκε απότομα, σαν να ήταν κλωστή.

=====

- Απού τότσι που τούπα να μ' γραψ του χουράφ, ράμμα ήταν κι κόπκιν, δεν ξαναπάτσιν στου σπίτσ.

=====

« **Ρίθκα τ' αυλάκ.**» Πέρασα μια δύσκολη κατάσταση ή μια επικίνδυνη φάση της ζωής μου. « **Πέρασα τον Ρουβίκωνα.**»

« **Ρίξ' του στου παναλαφρύτσκου.**» Ρίξε έξω τη στενοχώρια που σε βασανίζει. Πρέπει να αντιμετωπίσεις το πρόβλημα που σ' απασχολεί με πολλή ελαφρότητα. « **κάνε την παλαβή.**»

« **Ρίχνου τον ιφτουρά.**» Επιρρίπτω ευθύνες σε κάποιον. Κατηγορώ κάποιον που υποψιάζομαι ότι έκαμε τη ζημιά.

« **Ρουδάν η γλώσσα τς.**» Αυτή η γυναίκα έχει ακατάσχετη φλυαρία. Μιλάει συνέχεια.

« **Ρούμκουσ πέτσινους.**» Ζηηρός, καλοθρεμμένος, πολύχρωμος πετεινός. Έτσι χαρακτηρίζουμε εκείνον που συνέχεια παρενοχλεί τις γυναίκες, όπως ο πετεινός τις κότες.

« **Ρώτσι κι τουν μπάρμπα μ τουν ψεφτσ.**» Η φράση λέγεται για όποιον προσπαθεί να γίνει πιστευτός, γι' αυτά που λέει, επικαλούμενος τη μαρτυρία άλλου προσώπου που κι αυτό δεν είναι της απόλυτης εμπιστοσύνης.

--= Σ =--

« **Σ αγαπώ κυρά μ να κλαντς, μα να μη του παρακάντς.**» Επειδή σε αγαπώ, ανέχομαι πολλές φορές τις ιδιοτροπίες σου και φροντίζω να ικανοποιήσω τις απαιτήσεις σου, αλλά σε παρακαλώ πολύ, αυτό δεν πρέπει να παραγίνεσαι. Κάθε πράγμα έχει τα όριά του.

« **Σαγλάμκ δλεια.**» Σίγουρη δουλειά, δυνατή κατασκευή.

« **Σάματσ θα τουν βλαψ η γνωσ.**» Αυτός είναι σε θέση να κάμει επικίνδυνα και καταστροφικά πράγματα, αφού δεν έχει επίγνωση των πράξεών του.

« **Σάματσ τούβαλα του μαχαίρ στου λιμό.**» Γιατί διαμαρτύρεται αυτός ; Μήπως τον απείλησα ότι θα του κόψω το λαιμό με μαχαίρι ; Εγώ μια κουβέντα είπα.

« **Σαν η κότα στου μύλου.**» Μια πετυχημένη παρομοίωση ενός ανθρώπου, που απολαμβάνει όλα τα «καλά» γύρω του, όπως μια κότα που ζει σε μύλο, με τη γη στρωμένη με όλα τ' αγαθά.

« **Σαν κουριμένου κασίκ.**» Η παρομοίωση αυτή λέγεται όταν κάποιος ή κάποια κόψει πολύ κοντά τα μαλλιά.

« **Σαν ξένου παραμύθ.**» Με την παρομοίωση αυτή χαρακτηρίζεται κάποιος που βρίσκεται σε μια συγκέντρωση, σε μια ομάδα ή και μέσα σε μια οικογένεια, αλλά μένει στο περιθώριο της όλης δράσεως, δεν τον υπολογίζει κανένας. Είναι εκεί σαν ξένος, χαμένος και μόνος.

« **Σαν ξιαλμένους άγιους.**» Αυτός έχει μια άσχημη όψη και μοιάζει σαν άγιο από παλιά μισοκατεστραμμένη τοιχογραφία.

« **Σαν ου Θεος να φλαξ.**» Φράση χαρακτηριστική που θέλει να περιγράψει την πολλή άσχημη κατάσταση που βρίσκεται

κάποιος. Να σε φυλάγει ο Θεός να μη βρεθείς ποτέ σ' αυτή την κατάσταση

« **Σαν ου μούτους στου τσουρί.**» Όπως ο μουγκός που δεν χάνει το χρόνο του για να μιλήσει αλλά τρώει ασταμάτητα, έτσι παρομοιάζεται και όποιος εργάζεται ασταμάτητα για να τελειώσει κάτι που κάνει.

=====

- *Τσι φκιαν μπρε ου Νιώτας μέσα; Έχου μέρις να τουν ιδώ.*

- *Ια έπισιν μι τα μούτρα στου διάβασμα. Σαν ου μούτους στου τσουρί.*

=====

« **Σαν ου παπάς μι του σταυρό.**» Η φράση λέγεται όταν κάποιος κάνει μια πολύ βιαστική επίσκεψη.

« **Σαν τουν κούκου.**» Άλλη μια γνωστή φράση που αναφέρεται σ' όποιον μένει μόνος. Ζει έτσι από δική του επιλογή ή διάφορες συνθήκες της ζωής τον ανάγκασαν να ζει έτσι.

« **Σαν του ακλι στ' αμπέΔ.**» Τον εκτέλεσαν όπως σκοτώνουμε ένα σκυλί και το πετάμε στην άκρη του αμπελιού, χωρίς να λογοδοτήσουμε για την πράξη μας αυτή.

« **Σαράντα πουντζίκια στουν άλτσου.**» Η παραπάνω φράση λέγεται για κάποιον που συμπεριφέρεται με ύφος υπεροπτικό. Για κάποιον που ξεχνά την θέση του και την κοινή καταγωγή του και γίνεται σοβαρός και ακατάδεκτος σαν να έχει και να τραβά πίσω του σαράντα ποντικούς δεμένους σε αλυσίδα.

« **Σα σούπαν καλά χουρεύς, αρχίντισις να συγκαθίειζ.**» Η φράση λέγεται για μερικούς που με τον παραμικρό έπαινο ή με το διορισμό σε μια θέση, νομίζουν ότι έγιναν ξαφνικά ανώτεροι και δείχνουν υπερβολικό ζήλο. Λέγεται επίσης και στην περίπτωση που μερικοί εκμεταλλεύονται την καλοσύνη και την αγάπη κάποιου και γίνονται όλο και περισσότερο απαιτητικοί.

« **Σαν τς ζουρλής τα μαλλιά.**» Όπως τα μαλλιά της τρελής είναι αχτένιστα και πάντα ανακατωμένα, έτσι και τα πράγματα στο σπίτι, στο κατάστημα, στο γραφείο είναι ακατάστατα. Δεν βρίσκεις αρχή και τέλος.

« **Σ' αυτό του πλιβρό να κοιμάσι.**» Μην ελπίζεις ότι θα σε βοηθήσει αυτός που σου υποσχέθηκε βοήθεια ή ότι η υπόθεσή σου θα τελειώσει με επιτυχία. Μη στηρίζεις τις ελπίδες σου αυτού και μη επαναπαύεσαι. Σ' αυτό το πλευρό να μη κοιμάσαι.

« **Σ' ένα κουλουκούθ κλαν.**» Η φράση αυτή λέγεται για να δείξει ότι μεταξύ τους υπάρχει απόλυτη ταυτότητα σε ιδέες, επιθυμίες, όνειρα, επιλογές. Ότι έχουν τα πάντα κοινά.

« **Σ' έχου ιδεί.**» Συμβουλή με απειλητικό τρόπο. Πρόσεξε τη συμπεριφορά σου, θα σε παρακολουθώ.

« **Ση μ πέτρα να φτρωγ.**» Ευχή που λέγεται όταν απολαμβάνουμε ένα ποτήρι καλό σιατιστινό κρασί. Στην πέτρα να φυτρώνει αυτό το κλήμα που έκαμε αυτό το κρασί.

« **Σι καλή μιριά.**» Τα χρήματα που σου έδωσα, εύχομαι να τα ξοδέψεις για καλό σκοπό.

« **Σι κατούρσιν στ' αφτσιά.**» Αυτός έδειξε μεγαλύτερες ικανότητες από σένα και ανέβηκε πνευματικά και σωματικά έτσι ώστε να μπορέσει να σε ξεπεράσει. Από το ύψος αυτό μπορεί να σου κατουρήσει τ' αφτιά.

« **Σι ξένουν κώλου σαράντα δικανίκια.**» Η φράση λέγεται όταν κάνουμε κριτική στους άλλους, προτείνουμε λύσεις και κάνουμε υποδείξεις για το τι πρέπει να γίνει. Όλα αυτά βέβαια είναι για τους άλλους και όχι για μας. Οι άλλοι είναι ένοχοι, οι άλλοι πρέπει να λύσουν τα προβλήματά τους με τις δικές μας υποδείξεις. Σε ξένο κώλο μπορούμε να δώσουμε και σαράντα βουρδουλιές, εμείς δεν θα πονέσουμε, οι άλλοι θα πονέσουν.

« **Σι ξένου φαΐ άλας μη ριχντς.**» Να μη ανακατεύεσαι σε ξένες υποθέσεις.

« **Σιούκου - σιούκου, κάτσι - κάτσι.**» Αυτό λέγεται για κάποιον που είναι πειθήνιο όργανο κάποιου άλλου, για κάποιον που δεν έχει δική του θέληση και πρωτοβουλία.

=====

- *Φκιαν τουν άντρα τς ό,τσ θελ. Τουν εχ σιούκου - σιούκου, κάτσι - κάτσι.*

=====

« **Σιούκουσι τσ σκούφια σ κι βάρα μι.**» Η φράση λέγεται σε κάποιον που κατηγορεί τους άλλους για ελαττώματα και πράξεις, ενώ ο ίδιος είναι χειρότερος. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να ειπωθεί και η φράση « *ια ου καλός.*»

« **Σιούκου ισύ να κάτσου ιγώ.**» Σήκω εσύ για να καθίσω εγώ στη θέση σου. Άλλη μια παράλογη απαίτηση.

« **Σι πααίγ στου πουτάμ κι σι φερν απόστουν.**»

Με τη φλυαρία του, τη διπλωματία του και την πονηριά του σε κάνει να αλλάξεις το πρόγραμμά σου και τους σκοπούς σου. Σε πηγαίνει μέχρι το ποτάμι για να πεις νερό και σε κάνει να ξεχάσεις τη δίψα σου και να γυρίσεις πίσω διψασμένος.

« **Σι πλάει κι σ αγουράζ.**» Είναι πολύ έξυπνος και έχει μεγάλη διπλωματία ώστε να μπορεί να σε πείθει και να σε παρασύρει εκεί που θέλει. Μπορεί δηλαδή να σε πουλήσει ακριβά και να σε αγοράσει φθηνά και μ' αυτό να κερδίσει διπλά.

« **Σι τρώει ου κώλους σ** » Δεν ησυχάζεις. Δεν κάθεσαι φρόνιμος. Θέλεις να ανακατεύεσαι σε ξένες υποθέσεις. Πηγαίνεις γυρεύοντας να βρεις το μπελά σου.

« **Σκληκ εχ στου κώλου τ .** » Λέγεται για άνθρωπο νευρικό και ανήσυχο με μεγάλη κινητικότητα που δεν μπορεί να μείνει ήρεμος για λίγη ώρα. Συνεχώς κινείται σαν να έχει κάποιο σκουλήκι που τον ενοχλεί.

« **Σκληκ τς ης** » Πολύ εργατικός σαν το σκουλήκι της γης.

« **Σκλι που γαβγίζ μη του φουβάσι.**» Όταν ακούς μεγάλα λόγια και φοβερές απειλές να μη δίνεις σημασία, δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα. Σκυλί που γαβγίζει να μη το φοβάσαι, δεν δαγκώνει. Εκείνος που θέλει να σου κάνει κακό δεν φωνάζει.

« **Σκότουνι μουροί πλήρουνι τζιριμέδισ.**» (Σκότωνα τρελούς και πλήρωνε γι' αυτό πρόστιμο.) Τη φράση αυτή την λέμε όταν οι προσπάθειές μας για να συνετίσουμε κάποιον που είναι πεισματάρης ή έχει μωρές ιδέες, δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα. Μια τέτοια προσπάθεια πολλές φορές μας δημιουργεί προβλήματα.

« **Σκώθηκαν τα πουδάρια να βαρέσν του κιφάλ.**»

Η φράση λέγεται όταν κάποιος ή κάποιιοι αναλαμβάνουν πρωτοβουλία και κινούνται εναντίον στη θέληση κάποιου μεγαλύτερου ή ισχυρού ή όταν εκείνοι που θεωρούνται μικροί και ασήμαντοι εκφέρουν τη γνώμη τους η θέλουν να επιβάλλουν τις ιδέες τους.

« **Σκώθκιν μι τουν κώλου σιαπάν.**» Η φράση αυτή αναφέρεται σ' εκείνον που από το πρωί που σηκώθηκε από το κρεβάτι γκρινιάζει συνέχεια.

« **Σμα - κουντά.**» Αυτό το λέμε για να αποδοκιμάσουμε κάποιον που παρομοιάζει ανόμοια και άνισα πράγματα

« **Σούρθιν ένα κακό; καρτσέρα κι άλλου.**» Όταν σου έρθει ένα κακό περίμενε να σου έρθει κι άλλο. Η φράση αυτή είναι μάλλον παραλλαγή του αρχαίου ρητού : « *Ενός κακού μύρια έπονται.* »

« **Σπαράξ απ' τουν τόπου σ.**» Κουνήσου από τη θέση σου για να μη σε βρει η συμφορά ή το κακό που τώρα αναφέραμε . Όμοια είναι και οι φράση: « *χτύπα ξύλο.*»

« **Στάθακ μπόσκους.**» (Έμεινα χαλαρός.) Δεν πήρα στα σοβαρά την υπόθεση, δεν πονηρεύτηκα για να κάνω καλύτερη συμφωνία μαζί του και τώρα πληρώνω την απερισκεψία μου αυτή. Δεν περίμενα να έχει τόση δύναμη και στάθηκα χαλαρός.

« **Στου καλό του κριάρ κριμνούν του κδου.**» Είναι συνηθισμένο το φαινόμενο να κακολογούνται άτομα που έχουν ικανότητες και ηγετικά προσόντα. Σ' αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούμε την παραπάνω φράση σαν αντίλογο. Με την ίδια σημασία λέγεται και η φράση : « *Στην καρπερή την καρυδιά πετούμε περισσότερες πέτρες .* »

« **Στου πάτου ξουρίζν του γαμπρό.**» Με τη φράση αυτή εννοούμε ότι στο τέλος θα φανούν τα αποτελέσματα των πράξεών μας. Στο τέλος θα πληρώσουμε για τα σφάλματα που κάναμε.

« **Στρώσι τουν κώλου σ.**» Άφησε την τεμπελιά και στρώσου στη δουλειά. Πάρε την απόφαση να δουλέψεις, να διαβάσεις ή να κάνεις κάτι στη ζωή σου.

« **Σφάξι μ αγά μ ν' αγιάσου.**» Μερικές φορές, ενώ μπορούμε να αποφύγουμε μια ταλαιπωρία, δεν το κάνουμε, από πείσμα, από υστεροφημία ή για εκδίκηση. Με τη φράση αυτή δείχνουμε ότι πηγαίνουμε γυρεύοντας. Θέλουμε να ηρωποιηθούμε.

« **Σφίξι τα λουριά σ.**» Συγκεντρώσου. Πάρε τη μεγάλη απόφαση. Μη μένεις χαλαρός και αδρανής.

« **Ξ χασ κι σ φεξ .**» (Στη χάση και στο γέμισμα του φεγγαριού.) Σε αραιά χρονικά διαστήματα. «*Αραιά και που.*»

« **Σώθκαν τα ψέματα.**» Επιτέλους ήρθε η στιγμή που οι κόποι μας και οι προσπάθειές μας, έφεραν το αποτέλεσμα που περιμέναμε. Δεν θα ταλαιπωρηθούμε άλλο. Θα πραγματοποιηθεί το όνειρό μας. Σταμάτησε επιτέλους η τύχη να μας λείει ψέματα.

« **Σώθκιν του λαδ απ' του καντζήλ.**» Πέθανε αφού τελείωσαν οι ημέρες της ζωής του.

« **Σώπτα κι μούλουι.**» Μη μιλάς καθόλου. Έγινε αυτό που ήθελες.

== T ==

« **Τ' αβγά δεν τ' αλουνίζν, τα τσηγανίζν.**»

Η φράση λέγεται για εκείνους που νομίζουν, ότι μπορούν εύκολα να τελειώσουν μια δύσκολη δουλειά, χωρίς να έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις και την ανάλογη πείρα.

« **Τ' αγγειά σ γουμάρα.**» (Φόρτωσε τα υπάρχοντά σου στη γαϊδάρα και φύγε.) Αυτή τη φράση τη λέμε όταν θέλουμε να διώξουμε κάποιον από την παρέα.

« **Τ' αγγειά τ καρδάρια.**» Χαρακτηριστική φράση για άτομο που αδιαφορεί για τις συμβουλές και τις παρακλήσεις των άλλων και δεν δεσμεύεται με υποσχέσεις. Πάντα κάνει αυτό που τον ευχαριστεί. « **Δεν ιδρώνει τ' αφτί του.**»

« **Τ' αγώι ξυπνάει τουν αγουγιάτσ.**» Η όρεξη για δουλειά και το κέρδος που θα προκύψει απ' αυτήν, κάνει τον εργατικό άνθρωπο να ξυπνά πρωί και με όρεξη να αρχίζει δουλειά.

« **Τα δέουντα.**» ή « **Τα πριπούμενα.**» Μια συνηθισμένη έκφραση στην καθημερινή κουβέντα στη Σιάτιστα. Είναι σαν να λεν: «**σε παρακαλώ διαβίβασε τους χαιρετισμούς που πρέπει στην οικογένειά σου.**»

« **Τάιζι σκλι του χειμώνα, να σι τρώει του καλουκαίρ.**» Τη φράση τη λέμε για να τονίσουμε την αχαριστία του κακού ανθρώπου, που όταν είχε ανάγκη του προσφέραμε όλη τη φροντίδα, τη στοργή και τη βοήθειά μας και έπρεπε να δείξει ευγνωμοσύνη γι' αυτό, αντίθετα όταν βρήκε ευκαιρία μας έκαμε μεγάλο κακό.

« **Τα θελ ου κώλους τ .**» Με τη θέλησή του μπερδεύεται σε περιπέτειες. Όπως λέμε « *πηγαίνει γυρεύοντας.*»

« Τα κακάρουσιν.» Πέθανε ή αδρανοποιήθηκε από το φόβο του. Παράτησε κάθε προσπάθεια για δράση. Παραδόθηκε.

« Τάκαμιν ουπανουθιότ.» Από το φόβο του τα έκαμε επάνω του.

«Τ' ακριβό του κρέας του τρων τα σκλια.» Όταν ο κρεοπώλης πουλά το κρέας ακριβά τότε μένει απούλητο, χαλάει και το πετάμε στα σκυλιά. Το κάθε είδος πρέπει να έχει μια λογική τιμή για να πουληθεί. Γενικά πρέπει να αξιολογούμε καλά κάθε πράγμα, για να το αξιοποιούμε και σωστά.

« Ταμ τουρλιού μαλιφατούρα.» Τα εμπορεύματά του (η μαλιφατούρα) είναι ανακατεμένα σαν τα λαχανικά στο φαγητό «τουρλού». Με τη φράση αυτή χαρακτηρίζουμε τα ανακατεμένα λόγια που δεν έχουν ειρμό. Τα μπερδεμένα γεγονότα, την ανακατωσούρα, την αταξία.

« Τα πιδιά τρων τα μήλα κι οι γιρόντζι μουδιάζν τα δόντζια.» Οι γέροι συνήθως διαφωνούν, ενοχλούνται και γκρινιάζουν με τη συμπεριφορά των νέων. Δεν εγκρίνουν τις ιδέες και τις πράξεις των. Ξινίζονται σαν να είναι αυτοί που τρώνε τα ξινά μήλα.

« Τα πουλλά τα λόια είναι φτώχεια.» Τα πολλά λόγια δείχνουν φτώχεια πειστικών επιχειρημάτων. Αν κάποιος από ιδιοτροπία δεν θέλει να καταλάβει αυτά που του λέμε τότε χάνουμε τον καιρό μας. Οι αρχαίοι έλεγαν: « των φρονίμων ολίγα.»

« Ταχιά να φεξ.» Εύχομαι να περάσει ήσυχα η βραδιά. Μακριά οι σκέψεις και οι φροντίδες που μου χαλούν τον ύπνο.

« Ταχιά τουν κλαιν.» Μετά έρχονται τα δυσάρεστα αποτελέσματα των πράξεών μας. Αύριο θα κλαίμε για τα σημερινά σφάλματά μας.

« Τάχουμι τα μσα.» Η φράση αυτή λέγεται σε στιγμή αμηχανίας και στενοχώριας, όταν, μεταξύ των άλλων φροντίδων και προβλημάτων που έχουμε, μας συμβεί ξαφνικά κάποιο καινούριο κακό.

« Τ' απί του ξιδ τ'αγγειό τ χαλνάει.» Την παραπάνω φράση τη λέμε για εκείνους που είναι ευέξαπτοι, συγχύζονται και θυμώνουν έντονα, με αποτέλεσμα να καταστρέφουν την υγεία

τους, όπως το δυνατό ξίδι τρυπάει με την οξύτητά του το δοχείο.

« Τζε άχαρ.» Άντε καημένη. Μη δίνεις σημασία. Μη ακούς αυτά που λεν.

« Τζιπ απού τζιπ.» Τίποτα από το τίποτα. Καθόλου. Πέρα για πέρα τίποτα.

« Τ' ιόμισιν του σαμάρ.» (Του γέμισε το σαμάρι.) Τον τιμώρησε με ξυλοδαρμό.

=====

Οι σαγματοποιοί για να κάνουν το σαμάρι των υποζυγίων μαλακό και να μη πληγώνεται το ζώο, κάνουν στο μέσα μέρος του σαμαριού ένα στρώμα γεμισμένο με άχυρο. Για να γεμίσει όμως το στρώμα αυτό του σαμαριού και να γίνει ομαλό, το χτυπάνε δυνατά. Έτσι και όταν κάποιον τιμωρούμε με ξυλοδαρμό θυμόμαστε το γέμισμα του σαμαριού.

=====

« Τ' κόπκιν ου τρουβάς.» Σταμάτησε να του προσφέρεται, από εδώ και πέρα, κάθε υλική βοήθεια.

« Τ' κρέμασαν τα κδούνια.» Η κοινωνία καταδικάζει και τιμωρεί κάθε ανήθικη πράξη και όποιος ξεφύγει απ' αυτόν τον κανόνα τότε φορτώνεται το χλευασμό της κοινωνίας. Οι πράξεις του δεν μπορούν να μείνουν κρυφές. Ξεχωρίζει από μακριά σαν να έχει πάνω του κρεμασμένα κουδούνια.

« Τ' κρέμασαν τα χλιάρια.» Η φράση αυτή λέγεται για εκείνον, που αδικαιολόγητα καθυστέρησε να έρθει στην ώρα του φαγητού.

=====

Κάποτε στη Σιάπιστα η ώρα του φαγητού ήταν ιερή στιγμή. Έπρεπε όλη η οικογένεια να συγκεντρωθεί γύρω από το τραπέζι. Αν κάποιος αδικαιολόγητα καθυστέρουσε, τον τιμωρούσαν. Σαν τιμωρία του κρεμούσαν τα κουταλοπίρουνα πίσω από την πόρτα του δωματίου που στρωνόταν το τραπέζι και ο καθυστερημένος έπρεπε μόνος του να τα πάρει για να καθίσει να φάει.

Ήταν κι αυτό ένας τρόπος διασκέδασης.

=====

είναι σκληραγωγημένο, δεν ψοφάει, έτσι και ο κακός άνθρωπος με πολλούς και ανέντιμους τρόπους μπορεί και επιβιώνει. **« Του καμν μι του μάτσ.»** Τη φράση αυτή τη λέμε όταν κάποιος θέλει κάτι, επιθυμεί κάτι, αλλά δεν έχει τη δυνατότητα να το απολαύσει και απλά το απολαμβάνει κοιτάζοντάς το.

« Του λόγου σ.» Άλλη μια συνηθισμένη φράση που δείχνει ευγενικό τρόπο συμπεριφοράς. Δεν μεταχειριζόμαστε την αντωνυμία **«εσύ»**, αλλά λέμε: **« του λόγου σ »**.

-
- Του λόγου σ δεν έφαγες όλου του γλυκό σ.
 - Του λόγου σ τσι λες;
 - Θα πας του λόγου σ στου παναΰρ;
-

« Του λύκου τουν βλέπουμι, τουν τουρό υρεύουμι.» Πολλές φορές επειδή θέλουμε να αποφύγουμε την ανάμειξη μας σε κάποιο πρόβλημα βρισκόμαστε διάφορες προφάσεις ή πλάμε να δικαιολογήσουμε διάφορες καταστάσεις. Στις περιπτώσεις αυτές λέγεται η παραπάνω φράση. Αφού το λύκο τον βλέπουμε γιατί ζητάμε τα ση-

μάδια που θα ακολουθήσουμε για να τον βρούμε;

« Του λύκου τουν εκούριβαν κι αυτός ίλιγιν : Σκαπέτσαν τα πρόβατα.» Χαρακτηριστική η φράση για τους επίμονους, τους αδιόρθωτους και τους ισχυρογνώμονες.

« Του Μάη μι τα πουδήματα, τουν Αύγουστου δυο κάπις.»

Όταν τα καιρικά φαινόμενα είναι σε μεγάλο βαθμό έντονα και ασυνήθιστα για την εποχή, όπως ένας πολύ βροχερός Μάιος ή ένας Αύγουστος με πολύ κρύο, τότε λέμε την παραπάνω φράση. Επίσης τη φράση αυτή τη λέμε και όταν κάτι γίνεται με αφύσικο τρόπο.

« Τουν άρρουστου ρουτούν;» Ότι προσφέρεις στον άρρωστο θα το δεχτεί, γιατί έχει ανάγκη καλής τροφής και πολλών περιποιήσεων. Αυτό συμβαίνει και για κάθε άνθρωπο που βρίσκεται σε κατάσταση αδυναμίας, δέχεται κάθε προσφορά, δεν χρειάζεται να τον ρωτούν τι θέλει.

« Τουν βαν η αμαρτία.» Ο αδύνατος χαρακτήρας του και οι διάφοροι πειρασμοί τον σπρώχνουν να κάνει πράξεις κακές και δυσάρεστες, ενώ είναι κατά βάθος καλός.

- Άκσα που φώναζις χαραιΐάτσκα, μι ποιόν μάλουις ;

- Ιά να σπω κι ισένα. Νήστσιψάμι ολ να κοιουνήσουμι τς Παναγίας κι ου μικρος βρήκιν τα κιφτσέδια που τάχα ια του παναΰρ κι εφαιν καναδυό. Ικεί τουν έβαλιν η αμαρτία ν' αρτ-σθει. Μι σύουσιν.

- Δίκιου έχς να σκουξ κι να πλαντάξ. Ου θκος σ μπάριμ είνι μικρος κι δεν τ'κοφτσ. Τσι να πω ια τουν θκο μ τουν άντρα π' ανέφκιν στου μαειριό να δεσ του κλουνάρ απού μ πιρουγλιά κι τσάκσιν τα κιραμίδια. Ικεί τς βαν η αμαρτία, να φκιαν ζμιες.

« Τουν έβαλιν στου χερ.» Κατόρθωσε και του πήρε με απάτη χρήματα ή τον δέσμευσε με διάφορες υποσχέσεις.

« Τουν έρξιν ση ν κοίτασ.» Του έδωσε τόσο πολύ ξύλο ώστε να μείνει άρρωστος στο κρεβάτι.

« Τουν έσμπρουξα κι έφαγιν τα μανίκια τ.» Τον έσπρωξα δυνατά και έπεσε κάτω. Για να μη χτυπήσει όμως έβαλε μπροστά τα χέρια και έσκισε τα μανίκια του.

« Τουν έφαγιν ως του κόκαλου.» Τον εξάντλησε οικονομικά.

« Τουν εχν στου ντου.» Τον γιουχαΐζουν. Η φράση αυτή λέγεται για κάποιον που αποδοκιμάζεται από την κοινωνία που ζει, λόγω της αφειλείας ή της βλακειάς του ή ακόμα μιας ανήθικης πράξης του.

« Τουν έχου αγκάθ.» Μου είναι πολύ ενοχλητικός.

« Τουν έχου μέσα ση ν καρδιά μ.» Τον εκτιμώ και τον αγαπώ πολύ. Τον έχω μέσα στην καρδιά μου.

« Τουν έχου όξου απού ν καρδιά μ.» Δεν τον αγαπώ καθόλου.

« Τουν εχ ψλο καμάρ.» Τον καμαρώνει. Είναι υπερήφανος γι' αυτόν. Τον εκτιμά πολύ. Τον έχει σαν πρότυπο.

« Τουν θαράπαψις.» (Τον θεράπευσε.) Ειρωνική φράση και λέγεται στην περίπτωση που όταν κάποιος μας ζητά κάποια

εξυπηρέτηση ή βοήθεια κι εμείς στην προσπάθειά μας να τον εξυπηρετήσουμε του χειροτερεύουμε την κατάσταση.

« **Του νηστικό κουμμάτσια δωσ' τ, στράτσιν μη τ' δίντω.**» Μερικές φορές, όταν ζητούν τη βοήθειά μας, για να αποφύγουμε να τους την προσφέρουμε, τους δείχνουμε δρόμους και τρόπους που θα πρέπει να ακολουθήσουν για να λύσουν το πρόβλημά τους. Αυτό η παραπάνω φράση μας λέει να μη το κάνουμε. Αν μπορούμε πρέπει να βοηθούμε.

« **Του νιρό απού τσ μάνα.**» Κάνει πολλές ερωτήσεις γιατί θέλει να μάθει από πρώτο χέρι την κάθε λεπτομέρεια για κάποιο γεγονός ή για κάποια περίπτωση που μπορεί και να μη τον ενδιαφέρει άμεσα, έτσι από περιέργεια.

« **Του νιρό κοιμάτσι, ου ουχτρός δεν κοιμάτσι.**»

Πάντοτε, ημέρα και νύχτα, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί και επιφυλακτικοί σε κάθε μας ενέργεια, γιατί πάντα κοντά μας υπάρχει κάποιος που θέλει να μας κάνει κακό. Το νερό ησυχάζει και ηρεμεί, ενώ ο κακός δεν ησυχάζει ποτέ, μας συμβουλεύει η παραπάνω φράση.

« **Τουν κούρσου έκαμιν.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά για όποιον έκαμε μια εύκολη δουλειά και δείχνει κουρασμένος και ταλαιπωρημένος. Η χαρακτηριστική λέξη « *κούρσου* » προέρχεται από το κουρσεύω και όπως η ζωή του κουρσάρου είναι σκληρή, επικίνδυνη και δύσκολη έτσι ειρωνικά συγκρίνεται με την εύκολη δουλειά που έκαμε κάποιος.

Με την ίδια σημασία λέγεται και η φράση :

« **Τουν κούρσου θα φκιάεις τώρα.**» δηλαδή, ενώ άφησες τόσο χρόνο να πάει χαμένος, αποφάσισες τώρα στο τέλος να δουλέψεις.

« **Τουν κώλου τ κι εξ αβγά.**» Φράση που λέγεται για όποιον αδιαφορεί για το τι γίνεται γύρω του και το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι ο εαυτός του.

« **Τουν ουχτρώ σ να μη ιδεις.** » (Τον εχθρό σου να μη δεις έτσι.) Λέγεται όταν θέλουμε να περιγράψουμε την τραγική κατάσταση που βρίσκεται κάποιος. Να εύχεται να μη δεις σ' αυτή την κατάσταση ούτε τον εχθρό σου.

« **Τουν πήριν αλα-κάπα.**» Τον πήρε στον ώμο του όπως παίρνουμε τη κάπα. Φράση με μεταφορική σημασία που λέγεται στη περίπτωση που κάποιος εξουδετερώνει κάποιον άλλο με την ακατάσχετη φλυαρία ή με διάφορους τρόπους τον κάνει άβουλο όργανό του και τον οδηγεί εκεί που θέλει. Τον έκαμε του χεριού του.

« **Τουν πιννάει απού τ' σκλιού τουν κώλου.**» Τον βρίζει και τον κατηγορεί συνέχεια μ' ένα τρόπο χυδαίο και απαράδεκτο
« **Τουν τσάκουσιν η κλούτσα.**» Όπως η γκλίτσα του βοσκού πιάνει το πρόβατο από το πόδι και δεν το αφήνει να ξεφύγει, έτσι υποχρεώνεται κάποιος να κάνει κάτι που δεν του είναι ευχάριστο ή να υποστεί κάποιες συνέπειες δυσάρεστες (π.χ. τον έπιασε η γκλίτσα της εφορίας). Η φράση λέγεται και στην περίπτωση που κάποιος ενοχοποιείται.

« **Τουν χαιρίτσι σαν παρδαλό κταβ.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά για όποιον καμαρώνει γεμάτος χαρά για το γιο του, τη γυναίκα του, κάποιον συγγενή ή φίλο του ακόμα και για κάποιο αντικείμενο, όπως χαιρόμαστε κάποιο πολύχρωμο σκυλάκι.

« **Τουν χόριψιν στου ταψί.**» ή

« **Τουν χουρέβ στου ταψί.**» Τον έκανε να χορεύει μέσα σ' ένα ταψί. Μεταφορικά τον τιμώρησε περιορίζοντάς του κάθε ελευθερία χώρου και γενικά κάθε ελευθερία. Με την ίδια περίπου σημασία είναι και η φράση « *Θα σου βάλω τα δυο πόδια σ' ένα παπούτσι.* »

=====

Τα περασμένα χρόνια συνηθίζοταν στα οικογενειακά γλέντια και ο χορός στο ταψί. Σε μια στιγμή του γλεντιού τοποθετούσαν στη μέση του δωματίου ένα ταψί και εκεί προσπαθούσε κάποιος να χορέψει και να κάνει τις φιγούρες του χωρίς να πέσει ή να βγει έξω απ' αυτό. Το θέαμα ήταν αρκετά διασκεδαστικό και έδινε ένα ξεχωριστό κέφι γύρω. . .

Απλοί, αγνοί και αυθόρμητοι τρόποι διασκέδασης. . .

=====

« **Του πουλύ του κυριαλέησουν, του βαριέτσι κι ου Θος.**» Η υπερβολή δημιουργεί δυσάρεστες καταστάσεις . Όποιος

υπερβάλλει γίνεται βαρετός και αντιπαθητικός. Η παραπάνω φράση λέγεται όταν γινόμαστε υπερβολικά φορτικοί με το να ζητάμε συνέχεια χάρες και εξυπηρετήσεις. Ακόμα και ο Θεός βαριέται να ακούει το « Κύριε ελέησον» πολλές φορές.

« **Του πρόσουπου είνι σπαθί.**» Για να κάνεις σωστά μια συμφωνία με κύρος και ευνοϊκούς όρους ή να διεκπεραιώσεις μια υπόθεσή σου, πρέπει προσωπικά ο ίδιος να το κάνεις. Η παρουσία σου πάντα εμπνέει εμπιστοσύνη. Το πρόσωπο είναι σπαθί.

« **Τούρθιν νταμπλάς.**» ή « **Τούρθιν ου ουρανόσ σφουντζίλ.**» Ξαφνιάστηκε. Δεν περίμενε να γίνει αυτό που έγινε.

« **Του στραβό του ξύλου η φουτσιά του ισιώυ.**» Με την επιβολή κάποιας τιμωρίας διορθώνεται ο κακός χαρακτήρας του ανθρώπου, μας λέει η παραπάνω φράση. Η φωτιά είναι ο αποτελεσματικός τρόπος που κάνει ένα στραβό ξύλο να πάρει το σχήμα που θέλουμε.

« **Του φιδ δε δειχν τα πουδάρια τ.**» Ο κακός άνθρωπος ποτέ δεν φανερώνει τις προθέσεις του. Ενεργεί πάντοτε ύπουλα, στα κρυφά.

« **Τούφιριν τσ σκούφια λόύρα.**» Τον έφερε σε πολύ δύσκολη θέση με τις παρατηρήσεις που του έκανε. Τον έκαμε να γυρίζει τη σκούφια του και να μη ξέρει ποιο είναι το μπροστινό από το πίσω μέρος.

« **Του φόβου μ ναχς.**» Η φράση αυτή λέγεται, τις περισσότερες φορές όχι σαν απειλή, αλλά για να δείξει αυτός που τη λέει, με καλή διάθεση, ότι είναι πιο δυνατός απ' τον συνομιλητή του.

« **Του φσω κι δεν κρουώυ.**» Ζεματίστηκα. Έπαθα τέτοια ζημιά, τέτοιο ρεζίλι, που δεν μπορώ ακόμα να συνέλθω.

« **Του φυσ φυσικό κι η γάτα του πουντζίκ.**» Η φράση αναφέρεται στη δύναμη που έχει η φύση να επιβάλλει τους νόμους της. Το κάθε φυσικό πράγμα θα ακολουθήσει τους νόμους της φύσεως. Μια γάτα όσο χορτάτη κι αν είναι θα κυνηγήσει τον ποντικό. Η φράση αναφέρεται και στην κληρονομικότητα.

« **Του ψαρ βρουμάει απ' του κιφάλ.**» Γνωστή και η φράση αυτή που μιλά για κακή διοίκηση και φαύλη εξουσία. Το παράδειγμα πρέπει να δίνεται με υπευθυνότητα από την εξουσία.

« **Τόφκιασιν του κιφάλ.**» Ήπτε αρκετό ποτό και ήρθε σε κατάσταση ευθυμίας ή μέθησε.

« **Τόφκιασιν τα μούτρα απού κρας.**» Όταν, οι παρατηρήσεις που γίνονται σε κάποιον, δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα και δεν προξενούν καμιά στενοχώρια, τότε λέγεται η παραπάνω φράση για να δείξει την ανευθυνότητα και την αδιαφορία αυτού που δέχεται τις παρατηρήσεις. Αντί να στενοχωρηθεί και να αδυνατίσει, παχαίνει.

« **Τ' πήγιν ροβ.**» Φοβήθηκε πάρα πολύ ή τον έπιασε ευκοιλιότητα.

« **Τ' παίρν τσ μύξα μι τ' αγκάθ.**» Δεν τον αφήνει να πει ελεύθερα τη γνώμη του. Του επιβάλλεται και τον έχει πάντοτε πειθήνιο όργανο.

« **Τ' πνίθκαν τα καράβια.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά για όποιον δείχνει πολύ στενοχωρημένος χωρίς να υπάρχει σοβαρός λόγος.

« **Τραβάει τουν κώλου τ απόξου.**» Βγάζει τον εαυτό του έξω από κάθε ευθύνη. Δεν συμμετέχει καθόλου.

« **Τραβάτσιμι κι ας κλαίου.**» Υποκρισία φανερώνει η φράση αυτή. Ενώ θέλουμε να κάνουμε κάτι, να μας κάνουν κάτι, να πάμε κάπου, κάνουμε ότι δεν θέλουμε.

« **Τράνιψιν η δλεια τ.**» Η φράση λέγεται ειρωνικά στην περίπτωση που κάποιος ξαφνικά ανέβηκε κοινωνικά ή οικονομικά και ξέχασε τη θέση από την οποία ξεκίνησε. Έγινε ακατάδεκτος, έχει γνώμη για όλα και βλέπει όλους «αφ' υψηλού»

« **Τράπιζα χουρίς λαένα, όλα τα φαϊά χαμένα.**»

Για να είναι ένα τραπέζι στρωμένο σωστά και πλήρες πρέπει να υπάρχει οπωσδήποτε το λαγήνι με το κρασί. Χωρίς αυτό και τα νοστιμότερα φαγητά χάνουν τη γεύση τους.

« **Τραχανάς απ' χύθκιν.**» Η φράση αυτή λέγεται για να δείξει ότι αυτό το γεγονός ή αυτή η κατάσταση είναι ασήμαντη και δεν έχει για μένα καμιά συνέπεια.

« **Τρεις ιφτά είκοσι ένα,
φάι ισύ δω μ κι μένα.**»

Έμμετρη φράση χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Μερικές φορές λέγεται στην περίπτωση που ζητάμε να φάμε από το φαγητό ή το γλυκό κάποιου άλλου.

« **Τρεις λαλούν κι δυο χουρεύν.**» Η φράση αυτή λέγεται στην περίπτωση που σε μια συγκέντρωση ή μια άλλη εκδήλωση, οι διοργανωτές είναι περισσότεροι από τους ακροατές. Όταν μια εκδήλωση είναι αποτυχημένη.

« **Τρεις τρεις ινιά, άδεισέ μας τω γουινιά.**»

Έμμετρη φράση που λέγεται σε κάποιον που θέλουμε να διώξουμε ή να του πούμε να αλλάξει θέση για να καθίσουμε στη θέση του.

« **Τ' ρέμπιτσι ακόμα.**» Αν και γέρος, έχει μέσα του επιθυμίες για δράση και ζωή.

« **Τρεχ η λίγδα στους παστό.**» Τη φράση αυτή τη λέμε συνήθως στην περίπτωση που με ένα συνοικέσιο ενώνονται δυο μεγάλες περιουσίες. Πλούσιος παίρνει πλούσια γυναίκα. Τα μεγάλα κέρδη βγαίνουν από τα πολλά χρήματα και πηγαίνουν πάλι σ' εκείνους που τα έχουν. Για τον ίδιο λόγο λέμε και τις φράσεις: «το χρήμα πηγαίνει στο χρήμα», «ο παράς βγάζει παρά» κ.λ.π.

« **Τρίχα δεν ακουlnάει απανουθιώ τ.**» Προσέχει πάντοτε με σχολαστικότητα την εξωτερική του εμφάνιση και πάντα κυκλοφορεί άφογα ντυμένος.

« **Τρύπιου σακί.**» Δεν σου έχω καμιά εμπιστοσύνη για να σου πω ένα μυστικό. Εσύ είσαι σαν ένα τρύπιο τσουβάλι που δεν μπορεί να κρατήσει τίποτα.

« **Τρώει μι δυο μάλουγα.**» Βρήκε πλούσιο περιβάλλον και καταναλώνει απεριόριστα αγαθά. « Τρώει με δυο μασέλες. »

« **Τρώει μι χρσα χλιάρια.**» Κολυμπάει μέσα στα πλούτη και τα πάντα είναι χρυσά, ακόμα και τα κουτάλια που τρώει.

« **Τσάκσα πλαρ.**» (Είδα γαϊδουράκι.)

=====

Όταν η Σιάτιστα είχε τα περίφημα αμπέλια επειδή ήταν πολλά και το έδαφος δεν μπορούσε να καλλιεργηθεί με μηχανικά μέσα, χρειαζόταν πολλά εργατικά χέρια και πολλές ώρες εργασίας. Η εργασία άρχιζε με την ανατολή του ηλίου μέχρι αργά το απόγευμα. Την ώρα που έπρεπε να σχολάσουν την περίμεναν με λαχτάρα. Το σύνθημα το έδινε κάποιος βιαστικός που με το γαϊδαρό του, το μεταφορικό μέσο της εποχής, ανηφόριζε για τη Σιάτιστα. Τότε ακούγονταν η παραπάνω φράση « **Τσάκσα πλαρ.**» Δηλαδή είδα κάποιο γαϊδούρι να φεύγει, ώρα να φύγουμε κι εμείς.

=====

« **Τσάκσιν ου διάουλους του πουδάρ τ.**» Επιτέλους, ύστερα από τόσες προσπάθειες, μπόρεσα να επιτύχω αυτό που ήθελα.

=====

Κατά την παράδοση, οι αποτυχίες των προσπαθειών του ανθρώπου οφείλονται στη μεσολάβηση του διαβόλου. Η παράδοση πάλι θέλει το διάβολο κουτσό. Όταν ο διάβολος, που συνέχεια τρέχει για να προλάβει να κάνει το κακό, σπάσει και το γερό του πόδι, τότε σταματά και οι άνθρωποι μπορούν και πετυχαίνουν αυτό που θέλουν. Για να πετύχεις κάτι χρειάζεται να σπάσει το πόδι του ο διάβολος.

=====

« **Τσάκσιν του πουδάρ τ.**» Φράση που λέγεται για κάποιον ανεπιθύμητο που έρχεται και με τον ερχομό του δημιουργεί προβλήματα.

« **Τσακών του λαγό μι τουν αραμπά.**» Μπορεί και πιάνει το γρήγορο λαγό με το αργοκίνητο κάρο. Έχει την ικανότητα, την πονηριά και την υπομονή και χωρίς να δημιουργεί έντονα προβλήματα, κατορθώνει και κάνει πάντα εκείνο που θέλει.

« **- Τς έντσαν τς αλλ.** (-Τους έντυσαν τους άλλους.)

- **Σαν τς έντσαν τσι.** (-Σαν τους έντυσαν και τι.)

- **Θα μας μασν κι μας.** (-Θα μαζέψουν κι εμας.)

- **Μ' ας μας μασν.** (-Μα ας μας μαζέψουν.)

=====

Ο παραπάνω διάλογος είναι ένας κοινός και συνηθισμένος διάλογος στην καθημερινή ομιλία των σιατιστινών. Φαίνεται όμως πως αυτό εντυπωσίασε κάποτε κάποιους και τον διέδωσαν, με αποτέλεσμα να κυκλοφορεί στο πανελλήνιο και «πολλές πόλεις να ερίζουν» και να οικειοποιούνται την πατρότητά του.

Να πως έγινε : Την περίοδο του εμφυλίου πολέμου (1946 - 1949) (Μερικοί λένε ότι το γεγονός αυτό συνέβη κατά την επιστράτευση που έγινε για λίγο χρονικό διάστημα το 1939 όταν η Ιταλία κατέλαβε την Αλβανία.) η τότε Ελληνική Κυβέρνηση για να ενισχύσει τις ένοπλες δυνάμεις κάλεσε και διάφορες κλάσεις εφέδρων που απετέλεσαν την λεγόμενη «Εθνοφρουρά». Η Εγκύκλιος Διαταγή για την επιστράτευση έφτασε και στη Σιάτιστα. Οι καλούμενοι στην επιστράτευση αυτή έπρεπε να παρουσιαστούν σε στρατόπεδο της Κοζάνης. Τους επίστρατους τους συνόδεψαν, την καθορισμένη ημέρα και μερικοί φίλοι. Όταν το βράδυ οι φίλοι επέστρεψαν στη Σιάτιστα έφεραν και τα νέα. « *Τάμαθέτσι; τς έντσαν τς αλλ.* » (Τα μάθατε τα νέα; τους άλλους που πήγαν σήμερα τους έντυσαν τους έκαμαν στρατιώτες,). Κάποιος αισιόδοξος είπε με αδιάφορο ύφος: « *Σαν τς έντσαν τσι;* » (Και σαν τους έντυσαν τι έγινε.) Ένας τρίτος που η κλάση του ήταν κοντά σ' αυτούς που επιστρατεύτηκαν, κάπως σκεπτικός είπε : « *Θα μας μασν κι μας.* » (Θα μαζέψουν, θα επιστρατεύσουν και εμάς.) και ο αισιόδοξος απάντησε : « *Μ'ας μας μασν.* » (Μα ας μας μαζέψουν.)

=====

« **Τσέτσοια ώρα, τσέτσοια λόια.**» Αυτή την ώρα που η κατάσταση είναι δύσκολη και επικίνδυνη πρέπει να περιορίσουμε τις απαιτήσεις μας, να προσαρμοστούμε με τις συνθήκες της στιγμής και να μη λέμε μεγάλα λόγια.

« **Τσέτσου κιφάλ, τσέτσου ξουράφ.**» Ανάλογα με τις πράξεις κάποιου πρέπει να υπάρχει και η ανάλογη συμπεριφορά ή τιμωρία. «*κατά τα έργα αυτού αλληλούια.*»

« **Τσέτσοια αρκούδια χόριβαν τσέτσοια κι καλύτσειρα.**» Όταν θέλουμε να κοροϊδέψουμε κάποιους που δεν χορεύουν σωστά αλλά πηδάνε χωρίς ρυθμό, τότε λέμε τραγουδιστά την παραπάνω φράση.

« **Τς έφκιασιν του πλιαφ.**» Η φράση μεταφορικά αναφέρεται στην ερωτική πράξη.

=====

Όταν τελείωνε το μυστήριο του γάμου ακολουθούσε «*ΟΥ τρανός χουρός* », η επιστροφή όλων στο σπίτι του γαμπρού και το γλέντι μέχρι το πρωί με πλούσιο φαγοπότι. Στο τέλος αντί να προσφερθεί σ' όλους ένα κομμάτι από τη γαμήλια τούρτα, που συνηθίζεται τώρα, προσφέρονταν σαν απαραίτητο γαμήλιο γλύκισμα το πιλάφι με ζάχαρη και κανέλα. Από τη ώρα εκείνη άρχιζε και ο έγγαμος βίος των νεονύμφων. Με άλλα λόγια για να έχει τα συζυγικά δικαιώματα ο γαμπρός έπρεπε να κάνει και να προσφέρει το πιλάφι....

=====

« - **Τς έχς τς ασσ** ; (- Τους έχεις τους άσους ;)

« - **Τς έχου.** (- Τους έχω.)

« - **Που 'ν τς** ; (- Πού είναι αυτοί ;)

« - **Ιατς.** (- Να έδω είναι.)

=====

Άλλος ένας κοινός και συνηθισμένος διάλογος μεταξύ σιατιστινών σε κάποιο καφενείο.

Μιά παρέα έπαιζε χαρτιά το απλό ραμί ή όπως το λένε στη Σιάτιστα « *Ρουμ* ». Ο ένας από την παρέα περίμενε με αγωνία να πάρει κάποιον άσσο για να κάνει το παιχνίδι, γιατί κινδύνευε να χάσει την παρτίδα. Δεν πρόλαβε όμως, κάποιος άλλος έκλεισε και ο φίλος μας έχασε. Τότε στεναχωρημένος και περιέργος θέλησε να μάθει που στα ... κομμάτια ήταν ο άσσος που περίμενε. Γυρνάει στο διπλανό του και τον ρωτάει « - *Τς έχς τς ασσ* ; » και εκείνος του απαντά « - *Τς έχου.* » για να βεβαιωθεί θέλει να τους δει « - *Που 'ν τς* ; » και ο άλλος δείχνοντας τα φύλλα του λέει « - *Ιατς.* »

=====

« **Τσιατ - πατ .**» Λέγεται όταν κλείνεται μια συμφωνία ή γίνεται μια αγοραπωλησία βιαστικά χωρίς όρους.

« **Τσάτρα - πάτρα.**», « **Άρπα - κόλλα.**», « **Πάνω - κάτω.**» οι αντίστοιχες φράσεις.

« **Τσι θα χάσου; ν τσιόχα ή τα ραφτσκά;** » Θα τολμήσω να κάνω αυτή τη δουλειά κι αν αποτύχω δεν έχω να χάσω τίποτα.

- Θα πάου ικει απ' μέκραξαν, τσι θα χάσου; ν τσιόχα ή τα ραφισκά. μσή αντρουπή θκη τς, μση θκη μ.

« Τσιγκ του λιλί να χουρέψ του πιδί.»(Να ακουστεί πρώτα ο ήχος του κέρματος και μετά να χορέψει το παιδί.)

Με τη φράση αυτή αναφερόμαστε στη δύναμη που έχει στη ζωή μας το χρήμα. Χωρίς αυτό δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Για να πραγματοποιηθεί όμως κάθε μας επιθυμία πρέπει πρώτα να πληρώσουμε. **« Το πιδί »** για να χορέψει θέλει να ακούσει πρώτα το κουδούνισμα των χρημάτων.

« Τσι θ' ακούεις απ' τουν κόρακα ; Κρα.» Από αυτόν μη περιμένεις να ακούσεις κανένα καλό λόγο.

« Τσι έπαθα του ξέρου, τσι θα πάθου δεν του ξέρου.» Αυτά που έπαθα τα ξεπέρασα και ανήκουν πια στο παρελθόν, για τα καινούρια που θα έρθουν δεν ξέρω πως θα τα αντιμετωπίσω. Το παρελθόν είναι γνωστό, το μέλλον είναι άγνωστο.

« Τσίναξιν τα πέταλα.» Τα ζώα στις τελευταίες στιγμές της ζωής τους, πριν ψοφήσουν, τινάζουν τα πόδια . Από την εικόνα αυτή βγήκε και παραπάνω φράση και λέγεται υπονοώντας ότι αυτός πέθανε.

« Τσι ριχν ου Θος κι δεν του δέχισι η γη.» Η θέληση των ισχυρών είναι αναγκαστικά αποδεκτή από τους αδύνατους. Ό,τι κι αν ρίξει ο Θεός (ο ουρανός), βροχή, χιόνι, χαλάζι, η γη το δέχεται αναγκαστικά.

« Τσιρούμι ν ούγια κι κόβουμι του πανί.» Χωρίς αυτό να δείχνει ρατσισμό, πρέπει να ξεετάζουμε καλά τους ανθρώπους με τους οποίους θα συνεργαστούμε. Για να αγοράσουμε ένα κομμάτι ύφασμα, κοιπάζουμε πρώτα την ούγια η οποία μας δείχνει την ποιότητά του.

« Τσι τα θελτς τσι τα υρεύς.» Μη τα ψάχνεις. Αυτή είναι η κατάσταση κακή, στραβή κι ανάποδη. Δεν υπάρχει περίπτωση να αλλάξει.

« Τσι τάθιλα μιταξουτά δεν τάφινα σαντζέθκα.»

Η φράση λέγεται για να δείξει τη μεταμέλεια κάποιου, που χωρίς να μετρήσει τις δυνάμεις του, τις ικανότητές του και τις συνθήκες, επιχειρήσε να κάνει κάτι εντυπωσιακό με σκοπό την προβολή του και απέτυχε .

« Τσι χαλέβ η αλούπα στου παζάρ ;» Λέγεται στην περίπτωση που συναντούμε κάποιον σε απίθανο μέρος. Επίσης τη λέμε σαν δικαιολογία όταν δεν θέλουμε να συμμετέχουμε σε κάποια εκδήλωση που είναι άσχετη με τα ενδιαφέροντά μας.

« Τς κάπας μανίκ.» Η φράση λέγεται ειρωνικά για εκείνον που λέει ότι έχει γνωριμίες και σχέσεις ή επικαλείται ανύπαρκτη συγγένεια, με σημαντικά πρόσωπα, για να δείξει, με τον τρόπο αυτό, ότι έχει αξία και δύναμη.

« Τς νύχτας δλεια νι βλεπ η μέρα κι ιλάει.»

Ο κακός νυχτερινός φωτισμός, η κούραση της ημέρας που πέρασε και η βιασύνη πολλές φορές, κάνουν μια εργασία με πολλά σφάλματα, τα οποία με το φως της ημέρας τα βλέπουμε και γελάμε. Η νύχτα είναι ακατάλληλη για ορισμένες εργασίες.

« Τς Χατζηντάμινας τ' αρνίθια

τάφαγιν ου μπούφους όλα.»

Φράση χωρίς ιδιαίτερη ερμηνεία. Λέγεται στην περίπτωση που μια συζήτηση δεν έχει κανένα ειρμό, σκοπό και λογική βάση και τη λέμε για να αλλάξουμε κουβέντα.

« Τ' φτουχού του εύρημα, ια καρφί, ια πέταλου.» Η τύχη δεν είναι με το μέρος του φτωχού. Ο φτωχός αν κάτι πετύχει θα είναι ασήμαντο, όπως λέει και η φράση ή καρφί ή πέταλο.

« Τ' ψεν του ψαρ στα χείλια.» Τον (την) κακομεταχειρίζεται. Συνέχεια του (της) κάνει παρατηρήσεις. Του (της) κάνει «*το βίο αβίωτο*».

« Τώρα ήρθις απού χουριό.» Τώρα λογικεύτηκες. Συμβιβάστηκες επιτέλους μ' αυτά που νομίζω ότι πρέπει να κάμεις.

ΔΥΟ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΜΟΥ ΧΡΟΝΩΝ

Θυμήθηκα άλλες δυο μικρές ιστορίες που ακούγαμε όταν είμασταν μικρά παιδιά και κάθε φορά που τις ακούγαμε γελούσαμε. Δεν ξέρω αν σήμερα τα μικρά παιδιά θα γελούσαν με τις ιστορίες αυτές.

Ένας μικρός είδε άλλα παιδιά στη γειτονιά που έτρωγαν κυδώνι, θέλησε και αυτός να φάει κυδώνι. Πηγαίνει στη μητέρα του και λέει:

- Μάνα θέλου κυδώνι.

Η μητέρα του δεν είχε να του δώσει. Ο μικρός επέμενε. Ακολουθούσε τη μητέρα του και συνέχεια κλαψούριζε:

- Μάνα θέλου κυδώνι.

Για να γλυτώσει η μητέρα του από το μικρό του λέει:

- Δεν έχουμι ιμείς κυδώνι. Ταχιά που θα πάμι στου σπίτι τς νούνας θα τς πούμι να μας δωσ.

Ο μικρός ησύχασε, η μητέρα πίστεψε ότι την άλλη ημέρα δεν θα θυμόταν τίποτα ο γιος της. Πρωί-πρωί όμως την άλλη ημέρα άρχισε:

- Πότσι μάνα θα πάμι σ νούνα μ να μ' δωσ κυδώνι;

Από το διάβολο γλυτώνεις από το τάξιμο σε μικρό δεν γλυτώνεις. Έτσι πήρε την απόφαση το απόγευμα να πάνε στη νουνά του μικρού. Εκείνη τους δέχτηκε και τους πρόσφερε αρκετά κεράσματα. Άδικα ο μικρός, που παρακολουθούσε την κάθε προσφορά, περίμενε να δει το κυδώνι, εκείνο δεν φαινόταν. Που να ξέρει η νουνά το σκοπό της επίσκεψης, αφού κανένας δεν της είχε μιλήσει για κυδώνι. Ο μικρός κάποτε έχασε την υπομονή του και άρχισε να μουρμουρίζει στο αυτί της μητέρας του, Στην αγωνία του όμως ξέχασε πως αυτό που ζητούσε το έλεγαν κυδώνι και έτσι έλεγε μονότονα:

- Μάνα θέλου απ' ικείνου... Μάνα θέλου απ' ικείνου...

Τότε η μητέρα του τάχα θυμωμένη μαζί του του λέει δυνατά.

- Σταμάτα να φουνάειζ, ιασι θά σι δώσου μια που θα βαξ ου κώλους σαν κυδώνι.

- Κυδώνι νούνα θέλου. Κυδώνι.

Κάθε μεσημέρι που γύριζαν τα παιδιά από το σχολείο, ρωτούσαν τη μάνα τους

- Τσι θα φάμι μάνα ;

εκείνη απαντούσε.

- Λάχανα.

Τα πιδιά είχαν βαρεθεί να τρώνε κάθε μέρα λάχανα και διαμαρτύρονταν.

- Λάχανα κι πάλι λάχανα. Πρασίντισιν η κοιλιά μας.

Μια μέρα όμως η μάνα τους τους είπε.

- Σήμιρα θα φάμι πατσιάδια.

Τα πιδιά χάρκαν, και άρχισαν να πηδάνε ρυθμικά επαναλαμβάνοντας.

- Τρα λα λα θα φάμι πατσιάδια. Τρα λα λα θα φάμι πατσιάδια.

== Y ==

« **Υάλτζει μ πραχάλα σ.**» Να κοιτάξεις μόνο τη δουλειά σου. Να μη νοιάζεσαι για το τι γίνεται γύρω σου. **«Ασ' τους να κουρεύονται».**

« **Υούφτσκου σπιτσ καίτσι κι βιο λουγαριάειζ;** »(Γύφτικο σπίτι καίγεται και την περιουσία του λογαριάεις ;)Η φράση λέγεται ειρωνικά στην περίπτωση κάποιου ασήμαντου γεγονότος ή στην περίπτωση που κάποιος, ενώ δεν έχει τα μέσα, κάνει επίδειξη, μιμούμενος τους πλούσιους.

« **Υρεύς γαμπρόν μι μάτσια.**» Λέγεται στην περίπτωση, που όταν έχεις απόλυτη ανάγκη από κάτι και δεν είναι εύκολο

να το βρεις όπως το θέλεις, να μη ψάχνεις για το τέλειο, αλλά να συμβιβάζεσαι με ό,τι υπάρχει.

« **Υρέυς ψύλλουν στ' αχυρα.**» Λέγεται όταν προσπαθούμε να ξεδιαλύνουμε μια πολύ μπερδεμένη υπόθεση που δεν μας ενδιαφέρει άμεσα. Είναι σαν να λέμε αδιαφόρησε, παράτησέ τα, δεν βρίσκεις άκρη. Μη ψάχνεις να βρεις την αιτία του κακού σ' αυτήν την υπόθεση, είναι χαμένος κόπος.

« **Υστερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα.**» Η φράση λέγεται για την περίπτωση που το αποτέλεσμα των πράξεών μας, μας κάνει να μετανοούμε για τον τρόπο που ενεργήσαμε. Τονίζει παράλληλα και την αξία που έχουν οι εμπειρίες για την αντιμετώπιση στο μέλλον όμοιων καταστάσεων.

--= Φ =--

« **Φαί λαδ κι έλα βραδ.**» Σωστή συμβουλή αλλά και ιατρική συνταγή αφού το λάδι έχει τόσες θεραπευτικές ιδιότητες.

« **Φαί που δε θα φας, να μη σι νοιάζι κι αν καεί.**» Αν κάτι δεν σε αφορά άμεσα ή έμμεσα καλά θα κάνεις να αποφύγεις κάθε ανάμιξη σ' αυτό. Για τις συνέπειες άλλοι είναι υπεύθυνοι και υπόλογοι.

« **Φάτσι μάτσια ψάρια κι κοιλιά πιρίδρουμουν.**»

Η φράση λέγεται στην περίπτωση που κοιτάζουμε κάτι ωραίο και επιθυμητό χωρίς να έχουμε τη δυνατότητα να το αποκτήσουμε. Το « **τρώμε με τα μάτια.**» Με το κοίταγμα όμως η κοιλιά μένει άδεια, αφού μένει έξω από όλα αυτά τα καλά, τριγυρνά στην περιφέρεια.

« **Φεύγα κακό απ' τα μάτσια μ.**» Με τη φράση αυτή χαρακτηρίζουμε κάτι που έγινε πρόχειρα, βιαστικά και με φθηνά υλικά. Κάτι που έγινε σαν αγγαρεία, μόνο και μόνο να τελειώσει και να απαλλαγούμε απ' αυτό.

« **Φεύγατσι πουδαράκια μου να μη σας χεσ ου κώλους.**»

Η φράση αυτή λέγεται όταν πρέπει να φύγουμε όσο γίνεται πιο

μακριά και γρήγορα από τον τόπο που υπάρχει κάποιος κίνδυνος.

« **Φιδ κουλουβό.**» (Φίδι χωρίς ουρά.) Εδώ παρομοιάζει, η φράση αυτή, τον κακό και ύπουλο άνθρωπο με φίδι χωρίς ουρά, που είναι από τα πιο φαρμακερά.

« **Φιδ στουν κόρφου μ.**» Περιποιόμουν και προστάτευα κάποιον κι αυτός αντί να δείξει ευγνωμοσύνη μου έκαμε μεγάλο κακό. Φύλαγα και ζέσταινα μέσα στο στήθος μου ένα φίδι.

« **Φκιάσι μ προυφήτς να σι κάμου πλούσιουν.**»

Στην δικαιολογημένη επιθυμία που έχουμε να προβλέψουμε την έκβαση μιας πράξεως και να ενεργήσουμε ανάλογα για ένα καλό αποτέλεσμα, αναφέρεται η παραπάνω φράση. Όποιος κι αν ήταν αυτός, που θα μπορούσε να μας δώσει τη δυνατότητα να γίνουμε προφήτες, θα τον κάναμε πλούσιο.

« **Φλάει κατουρμένις πουδιές.**» Τρέχει και παρακαλεί ζητώντας κάποια εξυπηρέτηση από ανθρώπους τους οποίους κάποτε δεν εκτιμούσε.

« **Φουκαλνούσιν κι έκλανιν δυο χουσμέτσια έφκιανιν.**» Σκούπιζε και έκλανε, έτσι έκανε δυο δουλειές συγχρόνως. Τη φράση τη λέμε ειρωνικά για όποιον κάνει βιαστικά και επιπόλαια, πολλές δουλειές μαζί.

« **Φούρνους να μη καπνίσ.**» Να ερμηώσει το σπίτι και από την καμινάδα να μη βγαίνει καπνός. Ο καπνός εδώ δείχνει την ύπαρξη ζωής κι όταν το τζάκι δεν καπνίζει τότε και ζωή δεν υπάρχει.

« **Φουτσιά στα μπατζιάκια σ.**» Η φράση λέγεται για κάποιον που έχει αναλάβει να τακτοποιήσει διάφορες δουλειές και υποθέσεις που είναι βιαστικές ή που έχει πολλές φροντίδες και σκοτούρες, οι οποίες προέκυψαν ξαφνικά και για το λόγο αυτό τρέχει ασταμάτητα.

« **Φσάει καντάρ.**» Είναι ελαφρόμυαλος. Είναι σαν το καντάρι που ζυγίζει λειψά. Λέγεται και « **αλαφρουκάνταρου.**»

« **Φσάει κούφια** » ή « **Φσάει μάκουν** » Αυτός λέει πολλά ψέματα.

« **Φταρμίσκιν ου πούρτσιους θα βρεξ.**» Λέγεται ειρωνικά όταν κάποιος από την παρέα φταρνίζεται. Φταρνίστηκε ο τράγος κι αυτό είναι σημάδι ότι θα βρέξει

« **Φτωχός κι η μοίρα τ.**» Ο φτωχός είναι και άμοιρος. Το πεπρωμένο του φτωχού, η μοίρα του είναι σαν κι αυτόν φτωχή.

« **Φτρωγ ικέι απ' δεν τουν σπερν.**» Επεμβαίνει σε μια συζήτηση ξαφνικά και μ' αυτό που λέει χαλάει τη συζήτηση. Ξεφυτρώνει εκεί που δεν τον χρειάζεσαι. Γίνεται ο κακός δαίμονας.

=====

« - *Θεια Τσιτσιούλα, μ' έστισιν η μάνα μ να μ' δώεις του τσέτσιου που τσιτσιών ια να τσιτσιώσ κι αυτσή του τσέτσιου κι πάλι θα στου φέρου.*»

=====

- = X = - -

« **Χαζός άνθρουπους, παληγουριά τ' χουριού.**» Ο άμυαλος, ο ανόητος με τις πράξεις του και τις κουβέντες που λέει, δημιουργεί γύρω του ένα κλίμα ιλαρότητας και σε κάνει πολλές φορές να ξεχνάς τα προβλήματά σου.

« **Χάθκιν η Βινιτιά ια βιλόν.**» Η φράση λέγεται όταν χάνεται κάποιο ασήμαντο πράγμα, που η αντικατάστασή του είναι εύκολη ή όταν στεναχωριόμαστε αδικαιολόγητα για μια χαμένη ευκαιρία, που δεν έχει καμιά ιδιαίτερη σημασία.

« **Χαίρ κι προκουπή να μη ιδείς.**» Η παραπάνω φράση-κατάρα λέγεται σε άτομο για να δείξουμε το μίσος που τρέφουμε σ' αυτό. Να δώσει ο Θεός να μη προκόψεις.

« **Χαίρ να ιδείς.**» Να δώσει ο Θεός να προκόψεις, να ευτυχήσεις. Ευχή που δίδεται από κάποιον που βοηθήσαμε σε κάτι ή από τον πωλητή στον αγοραστή ύστερα από μια συμβιβαστική συμφωνία αγοραπωλησίας.

« **Χαμένου σκλι.**» Βρισιά, χυδαία έκφραση μεταξύ δυο που φιλονικούν.

=====

« - Τσι να σ' πω ! Σέβουμι ν ηλικία σ χαμένου σκλί.»

Η παραπάνω φράση επώθηκε μεταξύ δύο, ενός νεαρού και ενός γέρου και επάνω στην έξαρση της διαφωνίας τους, ο νεαρός, «σεβόμενος την ηλικία του γέρου», τον... απεκάλεσε « **χαμένου σκλί.**» να σκεφτεί κανείς, αν ο νεαρός δεν σεβόταν την ηλικία του γέρου, τι άλλο θα του έλεγε. . .

Έτσι γεννιούνται και μένουν οι διάφορες φράσεις.

=====

« **Χαρζμένου γουμάρ του κοιτάς κι στα δόντζια.**»

Δεν πρέπει να σχολιάζουμε και να αξιολογούμε εκείνο που με καλή πρόθεση μας πρόσφεραν. Να δεχόμαστε πάντα με καλή διάθεση την κάθε δωρεά.

« **Χαψιά κι σχόριου.**» (Κάθε μπουκιά και μια ευχή .)

Λέγεται για να τονισθεί η ποιότητα κάποιου φαγητού, η ομορφιά μιας γυναίκας, αλλά και για κάθε όμορφο και ωραίο.

« **Χέσκιν η φουράδα στ' αλώγ.**» Αυτό το γεγονός δεν έχει καμιά απολύτως αξία. Είναι πέρα για πέρα ανάξιο λόγου και μας αφήνει αδιάφορους.

« **Χες χέσα μ κι έλα μέσα.**» Πολλοί είναι εκείνοι που απειλούν, φοβερίζουν και παρουσιάζονται με μεγάλα λόγια ότι θα διορθώσουν μια κακή κατάσταση, στη πραγματικότητα όμως είναι μόνο λόγια αφού στο βάθος είναι φοβητσιάρηδες. Σ' αυτούς απευθύνεται η παραπάνω φράση. Πήγαινε φοβητσιάρη πρώτα να χέσεις και μετά φοβερίζεις, μήπως από τις δικές σου απειλές φοβηθείς και μας λερώσεις.

« **Χιλ καλοί χουρούν.**» Όταν σε μια συντροφιά είναι όλοι καλοί τότε μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά, όσοι κι αν είναι. Αν όμως ανάμεσά τους βρεθεί ένας κακός, ένας γκρινιάρης και δύστροπος, τότε τα πάντα αναστατώνονται. Ένας τέτοιος δεν μπορεί να χωρέσει ανάμεσα στους άλλους, όσος χώρος κι αν υπάρχει. Η φράση λέγεται σε όποιον έρχεται και θέλει να προστεθεί σε μια συντροφιά. Είναι βέβαια αποδεκτός,

αλλά παράλληλα του γίνεται και η σύσταση να προσέξει τη συμπεριφορά του. Πρέπει να είναι κι αυτός καλός.

« **Χόντρινιν η ψείρα τ.** » Η φράση αυτή λέγεται στην περίπτωση που κάποιος, επειδή απέκτησε ξαφνικά χρήματα ή μια καλή εργασία και ανέβηκε κοινωνικά, ξεχνά από πού ξεκίνησε.

« **Χουρτσαίν η αρκούδα μι ξνόμλα ;** » Η φράση λέγεται στη περίπτωση που μας προσφέρονται, αντί για αρκετό και καλό φαγητό, μόνο μεζεδες και διάφορα επιδόρπια, που στο τέλος θα μας αφήσουν νηστικούς.

« **Χρσο μπιλιντζίκ.** » (Χρυσό βραχιόλι.) Η τέχνη, κάποιο επάγγελμα και γενικά οι γνώσεις που αποκτά κάθε άνθρωπος είναι τα πιο χρήσιμα και πολύτιμα κοσμήματα. Είναι τα «**χρυσά βραχιόλια**» που μας στολίζουν τη ζωή, αλλά και μας λύνουν πολλά προβλήματα.

« **Χιτπάει μ πόρτα ν' ακούσ του παραθύρ.** » Για να πετύχει αυτό που θέλει, δεν το ζητά απ' ευθείας, αλλά μεταχειρίζεται πλάγιους τρόπους, παροιμίες και υπονοούμενα.

Η ΧΗΡΑ Η ΛΕΝΤΣΙΟΥ

Ήταν η εποχή πριν από τα «SUPER MARKETS», τα «MINI MARKETS», τις «ΥΠΕΡΑΓΟΡΕΣ», τις «ΕΥΡΑΓΟΡΕΣ» κ.λ.π. που τα πάντα είναι τυποποιημένα, πακεταρισμένα, έτοιμα, όμορφα, φανταχτερά και προκλητικά αραδειασμένα στα ράφια. Ό,τι τραβάει η ψυχή σου θα το δεις εκεί. «Και του πουλιού το γάλα» που λέει ο λόγος. Το κάθε τι, χωρίς να το ζητήσεις, χωρίς να ρωτήσεις, απλώνεις το χέρι και το παίρνεις. Μπαίνεις σ' ένα απ' αυτά, για να αγοράσεις δυο παραπάνες που σου χρειάζονται και ξαφνικά γεμίζεις τρεις τσάντες πράγματα. Βγαίνεις έξω «ευτυχισμένος» και «κεφάτος» και ευγνωμονείς όλους αυτούς που φρόντισαν μ' αυτόν το μαγικό τρόπο να σου δείξουν από πόσα πράγματα έχεις ανάγκη. Χωρίς να το καταλάβεις έγινες κι εσύ υπερκαταναλωτής. Πέρα απ' αυτό δεν

χρειάζεται να πεις ούτε μια λέξη, ούτε καλημέρα, ούτε ευχαριστώ, ούτε αντίο. Μπαίνεις μουνκός και φεύγεις άλαλος. Τι τα θέλεις τα λόγια; τι σου χρειάζεται η κουβέντα με τον καταστηματούχο ή το διπλανό σου; Αυτές είναι ξεπερασμένες τυπικότητες. Κάποια φορά που αισθάνεσαι την ανάγκη να πεις μια κουβέντα φοβάσαι μήπως δεν σε καταλάβουν. Μέσα εκεί τα περισσότερα είναι γραμμένα σε μια άλλη γλώσσα κι ας είσαι λίγα μέτρα πιο πέρα από το σπίτι σου, είναι φερμένα από ξένα μέρη, άγνωστα. Αναρωτιέσαι πού είναι τα δικά σου προϊόντα; . . .

Πάλι παρασύρθηκα χωρίς να το καταλάβω. Ήθελα να γράψω ένα μικρό στιγμιότυπο που είχε γίνει κάποτε στο μπακάλικο της γειτονιάς μου. Ήταν η εποχή που σε κάθε γειτονιά υπήρχε το μπακάλικο, μικρό ή μεγάλο δεν έχει σημασία. Σ' όποιο κι αν πήγαινες έβρισκες αυτό που σου χρειαζόσουν. Λίγο λάδι, λίγο γκάζι, καμιά ελιά, σαπούνι πράσινο, ζάχαρη, καφέ, αλάτι, μπαχαρικά, παστό μπακαλιάρο, ρέγγες, βελόνες, κλωστές . . . κ.λ.π. Τίποτα απ' αυτά δεν ήταν τυποποιημένο. Όλα πουλιώταν χύμα, όπως χύμα γινόταν κι η κουβέντα. Πριν αρχίσει η αγοροπωλησία γίνονταν αμοιβαία η ενημέρωση για το τι έγινε την προηγούμενη ημέρα στη γειτονιά, στη δουλειά, ακόμα και στο σπίτι. Ο μπακάλης ήξερε τα πάντα, έπρεπε να ξέρει τα πάντα. Λίγο κουτσομπολιό ήταν χρήσιμο κι απαραίτητο κι αυτό γινόταν αυθόρμητα, αμοιβαία. Υπήρχε μια ζεστή σχέση ανάμεσα στον καταστηματούχο και στον πελάτη.

Μια μέρα σ' ένα τέτοιο μπακάλικο της γειτονιάς πήγε με το «λαδινό» η χήρα η Λέντσιου να αγοράσει μια οκά λάδι. Το λάδι που θα έπερνε πουλιώταν χύμα. Μέσα σε ένα δοχείο με μια κάνουλα στο κάτω μέρος, έβαζε ο μπακάλης μια ποσότητα λαδιού από το μεγάλο βαρέλι για να παίρνει απ' εκεί τις μικρές ποσότητες που πουλούσε στους πελάτες. Την ποσότητα την μετρούσε με ειδικά δοχεία, «τα δράμια» που είχαν χωρητικότητα μιας, μισής ή ενός τετάρτου της οκάς. Τα γέμιζε ανάλογα με την ποσότητα που ζητούσε ο πελάτης και με ένα χωνί το άδειαζε στο «λαδινό». Αν το λάδι ήταν παχύρρευστο ή συνήθως το χειμώνα μισοπαγωμένο έπρεπε, για να στραγγίσει καλά «το δράμι», να μείνει λίγη ώρα αναποδογυρισμένο μέσα στο χωνί.

Μια μέρα λοιπόν πήγε η χήρα η Λέντσιου στο μπακάλικο της γειτονιάς της να πάρει λάδι.

- Καλημέρα Μπίτσια.

- Καλημέρα Λέντσιου. Τι θελεις να σ' δώσου.

- Να μ' δώσεις μιά ουκά λαδ απ' του καλό.

- Μιά ουκά ; Ιατσι τόσο πουλύ.

- Θέλου να φκιάσου λίγα σαλιάρια κι μουστουκούλουρα ια τα Χριστούινα. Θα ν αρθ η θυγατσέρα μ μι τα πιδιά τς απού τσ Σαλουνίκ κι νάχου να τς κιάσου.

- Να σ' δώσου.

Παίρνει ο κυρ Μπίτσιας το «λαδιρό» και πηγαίνει στη γωνία που είχε το λάδι. Βάζει το χωνί γεμίζει την οκά με λάδι, φροντίζει όμως να μη είναι ξέχειλη η οκά όπως έπρεπε, αλλά να είναι κανένα δάκτυλο παρακάτω και βιαστικά αδειάζει το περιεχόμενο στο χωνί και χωρίς να περιμένει να στραγγίσει καλά την ξαναβάζει στη θέση της. Η καημένη η Λέντσιου είδε ότι με τον τρόπο αυτό ο μπακάλης την έκλεβε δεν κρατήθηκε και διαμαρτυρήθηκε.

- Μπρε Μπίτσια δε φουβάσι τουν Θε. Μι του συμπαθίου. Δε φταγ που νι βαντς μση, δεν ν αφίντς κι να στραγγίς μέσα.

Η διαμαρτυρία της βγήκε αυθόρμητα και δε σκέφτηκε ότι μπορεί να παραξηγηθούν τα λόγια της και να σοκάρουν κάποιον που θα τα άκουγε. Ήθελε να πει βέβαια ότι με κλέβεις με δυο τρόπους. Από τη μια δεν γεμίζεις την οκά όπως πρέπει και από την άλλη δεν περιμένεις να αδειάσει όλο το περιεχόμενο μέσα στο «λαδιρό».

Ο Μπίτσιας όμως συνηθισμένος από τέτοιες παρατηρήσεις χωρίς να ντραπεί προσπάθησε να δικαιολογηθεί.

- Ια μαρ Λέντσιου, δε νη ιόμσα καλά ια να μη χθει όξου κι δε νάφκα να στραγγίς ια να μη πεσ κανένα βούλου απ' του λαδ.

=====

== Ψ ==

« Ψαλίδ η γλώσσα τς.» Η φλυαρία της δεν περιγράφεται, η γλώσσα της δουλεύει ασταμάτητα σαν ψαλίδι.

« Ψόφσιν του βόιδ, χάλασιν του ζιουβγάρ.» Η φράση αναφέρεται στην περίπτωση που αν ο ένας των συζύγων πεθάνει, τότε οι συγγενικοί δεσμοί μεταξύ των δύο οικογενειών, χαλαρώνουν ή διακόπτονται.

Όπως συμβαίνει με το θάνατο του ενός βοδιού χαλάει το ζευγάρι και δεν μπορεί πια να οργώσει.

« Ψχη βαθειά.» Κράτα την ψυχή σου βαθιά. Κάνε υπομονή. Δεν πειράζει κι αν δεν έγινε όπως τα ήθελες.

« Ψχη να σ' δώσου ; » Τα χρήματά μου δεν φτάνουν για να σε ξεπληρώσω. Το μόνο που έχω είναι η ψυχή μου, αυτήν θέλεις να σου δώσω ;

== Ω ==

« Ως ιδώ κι μη παρέκ.» (Ως εδώ και όχι παραπέρα.) Αρκετά σε ανέχτηκα. Μέχρι εδώ ήταν, δεν πηγαίνει παραπέρα, δεν αντέχει άλλο η υπομονή μου.

=====

« ΣΙΑΤΙΣΤΙΝΗ ΝΤΟΠΙΟΛΑΛΙΑ »

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

**ΛΕΞΕΙΣ ΜΟΝΟΣΥΛΛΑΒΕΣ
ΠΟΥ ΠΡΟΗΛΘΑΝ ΑΠΟ ΔΙΣΥΛΛΑΒΕΣ Ή ΤΡΙΣΥΛΛΑΒΕΣ**

ακ (άκου)	α<u>τ</u>σ (άτι)	α<u>χ</u>τσ (άχτι)
β<u>ζ</u>ι (βυζί)	β<u>ιν</u>τσ (βίντσι)	β<u>ν</u>ο (βουνό)
β<u>ρ</u>α<u>δ</u> (βράδου)	β<u>ρ</u>ο<u>μ</u> (βρόμη)	β<u>χ</u>ω (βήχω)
γ<u>δ</u>ι (γυδί)	γ<u>κ</u>α<u>ζ</u> (γκάζι)	γ<u>κ</u>β<u>α</u>ρ (κουβάρι)
γ<u>κ</u>β<u>α</u>ς (κουβάς)	γ<u>κ</u>δ<u>ο</u>υ<u>ν</u> (κουδούνι)	γ<u>κ</u>ε<u>μ</u> (γκέμι)
γ<u>κ</u>ι<u>ο</u>υ<u>μ</u> (γκιούμι)	γ<u>κ</u>λ<u>ω</u> (κυλώ)	γ<u>ρ</u>α (γριά)
δ<u>α</u>κ<u>ρ</u> (δάκρυ)	δ<u>ε</u>σ (δέση)	δ<u>ικ</u> (δίκη)
δ<u>ι</u>χ<u>τ</u>σ (δίχτυ)		
ζ<u>α</u>ρ (ζάρι)	ζ<u>γ</u>ι (ζυγαριά)	ζ<u>ια</u>ρ (ζιάρα)
ζ<u>λ</u>α<u>π</u> (ζουλάπι)	ζ<u>λ</u>ια<u>ρ</u>ς (ζηλιάρης)	ζ<u>μ</u>α<u>ρ</u> (ζυμάρι)
ζ<u>μ</u>ι (ζουμί)	ζ<u>μ</u>ια (ζημιά)	ζ<u>ν</u>α<u>ρ</u> (ζουνάρι)
ζ<u>ο</u>ρ (ζόρι)		
θ<u>ει</u>ο<u>ς</u> (θείος)	θ<u>ε</u>ρ<u>μ</u> (θέρμη)	θ<u>ε</u>σ (θέση)
θ<u>η</u>ς (θήκη)	θ<u>κ</u>α<u>ρ</u> (θηκάρι)	θ<u>λ</u>ια (θηλιά)

θλυκ (θηλύκι)	Θος (Θεός)	
ιακ (άκου)	ιακτς (άκουσέ τους)	ιαντς (Ιωάννης)
καπ (κάπου)	κατ (κάτω)	κατσ (κάτι)
κθαρ (κριθάρι)	κιούπ (κιούπτι)	κλεφτς (κλέφτης)
κλια (κοιλιά)	κλιμ (κιλίμι)	κλνω (κλείνω)
κλος (κουλός)	κλωστς (κλώστης)	κναβ (κουνάβι)
κνω (κινώ)	κνω (κουνώ)	κοτσ (κότσι)
κουχv (κώγχη)	κρας (κρέας)	κροσ (κρόσι)
κρφα (κρυφά)	κρφος (κρυφός)	κταβ (κουτάβι)
κτουκ (κουτούκι)	κτσος (κουτσός)	κφος (κουφός)
λαδ (λάδι)	λάσπ (λάσπη)	λουδ (λουλούδι)
λουv (λούνη)		
μεσ (μέση)	μλαρ (μουλάρι)	μπλικ (μπουλούκι)
μποτσ (μπότσι)	μπουζ (μπούζι)	μπουτσ (μπουτί)
μσος (μισός)	μστακ (μουστάκι)	μστρι (μυστρί)
μταρ (μητάρι)	μχαv (μουχάνι)	μχος (μοιχός)
ναχτσ (νάχτι)	νικ (νίκη)	νοτσ (νότη)
ντβαρ (ντουβάρι)	ντεγκ (ντέγκι)	ντερτσ (ντέρτι)
ντσαφ (νισάφι)	ντω (ντύνω)	νυφ (νύφη)
ξεφτσ (ξρφτι)	ξικ (ξίκικο)	ξνος (ξινός)
ξτρι (ξυστρί)	ξω (ξύνω)	
οπ (όπου)	οσ (όσοι)	ότσ (ότι)
παχv (πάχνη)	πκνος (πυκνός)	πκρος (πικρός)
πλαρ (πουλάρι)	πλι (πουλί)	πλιαφ (πιλάφι)
πλω (πουλώ)	πνακ (πινάκι)	πνω (πεινώ)
πουλ (πούλι)	πσταβ (πουστάβι)	πτσια (πυτιά)
ραφ (ράφι)	ρμαv (ρουμάνι)	ροβ (ρόβι)

ρουπ (ρούπι)	ρφτος (ρουφηκτός)	ρφω (ρουφώ)
ρχος (ῥροσερός)	ρχος (ρηχός)	
σαχv (σάχνη)	σβω (σβήνω)	σγκουρ (σκουριά)
σιαλ (σάλι)	σκια (συκιά)	σκληκ (σκουλήκι)
σκλη (σκυλί)	σκληθ (σκελίδα)	σκνι (σχοινί)
σκτσι (σκουτί)	σκωτσ (συκώτι)	σλιαρ (σειλιάρι)
σλουπ (σουλούπτι)	σμα (σιμά)	σμαδ (σημάδι)
σναπ (σινάπτι)	σναχ (συνάχι)	σνι (σινί)
στσιο (στοιχειό)	στσμον (στημόνι)	στσυψ (στύψη)
συρτς (σύρτης)	σφιξ (σφίξη)	
τελ (τέλι)	τζιαμ (τζάμι)	τζιοπς (τσέπη)
τσακ (τσάκιση)	τσερκ (τσέρκι)	τσιαφ (θειάφι)
τσιολ (τσόλι)	τσακαλ (τσουκάλι)	τσκρικ (τσικρίκι)
τσημ (τιμή)	τσνι (τσινί)	τσφω (τσουφώ)
τφεκ (τουφέκι)		
φεσ (φέσι)	φκελ (δικέλι)	φκιάρ (φτυάρι)
φλιά (φιλιά)	φλω (φιλώ)	φνος (φθινός)
φριξ (φρίκη)	φσεκ (φυσέκι)	φσουv (φυσούνι)
φσω (φυσώ)	φτσι (αυτί)	φτσια (φυτιά)
φτσιλ (φιτίλι)	φτω (φτύνω)	φχω (βήχω)
φωτσ (φώτιση)		
χαζ (χάζι)	χαλ (χάλι)	χανv (χάνι)
χλιαρ (χουλιάρι)	χλιος (χλιαρός)	χνερ (χουνέρι)
χνι (χωνί)	χουv (χωάνη)	χρσος (χρυσός)
χσιαφ (χουσιάφι)	χτσεv (χτένι)	χτσω (χτυπώ)
χτω (χτίζω)		
ψευτς (ψεύτης)	ψια (ψίχα)	ψλα (ψηλά)
ψλος (ψηλός)	ψχη (ψυχή)	ψχος (ψυχός).



χρησιμοποίηση κυρίων ονομάτων αντί επωνύμων

ου Νιάκουσ τ' Κώτσια τ' Τζημ.
 ου Νιώτας τς Νκόλινας
 η Λέγκκου τς Σαννούκουσ
 ου Λιόλιουσ τς Λάζινας
 η Θουμαή τ' Γούλια
 ου Τζήμουσ τ' Λιόλιου τς Νιώτσινασ
 ου Τσιώμουσ τ' Νιακ τ' Λαζ
 ου Νιάκουσ τς Ματσής. κ. λ. π.

χρησιμοποίηση του ονόματος του συζύγου αντί του ονόματος της συζύγου

η Μχάλινα, η Νκόλινα,
 η Λάζινα, η Τζήμινα,
 η Κώτσια, η Τσώμινα,
 η Χρίστσια, η Νιάκινα,
 η Χαριλάκινα, η Λιόλινα, κ. λ. π.

ονόματα μαχαλάδων από επώνυμα σιατιστινών

Γκαράθκα, (οικ. Γκάρα)
 Γκουρουμισιάθκα, (οικ. Γκουρουμίσιου)
 Γραβάθκα, (οικ. Γραβα)
 Κακαλάθκα, (οικ. Κακάλη)
 Λουλάθκα, (οικ. Λιώλιου)
 Μανιάθκα, (οικ. Μάνιου)
 Μπατσάθκα, (οικ. Μπατσή)
 Μπουραβάθκα, (οικ. Μπόραβου)
 Στρακαλάθκα, (οικ. Στρακαλή)
 Τζουνάθκα, (οικ. Τζώνου)

Τσιαουσιάθκα, (οικ. Τσιαούση)
 Χατσιάθκα, (οικ. Χάτσιου) κ. λ. π.

2.- προλήψεις

" Μη τρωσ ψουμί τώρα, βασιλιπιν ου ήλιουσ. "
 " Μη τσιριέσι στουν καθρέφτσ τσ νύχτα, θα υρίσν οι προ-
 υξιντάδις."
 " Μη κατουράσ σ χόβουλ, δεν καμν. "
 " Μη δείχντς μι του δάχλου σ τ' άστρα, θα βγαλτς μπασν-
 τραβίτσις. "
 " Μη γλυφς του τσηγάν, θα βρεχ σ χαρά σ. "
 " Μη αφήντς τσ δαγκουσιά σ, θα σ αφήκ η υναίκα σ"
 " Μπακαλίσκιν του πιδί, θα μας κουβαλήσ μου-σαφίρν. "
 " Μη τσακώντς τα μάλουγα σ, θα πιθάν η μάνα σ. "
 " Μη σουγλίεις του ψουμί, σουγλίεις τουν Χρστο. "
 " Μη πατάς τουν ίσκιου σ, δεν καμν. "
 " Σφάλνα του κανάτσ απ' του ντουλάπ, χασκν οι ουχτροί.
 "
 " Μη κνας τ' αναμμένου δαυλί, θα κατουριέσι τσ νύχτα. "
 " Να μη βράειζ του νιρό στου γκιουμ, θα φτουχίνουμι. "
 " Μη πατάς τσ φουκάλ, δε θα ψλώεις. "
 " Μη φουκαλνάς τσ νύχτα, δεν καμν. "
 " Τετράδη και Παρασκευή τα νύχια να μη κόψεις
 την Κυριακή να μη λουστεις αν θέλεις να προκόψεις"
 " Ν Άνοιξ να τρωσ του προύι ια να μη σι τσακίσ ου κού-
 κους ή του γουμάρ μ προτουμαϊά "

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

« *Μια φορά κι έναν καιρό*, πριν πολλά πολλά χρόνια, μπορεί και πάνω από πεντακόσια, μερικοί κυνηγημένοι άνθρωποι μαζεύτηκαν από πολλά μέρη κι αποφάσισαν να ζήσουν σ' έναν τόπο άγριο με γύρω ψηλά βουνά γεμάτα βράχια, αλλά με έναν ουρανό πάνω τους καθαρό κι ελεύθερο. Μοιράστηκαν τα ήθη και έθιμά που κουβάλησαν μαζί τους, έστησαν τα νοικοκυριά τους. Όλοι μαζί έκαμαν μια μεγάλη οικογένεια και ρίζωσαν γερά πάνω στα βράχια. Καθάρισαν το γύρω χώρο από τις πέτρες κι έσκαψαν το λίγο χώμα που βρήκαν. Έσπειραν λίγο σιτάρι και φύτεψαν αμπέλια. Βόσκησαν τα πρόβατά τους στο λιγοστό χορτάρι που φύτρωνε ανάμεσα στα βράχια και μαζί με τα σπίτια έχτισαν τις εκκλησιές και τα σχολειά τους.

Στην αρχή ήταν λίγοι, αλλά σιγά σιγά ήρθαν κι άλλοι κι έγιναν πολλοί, γιατί πάντα θα υπάρχουν κυνηγημένοι, πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι περήφανοι κι ελεύθεροι. Το λίγο χώμα που βρήκαν δεν έφτανε να τους θρέψει αλλά και η ζωντάνια τους, οι εσωτερικές τους ανησυχίες, το ελεύθερο κι αδέσμευτο πνεύμα τους ήταν αδύνατο να τους καθηλώσει σε μια κλειστή κοινωνία. Τότε οι άνδρες αποφάσισαν να φύγουν να ξενιτευτούν, να βρουν σ' άλλα μέρη εκείνο που δεν μπορούσε να τους δώσει ο τόπος τους, να το κερδίσουν και να γυρίσουν πάλι πίσω. Σκορπίστηκαν στην Ευρώπη και με το δυναμισμό τους σπούδαξαν, έμαθαν μαζί με τις διάφορες τέχνες, τους νόμους και τα μυστικά του εμπορίου και ίδρυσαν μεγάλους εμπορικούς οίκους. Σαν τις μέλισσες μάζεψαν ό,τι καλύτερο βρήκαν εκεί και το μόνο που σκέφτηκαν ήταν να το φέρουν οι ίδιοι ή να το στείλουν στον τόπο τους στις οικογένειές τους. Οι «κυρατζήδες» με τα караβάνια των μουλαριών τους, δεξί χέρι των «πραματευτάδων», όργωσαν την Ευρώπη μεταφέροντας τα αγαθά αυτά όπου χρειάζονταν.

Στον τόπο τους, τα μικρά τους σπίτια, δεν μπορούσαν να χωρέσουν όλα αυτά. Τα γκρέμισαν κι έχτισαν μεγάλα «αρχοντικά». Τα στόλισαν με πολύτιμες ζωγραφιές και τα γέμισαν με στολίδια ανεκτίμητα. Έχτισαν καινούριες εκκλησιές, μεγάλα σχολεία κι έφεραν σοφούς δασκάλους.

Οι μεγάλοι ξενιτεμένοι της Ευρώπης, πέρα από τους θησαυρούς που έφεραν στον τόπο τους, έφεραν και ένα καινούριο επάγγελμα που έγινε οικογενειακή υπόθεση. Έμαθαν και στη συνέχεια δίδαξαν στους δικούς τους την τέχνη της επεξεργασίας των γουναρικών. Ήταν τόσο μεγάλη η αντίληψη πάνω στην τέχνη αυτή, από άνδρες, γυναίκες και παιδιά, που γρήγορα έγιναν οι καλύτεροι τεχνίτες στο είδος αυτό, σε τέτοιο σημείο που κι αυτός ο βάρβαρος κατακτητής κατάλαβε την αξία και έδωσε πολλά προνόμια στους κατοίκους. Η τέχνη αυτή είναι μέχρι σήμερα πηγή ζωής για τον τόπο.

Ο μικρός, άγονος κι αφιλόξενος εκείνος τόπος, που στην αρχή δέχτηκε στους γύρω λόφους του, τους λίγους κυνηγημένους, τώρα έγινε μια κυψέλη, που μάζεψε τεχνίτες καλούς που έχτισαν και ζωγράφισαν τα αρχοντικά και τις εκκλησιές κι άλλους που έντυσαν, στόλισαν και τάισαν όλους αυτούς. Τα επαγγέλματα πληθύναν και κάλυψαν όλες τις ανάγκες. Από μικρό «Γκουρτσοχώρι» όπως μας λέει η παράδοση, από τις πολλές γκορτσιές (αγριοαχλαδιές) που είχε, ονομάστηκε «Φλοροχώρι», από τα πολλά φλουριά που γέμισαν τα σεντούκια και στόλισαν τα στήθη και τα χέρια των γυναικών. Τόσο μεγάλος ήταν ο πλούτος και τόσο ξέχειλη η αρχοντιά, που ο κατακτητής πασιάς, όπως μας λέει πάλι ο μύθος, ξαφνιάστηκε, «σάσπισε» κι απ' τη σαστιμάρα του αυτή, πήρε ο τόπος το σημερινό του όνομα Σιάτιστα.

Όλα ήταν καλά και ωραία! . . . Χρήματα αρκετά, σπίτια μεγάλα, επαγγέλματα για όλες τις ανάγκες, κοινωνική ζωή . . . Έλειπε όμως ένα που ήταν απ' όλα το πιο πολύτιμο. Ο λαός αυτός, που κυνηγημένος μαζεύτηκε κάποτε στον τόπο αυτό, είχε ένα όνειρο. Να ζήσει ελεύθερος κάτω από έναν δικό του ελεύθερο ουρανό. « . . . *προτίμησε εις τα βουνά να πάει να κατοικήσει, σαν τον αετό στ' αγριόβραχα, ελεύθερη να ζήσει, παρά στους κάμπους και εκεί να είναι σκλαβωμέ-*

νη. Γι' αυτό τη βλέπουμε σήμερα μεσ' στα βουνά χτισμένη. . . » μας λέει ο τοπικός ποιητής.

Γενεές πολλές ήρθαν κι έφυγαν, αλλά το όνειρο εκείνο δεν έσβησε, δεν το άφησαν να σβήσει. Από τότε που ήταν φτωχοί κι ανήμποροι μέχρι που έγιναν δυνατοί και ξακουστοί, δεν σταμάτησαν να αγωνίζονται για το πολύτιμο αυτό αγαθό της ελευθερίας. Τους βρίσκουμε στο Μωριά, στη Ρούμελη, στα νησιά, σε κάθε ξεσηκωμό του Έθνους. Στην Ευρώπη με τη δυναμική τους παρουσία προσφέρονται και δίνουν τα πάντα στον αγώνα για τη Μεγάλη Ιδέα. Αλλά και μέσα στον τόπο τους είναι πανέτοιμοι « . . . *είναι τρακόσιοι στο σπαθί και χίλιοι στο ντουφέκι . . . »*, « . . . *δε σας φοβούμαι βρε σκυλιά. Έχου τα σπίτια τα ψηλά με μουλύβι σκιπασμένα κι μι μάρμαρου στρουμένα . . . »* όπως μας λένε τα τοπικά δημοτικά τραγούδια.

Κάποτε το όνειρο αυτό βγήκε αληθινό. Οι γενναίοι εκείνοι, όταν ήρθε ο καιρός, με δική τους και πάλι πρωτοβουλία και με μια ακόμα εκατόμβη, έφεραν και θρόνιασαν εδώ την Ελευθερία που τόσο πόθησαν γενεές και γενεές.

Θα νόμιζε κάποιος ότι με την πραγματοποίηση και αυτού του μεγάλου τους ονείρου, θα σταματούσε η ζωντάνια για δράση αυτών των ανθρώπων. Όχι!

Όταν μια ιδέα γίνει τρόπος ζωής, όταν υπάρχουν δυνατές παραδόσεις, όταν τα μεγάλα ιδανικά μπουν μέσα στη σάρκα ενός λαού, ο λαός αυτός θα συνεχίσει το δρόμο του. Έτσι και έγινε. Η αγάπη για τον τόπο αυτόν, που τόσο ίδρωσαν, πόνεσαν, μάτωσαν για να τον αναστήσουν, παρέμεινε και παραμένει μεγάλη.

Τα παιδιά της με την ίδια φλόγα, τον ίδιο σκοπό και την ίδια ζωντάνια σκορπίζονται και πάλι στα πέρατα του κόσμου. Κατατούν δισβατες κορφές του πνεύματος, της τέχνης, της γνώσης, του πλούτου και γυρίζουν πίσω στον τόπο τους νικητές. Αφήνουν ανεξίτηλα τα ονόματά τους σε έργα λαμπρά κοινής ωφέλειας, όχι μόνο στην ιδιαίτερη πατρίδα τους αλλά όπου η Μεγάλη Πατρίδα έχει ανάγκη. Δίκαια λοιπόν η πατρίδα με ευγνωμοσύνη τους τιμά και πρέπει να τους τιμά. Δίκαια τους δίνει το ζηλευτό τίτλο των «Μεγάλων Ευεργετών και Δωρητών».

Το παραμύθι αυτό, όπως όλα σχεδόν τα παραμύθια, έχει και την «Κακή Μάγισσα». Η Κακή αυτή Μάγισσα φαίνεται πως ζήλεψε την προκοπή αυτών των ανθρώπων και με πολλούς τρόπους προσπάθη να διαβρώσει ό,τι καλό και ωραίο. Με το πρόσχημα τις «προόδου» εισάγει νέες ιδέες, ξενόφερτες συνήθειες, απομυθοποιεί πρόσωπα και καταστάσεις, γκρεμίζει πρότυπα και ιδανικά.

Πού είναι οι αγνές οικογενειακές παραδόσεις; πού πήγαν τα ωραία ήθη και έθιμά μας; πώς ψυχράνθηκαν οι ζεστές ανθρώπινες σχέσεις; πώς αλλάζουν σιγά σιγά όλα ! . . . Αναρωτιέται κανείς «Όλα αυτά είναι πρόοδος;» Ο λαός αυτός, αιώνες τώρα, απέδειξε ότι πάντοτε επιζητούσε και πετύχαινε την εξέλιξη, την πρόοδο, την προκοπή. Ήταν όμως πολύ προσεκτικός στις επιλογές του.

Ο σημερινός πατριώτης ας κάνει και πάλι, με τη φιλοπατρία που τον διακρίνει, τις σωστές του επιλογές κι αν νομίζει ότι κάτι δεν πηγαίνει καλά, ας γίνει όπως στα παραμύθια, ο μυθικός ήρωας που με το σπαθί του θα σταματήσει την Κακή Μάγισσα, για να τελειώσει το παραμύθι αυτό όπως όλα τα παραμύθια:

« . . . Έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα. »

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΧΑΤΣΙΟΥΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΙΩΒΟΥ Γιάννη : "Μακεδονικά Γκαργκάλια" Νέα Υόρκη Η.Π.Α. 1971.

ΓΡΑΒΑ Παναγιώτη : "Τα κουδαρίκια της Σιάτιστας" Περιοδικό "Λαογραφικά" Τόμος Δεύτερος, 1938 - 1948 , σελ. 429 - 447 .

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ - ΡΟΓΚΑ Μαριάννα : " Φωνολογική ανάλυση του Σιατιστινού ιδιώματος " (Διδακτορική Διατριβή), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1985.

ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ Στέλιου : " Γλωσσάριο της Βέροιας " (Βαρταλαμίδα). Βέροια 1973.

"ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ" Λεύκωμα Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη 1972.

TENTOKALH Θεοδώρου : " Η Σιάτιστα των παιδικών μου χρόνων " (αφηγήματα). Θεσσαλονίκη 1991.

ΤΟΖΗ Γιάννη : " Σιατιστινά " Περιοδικό " Μακεδονικά " Σύγγραμμα Περιοδικών Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Τόμος 2ος, 1941 - 1952, σελ. 311 - 331. Θεσ/νίκη 1953.

ΤΣΟΠΑΝΑΚΗ Αγαπητού : " Το Σιατιστινό ιδίωμα " Περιοδικό "Μακεδονικά" Σύγγραμμα Περιοδικών Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Τόμος 2ος, 1941 - 1952, σελ. 266 - 298. Θεσσαλονίκη 1953.-

